

Natuurtoets Voorhaven Deest

Incl. ontsluitingsweg Hoekgraaf

Winruimte Geertjesgolf CV

30 augustus 2011

Definitief rapport

9W4012

A COMPANY OF

ROYAL HASKONING

HASKONING NEDERLAND B.V.
WATER

Boschveldweg 21
Postbus 525
5201 AM 's-Hertogenbosch
+31 (0)73 687 41 11 Telefoon
+31 (0)73 612 07 76 Fax
info@den-bosch.royalhaskoning.com E-mail
www.royalhaskoning.com Internet
Arnhem 09122561 KvK

Documenttitel Natuurtoets Voorhaven Deest
Incl. ontsluitingsweg Hoekgraaf
Verkorte documenttitel Natuurtoets Voorhaven Deest
Status Definitief rapport
Datum 30 augustus 2011
Projectnaam Toetsing NB-wet Deest
Projectnummer 9W4012
Opdrachtgever Winruimte Geertjesgolf CV
Referentie 9W4012/R00002/904760/AH/DenB

Auteur(s) ing. J.A.A. de Rooij en drs. A.J. de Wilde
Collegiale toets drs. R.F.M. Buskens
Datum/paraaf ...30-8-2011...
Vrijgegeven door drs. M. van Elswijk
Datum/paraaf ..2/9/11...

INHOUDSOPGAVE

	Blz.	
1	INLEIDING	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doel van dit rapport	2
1.3	Ligging plangebied	2
2	TOETSINGSKADER	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Natuurbeschermingswet	5
3	WERKWIJZE & LEESWIJZER	7
4	ACTUALISATIE VAN NATUURWAARDEN EN INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN	8
4.1	Instandhoudingsdoelstellingen conform het aanwijzingsbesluit	8
4.2	Doelstellingen Winssense Waarden conform het concept deelbeheerplan	9
4.3	Actuele natuurwaarden	10
4.3.1	Samenvatting	10
4.3.2	Grondgebruik	12
4.3.3	Habitattypen	14
4.3.4	Habitatrichtlijnsoorten	14
4.3.5	Broedvogelsoorten	16
4.3.6	Niet-broedvogelsoorten	18
4.4	Leemten in kennis	19
5	BEOOGDE WERKZAAMHEDEN EN ALTERNATIEVENAFWEGING	20
5.1	Beoogde werkzaamheden op basis van recente ontwikkelingen	20
5.2	Afweging alternatieven vanuit het MER	22
6	BEOORDELING EFFECTEN OP INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN	26
6.1	Oppervlakteverlies door aanleg Voorhaven en hoogwatervrij terrein	26
6.1.1	Habitattypen	26
6.1.2	Niet-broedvogelsoorten en de Kwartelkoning	26
6.2	Oppervlakteverlies door de ontsluitingsweg	31
6.3	Verstoring door geluid en beweging vanuit Voorhaven en hoogwatervrij terrein	31
6.4	Verstoring door geluid, licht en beweging door de ontsluitingsweg	38
6.5	Emissie en depositie van stikstofoxiden als gevolg van Voorhaven en hoogwatervrij terrein	41
6.6	Emissie en depositie van stikstofoxiden als gevolg van de ontsluitingsweg	48

6.7	Conclusies omtrent negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000- gebied Waalwaterwaarden	48
7	NEGATIEVE EFFECTEN BEPERKEN EN KANSEN BENUTTEN	50
7.1	Maatregelen	50
7.1.1	Oppervlaktecompensatie	50
7.1.2	Mitigatie verstoring door geluid, beweging en licht	50
7.2	Aanbevelingen omtrent natuurvriendelijk opleveren voormalige Voorhaven en hoogwater vrij terrein	50
7.2.1	Het advies in een notendop	51
	LITERATUUR	53

BIJLAGEN

1. Geluidscontouren gebiedsontsluitingsweg
2. Overzicht storingsfactoren vs. Effecten op instandhoudingsdoelen
3. Kaart bestemmingsplan 'Deest ontzanding'
4. Brief minister van LNV d.d. 26 januari 2010 (beperkt tot wijzigingsvoorstellen Natura 2000-gebied Rijntakken)
5. Uitspraak Raad van State 201008812

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Sinds geruime tijd bestaan er plannen voor het realiseren van het industriezandwinproject Geertjesgolf nabij Winssen inclusief een Voorhaven in de omgeving van Deest (samen ook wel genaamd H1-lokatie). In het kader van dit project is er in 2006 door Royal Haskoning een MER opgesteld. Onderdeel van het MER was een toetsing aan de toen nog recent van kracht zijnde NB-wet. Sindsdien zijn er enkele wijzigingen opgetreden ten opzichte van het getoetste plan en zijn er bovendien ontwikkelingen geweest ten aanzien van de wijze van toetsing en is er meer duidelijkheid ontstaan met betrekking tot de instandhoudingsdoelstellingen vanuit Natura 2000. Eind 2010 is in overleg met het Bevoegd gezag (Provincie Gelderland) besloten dat een actualisatie van de natuurtoets gewenst is.

Het te toetsen project bestaat uit de aanleg van een Voorhaven in de Winssense Waarden, onderdeel van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal. Deze Voorhaven wordt aangelegd ten behoeve van het opslaan, verwerken en beladen van zand afkomstig uit de binnendijks geprojecteerde winlocatie Geertjesgolf ten zuiden van Winssen. Vanuit deze binnendijkse winlocatie wordt een transportband aangelegd naar de geplande Voorhaven in de uiterwaard bij Deest. Daar wordt de gewonnen specie in een onderwaterdepot gedeponerd, om vervolgens door een tweetal drijvende klasseerinstallaties opgezogen te worden en te worden gesplitst in diverse fracties waaruit vervolgens door middel van menging verkoopbare eindproducten worden vervaardigd. Deze producten worden per schip afgevoerd naar diverse afnemers in de beton- en metselmortel cq. betonwarenindustrie. Na 15 jaar wordt het gehele Voorhavengebied heringericht ten behoeve van natuurontwikkeling.

Dit plan heeft effecten in het kader van de NB-wet, welke in het verleden -mede in het kader van het MER uit 2006- globaal getoetst zijn¹. De omvang van het huidige project ten opzichte van het in 2006 getoetste plan is ondertussen veranderd en bovendien zijn de Natura 2000-doelstellingen in de uiterwaarden in tijd en ruimte uitgewerkt in een conceptbeheerplan².

De relevante planwijzigingen zijn:

- De gebruiksperiode van de Voorhaven is verlengd van 12 naar 15 jaar.
- De in het kader van de MER 2006 getoetste nevengeul met bijbehorende ontzanding en natuurontwikkeling in de gehele Winssense Waarden is vervallen en maakt geen onderdeel uit van het project Geertjesgolf zoals dit conform de afspraken met de gemeente Beuningen zal worden getoetst. Het buitendijkse deel van het te beoordelen projectgebied wordt daardoor verkleind van maximaal 225 hectares naar maximaal ongeveer 55 hectares.
- De kleine en middelgrote variant van de Voorhaven zijn geen optie voor de initiatiefnemer, daarom wordt bij deze actualisatie van de Natuurtoets alleen nog op basis van de grote variant getoetst.

¹ MER/SMB zandwinning Winssen, Royal Haskoning 2006.

² Conceptbeheerplan Natura 2000 Rijntakken. 6 december 2009. Arcadis. Later uitgewerkt in: Bijlage document Uitwerking Natura 2000 doelen (concept). 8 maart 2011.

- De Voorhaven wordt ongeveer 25 hectare groot en na gebruik nagenoeg geheel opgevuld en vervolgens heringericht en ingezet voor natuurontwikkeling. In tegenstelling tot eerdere plannen geldt dat nu ook voor het Drutense deel van de Voorhaven.
- Er wordt langs/op de dijk een nieuwe ontsluitingsweg gerealiseerd naar het industrieterrein van Deest. Deze weg is noodzakelijk omdat in het kader van plannen van derden voor zandwinning en woningbouw aan de zuidzijde van Deest de Vriezeweg als huidige ontsluitingsroute komt te vervallen. Ondanks het feit dat deze weg geen onderdeel uitmaakt van het project Geertjesgolf/Voorhaven is er vanwege samenhang in de tijd en mogelijke cumulatieve effecten, voor gekozen om deze nieuwe weg mee te nemen in deze natuurtoets.

1.2 Doel van dit rapport

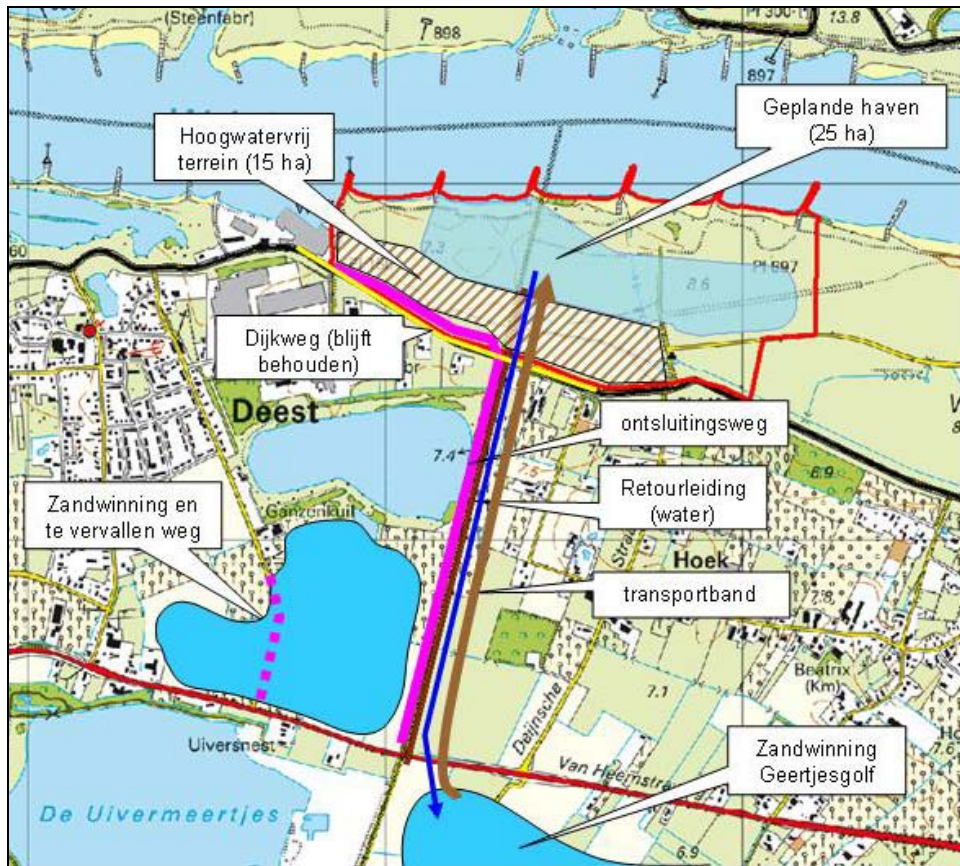
Dit rapport beschrijft de toetsing van het project Voorhaven Deest en van de ontsluitingsweg Industrieterrein Deest aan de NB-wet. Als onderdeel van deze toets worden maatregelen genoemd om negatieve effecten te beperken of te voorkomen en om positieve effecten te bewerkstelligen of te versterken.

Verder beschrijft dit rapport diverse maatregelen gericht op het voorkomen van negatieve effecten, waarbij tevens een voorstel is geformuleerd voor het natuurvriendelijk opleveren van het Voorhaventerrein na gebruik.

1.3 Ligging plangebied

De Voorhaven is gepland in de Winssense Waarden langs de Waal. Het plangebied is ongeveer 55 hectare groot en gelegen naast de scheepswerf en het industrieterrein van Deest. Ongeveer 1/3^e van de oppervlakte ligt in de gemeente Druten en de overige 2/3^e in de gemeente Beuningen. Tussen de Voorhaven en de binnendijs gelegen zandwinlocatie Geertjesgolf, is een transportband gepland. In figuur 1.1 is de ligging van de verschillende deelgebieden aangeduid. De begrenzing van het plangebied Voorhaven wordt gevormd door de kruinlijn aan de buitenzijde van de winterdijk.

De grens van het Natura-2000 gebied wordt conform het ontwerp-aanwijzingsbesluit gevormd door de teenlijn aan de buitenzijde van de winterdijk.

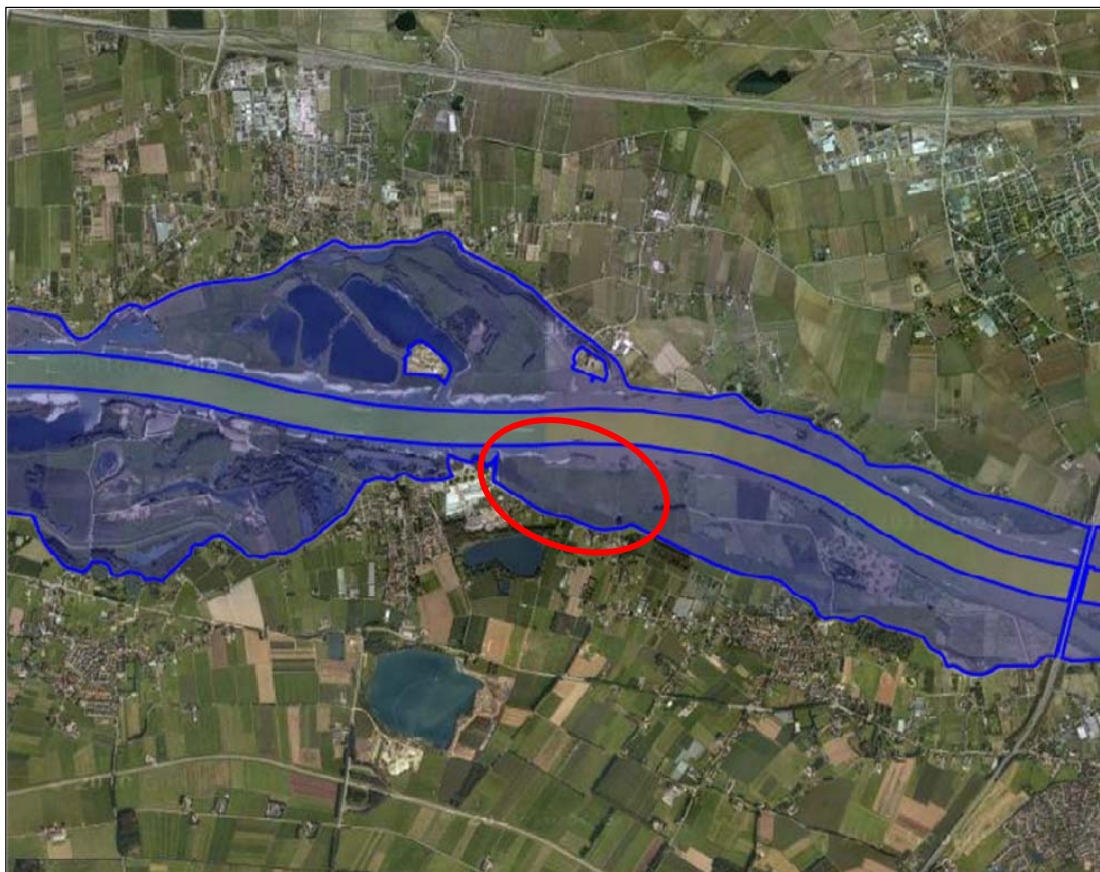

Figuur 1.1: Ligging plangebied (rood omlijnd) met indicatieve ligging van haven (lichtblauw), zoekgebied transportzone³ (gearceerd) de te vervallen ontsluitingsweg (lila gestippeld) de gebiedsontsluitingsweg (lila) en de zandwinning van Geertjesgolf en bij de Vriezeweg

³ Inrichtingsvarianten Winssense Waarden, Bureau Stroming, 2009

Figuur 1.2 geeft aan dat het plangebied deel uitmaakt van een veel groter Natura 2000-gebied. Oorspronkelijk was het plangebied alleen aangemeld als Vogelrichtlijngebied. De minister is voornemens het gebied tevens aan te merken als habitatrichtlijngebied. In het kader van onderhavige toetsing is rekening gehouden met dit in het conceptbeheerplan opgenomen voornemen.

Overigens is het ontwerp-aanwijzingsbesluit “Uiterwaarden Waal” vooralsnog leidend, en wel in combinatie met het bepaalde in de brief van toenmalig minister Verburg inclusief bijlagen⁴. Hierin zijn enkele wijzigingsvoorstellen vanuit de provincie Gelderland overgenomen voor “Uiterwaarden Waal”. Dit is veelal in samenhang gebeurd met andere gebieden die onder beheerplan Rijntakken vallen, zoals Uiterwaarden Neder-Rijn, de IJsseluiterwaarden en de Gelderse Poort.

Figuur 1.2: De Winssense Waarden maken deel uit van het 5.370 ha grote Natura 2000-gebied “Uiterwaarden Waal”

⁴ Brief minister G. verburg, dd. 26 januari 2010; omtrent wijzigingsvoorstellen omtrent begrenzing en doelstellingen voor Natura 2000-gebieden in Nederland.

2 TOETSINGSKADER

2.1 Inleiding

Deze natuurtoets toetst de huidige plannen aan de NB-wet ten opzichte van de referentiesituatie zoals deze in 2005 van toepassing was op het gebied. Er wordt bij de toetsing ook gekeken naar eventuele autonome ontwikkelingen die na 2005 hebben plaatsgevonden.

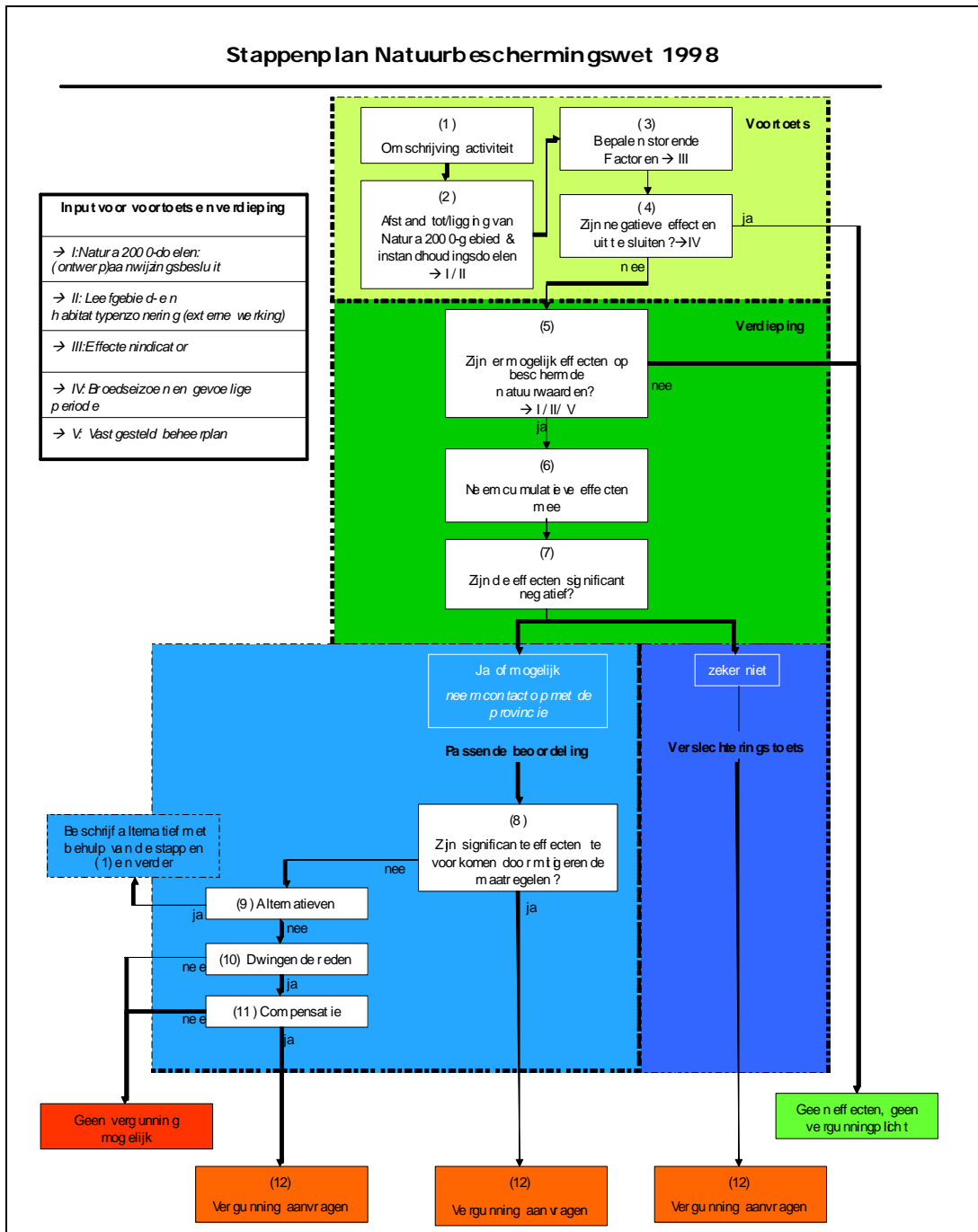
Het wettelijk kader van de Natuurbeschermingswet wordt in de volgende paragraaf nader toegelicht.

2.2 Natuurbeschermingswet

De Europese Unie heeft zich ten doel gesteld de achteruitgang van de biodiversiteit op haar grondgebied uiterlijk 2010 te stoppen. Hiertoe is het Natura 2000 netwerk in het leven geroepen. Dit is een netwerk van belangrijke natuurgebieden, waarbinnen alle lidstaten maatregelen nemen om de gunstige staat van instandhouding van de soorten en habitattypen waarvoor die gebieden zijn aangewezen te garanderen. Nederland draagt met 162 gebieden bij aan dit Europese natuurnetwerk.

De wettelijke bescherming van de Natura 2000-gebieden is per 1 oktober 2005 geregeld in de vernieuwde Natuurbeschermingswet 1998. Hieruit voortvloeiend zijn per gebied concept-instandhoudingsdoelstellingen opgesteld. Totdat het beheerplan definitief is vastgesteld, vormen de concept-instandhoudingsdoelstellingen het toetsingskader voor de toetsing aan de Natuurbeschermingswet. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met de 'best beschikbare wetenschappelijke kennis'. In veel gevallen, ook voor de Uiterwaarden Waal, is deze vooral te vinden in het beheerplanproces. De uitgangspunten van het conceptbeheerplan zijn daarom als belangrijke input gebruikt om de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen in tijd en ruimte in deze toetsing te kunnen gebruiken.

Elke toetsing aan de Natuurbeschermingswet verloopt in principe volgens een vast patroon (figuur 2.1). Dit rapport vormt de uitwerking van de vergunningaanvraag via de route van de passende beoordeling. De oriëntatiefase is doorlopen aan de hand van de toetsing behorende bij het MER uit 2006 en de daarop volgende correspondentie en overleggen met het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag (provincie Gelderland) wil vooral duidelijkheid verkrijgen over de vraag of de wijzigingen van het project ten opzichte van het in 2006 getoetste plan (verkleining projectgebied vanwege vervallen geplande nevengeul, waardoor ook minder natuur ingericht wordt als onderdeel en gevolg van het project) zouden kunnen leiden tot significant negatieve effecten. Daarnaast is gevraagd om bij de actualisatie uit te gaan van de meest recente gegevens en nader in te gaan op de effecten op de kwartelkoning, overwinterende watervogels, steltlopers en om de mogelijke effecten van stikstofdepositie in beeld te brengen.

Figuur 2.1: Stappenplan behorend bij een toetsing aan de Natuurbeschermingswet (LNV, 2005)

In hoofdstuk 4 wordt in detail ingegaan op de Instandhoudingsdoelstellingen die gelden voor de Winssense Waarden.

3 WERKWIJZE & LEESWIJZER

Om de voorgenomen ingrepen te toetsen aan de Natuurbeschermingswet is het volgende stappenplan gevolgd:

- Stap 1: actualisatie van natuurwaarden en instandhoudingsdoelen.
- Stap 2: in kaart brengen maatregelen.
- Stap 3: beoordeling van de effecten op beschermde soorten en habitats.
- Stap 4: Voorstellen van compenserende en mitigerende maatregelen.

Stap 1: actualisatie van natuurwaarden en instandhoudingsdoelen

Om het voorkomen van beschermde dieren en planten in het plangebied te beschrijven is gebruik gemaakt van beschikbare informatie uit het beheerplanproces van Natura 2000 om de informatie uit het MER 2006 te actualiseren. Deze verkregen informatie wordt in hoofdstuk 4 nader beschreven. Ook wordt besproken of deze informatie nog actueel en compleet is.

Stap 2: in kaart brengen activiteiten

Aan de hand van de meest recente informatie van de initiatiefnemer zijn de activiteiten in hoofdstuk 5 nader uitgewerkt.

Stap 3: beoordeling van de effecten op beschermde soorten en habitats

Om vast te stellen of het project effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen, is een beknopte analyse gemaakt van het project in relatie tot de habitateisen van de doelsoorten en habitats uit het gebied. Dit is gedaan aan de hand van de relevante storingsfactoren⁵. In hoofdstuk 6 zijn deze uitgewerkt.

Stap 4: voorstellen van maatregelen

In deze stap zijn voorstellen gedaan om de effecten te mitigeren en eventueel te compenseren. Deze zijn in hoofdstuk 7 uitgewerkt. Verder wordt er een voorstel op hoofdlijnen gedaan om al tijdens het functioneren van de Voorhaven een deel van de natuurdoelen te behalen. Ook wordt een voorstel gedaan voor natuurvriendelijke oplevering van de te dempen Voorhaven na de gebruiksfase.

Deze rapportage kan door het bevoegd gezag gebruikt worden om te bepalen of een vergunning in het kader van de NB-wet noodzakelijk is en -indien nodig- welk vervoltraject doorlopen moet worden.

⁵ Effectenindicator ministerie van EL&I, 2009.

4 ACTUALISATIE VAN NATUURWAARDEN EN INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 Instandhoudingsdoelstellingen conform het aanwijzingsbesluit

Voor het gehele Natura 2000-gebied "Uiterwaarden Waal" zijn de volgende instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd in het concept aanwijzingsbesluit:

H3270	Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het <i>Chenopodium rubri</i> p.p. en <i>Bidention</i> p.p. met soorten als Rode ganzenvoet en Riviertandzaad.
H6120	*Kalkminnend grasland op dorre zandbodem (stroomdalgrasland).
H6510	Laaggelegen schraal hooiland met oa. Grote vossenstaart, Gewone pimpernel (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>).
H91E0 *	Bossen op alluviale grond met Zwarte els (<i>Alnus glutinosa</i>) en Gewone es (<i>Fraxinus excelsior</i>), bosgemeenschappen Alno-Padion, Alnion incanae, <i>Salicion albae</i> .

Daarnaast zijn als kernopgaven geformuleerd:

3.04	Behoud en uitbreiding van slikkige rivieroeveren H3270 én grindbanken met pioniervegetaties.
3.07	Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen en essen-iepenbossen) *H91E0_A en *H91E0_B uitbreiden mede ten behoeve van bever H1337.
3.12	Behoud en uitbreiding areaal van plas-dras situaties en ondiep water voor eenden, kwartelkoning A122, porseleinhoen A119 en steltlopers.
3.13	Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van stroomdalgraslanden *H6120, glanshaver- en vossestaartheilanden (glanshaver) H6510_A.

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:

- H1095 Zeeprik;
- H1099 Rivierprik;
- H1102 Elft;
- H1106 Zalm;
- H1145 Grote modderkruiper;
- H1166 Kamsalamander;
- H1337 Bever.

Het gebied is tevens aangewezen voor de volgende (broed)vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

- A037 Kleine zwaan;
- A045 Brandgans;
- A068 Nonnetje;
- A119 Porseleinhoen;
- A122 Kwartelkoning;
- A197 Zwarte stern.

De Uiterwaarden Waal geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

- A005 Fuut;
- A017 Aalscholver;
- A041 Kolgans;
- A043 Grauwe gans;
- A050 Smient;
- A051 Krakeend;
- A054 Pijlstaart;
- A056 Slobeend;
- A059 Tafeleend;
- A061 Kuifeend;
- A125 Meerkoet;
- A142 Kievit;
- A156 Grutto;
- A160 Wulp.

Tijdens het opstellen van het concept beheerplan in 2009, is het gehele Natura 2000 gebied, dus inclusief de Winssense Waarden, betrokken bij het gebied waar alle instandhoudingsdoelstellingen in tijd en ruimte een plek kunnen krijgen. In de volgende paragraaf is dit uitgewerkt.

4.2 Doelstellingen Winssense Waarden conform het concept deelbeheerplan

In de meest recent beschikbare conceptversie van het deelbeheerplan⁶ worden kernopgaven geformuleerd voor de Winssense Waarden; het betreft hier vertalingen van de instandhoudingsdoelstellingen naar gebiedsspecifieke beheertypen. Alle habitattypen en soorten van de Habitat- en Vogelrichtlijn voor de Rijntakken (vijf Natura 2000 gebieden waaronder de Uiterwaarden Waal) zijn onder verschillende kernopgaven geschaard welke onderstaand worden besproken. Hierbij is de achterliggende gedachte dat de instandhoudingsdoelstellingen van de verschillende gebieden in totaal op termijn worden gehaald, door het realiseren van de kernopgaven per deelgebied. Op de Winssense Waarden (in totaal ongeveer 225 hectare) zijn daarbij de volgende kernopgaven van toepassing.

Tabel 4.1: Kernopgaven beheerplan Rijntakken

Kernopgave	Doel	In huidige situatie aanwezig in hele Winssense Waarden.
Waterplanten	30-35 ha	Afwezig
Vochtige alluviale bossen	15-20 ha	< 3,0 ha aanwezig na kap in 2010
Droge graslanden	40-45 ha	9,1 ha aanwezig, geheel buiten plangebied

⁶ BEHEERPLAN NATURA 2000 RIJNTAKKEN DEELRAPPORT 4: VISIE EN MAATREGELEN, november 2009, Arcadis,;en concept achtergrondrapport natuur beheerplan Natura 2000 Rijntakken. November 2009, Arcadis.

De kernopgave waterplanten is ondermeer bedoeld om leefgebied voor Zalm, Zeeprík, Rivierprík, Grote modderkruiper en Elft te bieden. Aangezien voor vrijwel alle soorten stroming van belang is voor een goede ontwikkeling van deze kernopgave, is deze kernopgave thans, bij de huidige inrichtingsplannen, niet meer haalbaar voor de Winssense Waarden. De nevengeul is immers geen onderdeel meer van de huidige inrichtingsplannen en zodoende is de toekomstige hoeveelheid oppervlaktewater veel kleiner en ook de daaraan gerelateerde opgaven dan de plannen uit de MER van 2006.

De vochtige alluviale bossen zijn van het type zachthoutoibossen en worden bij voorkeur op plekken gerealiseerd waar relatief weinig stroming is; de doorstroming van de uiterwaard dient bij hoogwater namelijk vanuit het oogpunt van rivierveiligheid gewaarborgd te blijven.

De droge graslanden zijn van het type stroomdalgraslanden en glanshaverhooilanden en moeten worden ontwikkeld op hogere plekken die minder frequent overstromen. Deze graslanden zijn bovendien geschikt als onderdeel van het leefgebied voor de Kwartelkoning.

Verondersteld wordt dat deze doelstellingen een neutraal of positief effect kunnen hebben op alle onder 4.1 genoemde vogel- en habitatrichtlijnsoorten. Daar zal dan ook op getoetst worden.

4.3 Actuele natuurwaarden

4.3.1 Samenvatting

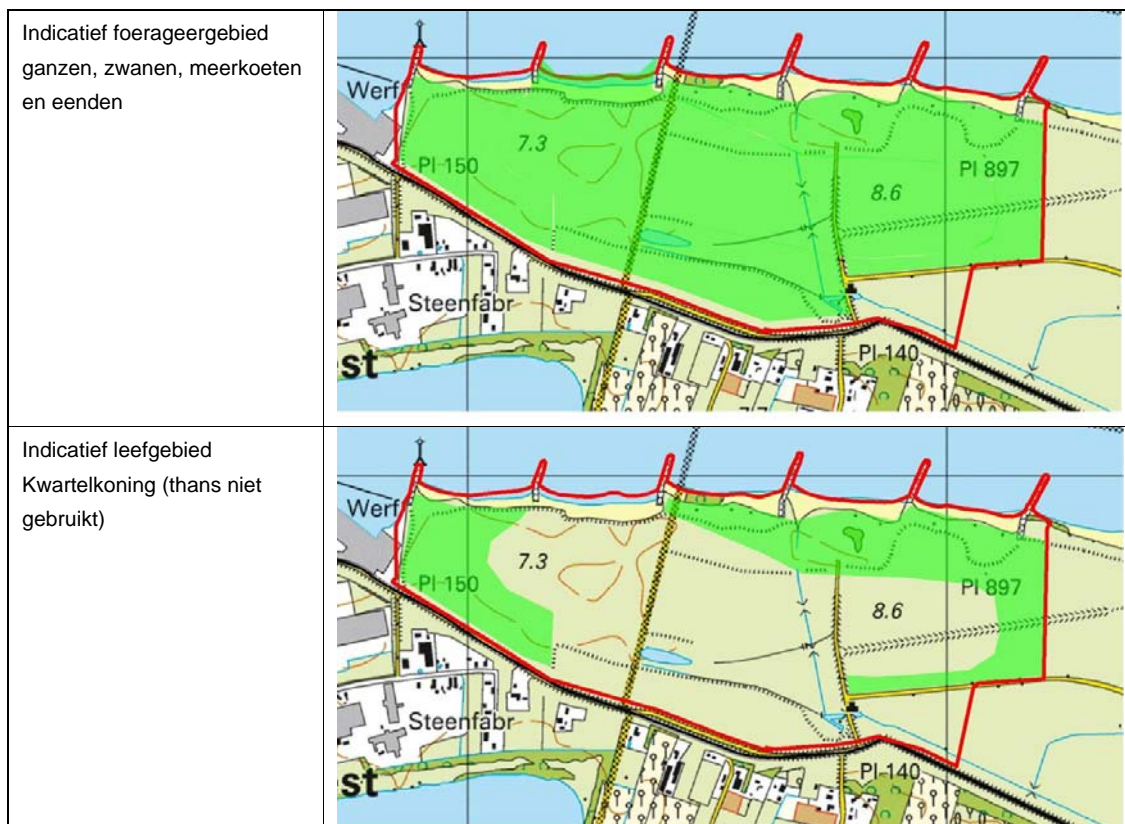
In de huidige situatie (2011) kan op basis van informatie van de provincie Gelderland worden opgemaakt dat er, behoudens enkele zeer kleine zachthoutoibosjes, verder geen habitattypen aanwezig zijn⁷ in het plangebied. Bovendien is recentelijk een deel van het oibos binnen het plangebied op de oever gekapt in opdracht van Rijkswaterstaat ten behoeve van het geranderen van rivierveiligheid (Actie Stroomlijn).

Het gebied is thans grotendeels in gebruik als soortenarm, voedselrijk grasland en deels als landbouwgebied. Langs de Waal zijn enkele kleine zandstrandjes aanwezig. Het gebied is hierdoor geschikt als foerageergebied voor ganzen- en eendensoorten en de Meerkoet. Een deel van het gebied is geschikt als broedgebied voor de Kwartelkoning maar omdat deze soort al enige jaren niet is waargenomen is het geen actueel leefgebied. Voor vissen en de bever is het gebied thans ongeschikt, wegens het ontbreken van zachthoutoibossen en meestromende geulen.

⁷ Kaartendatabase www.gelderland.nl.

Tabel 4.2: Samenvatting aanwezigheid instandhoudingsdoelen en kwaliteit actueel leefgebied

Instandhoudingdoel	Oppervlakte aanwezig leef- en/of foerageergebied (indicatie, in ha)	Kwaliteit
Kolgans, Grauwe gans	Ca. 20-50 ha (afhankelijk van waterpeil)	Matig tot goed
Smient, Pijlstaart, Meerkoet, Krakeend, Slobeend	Ca. 20-50 ha (afhankelijk van waterpeil)	Matig tot goed
Kwartelkoning	ca. 20 ha (komt thans niet voor)	Matig tot goed
Porseleinhoen	0	N.v.t.
Fuut	0	N.v.t.
Aalscholver	0	N.v.t.
Tafeleend	0	N.v.t.
Kuifeend	0	N.v.t.
Kievit, Grutto, Wulp	50	Matig tot goed
Kleine zwaan	20-50 (afhankelijk van waterpeil)	Matig
Brandgans	50	Goed
Nonnetje	0	N.v.t.
Zwarte stern	0	N.v.t.
Kamsalamander	0	N.v.t.
Grote modderkruiper	0	N.v.t.
Zeeprik	0	N.v.t.
Rivierprik	0	N.v.t.
Elft	0	N.v.t.
Zalm	0	N.v.t.
Bever	0	N.v.t.

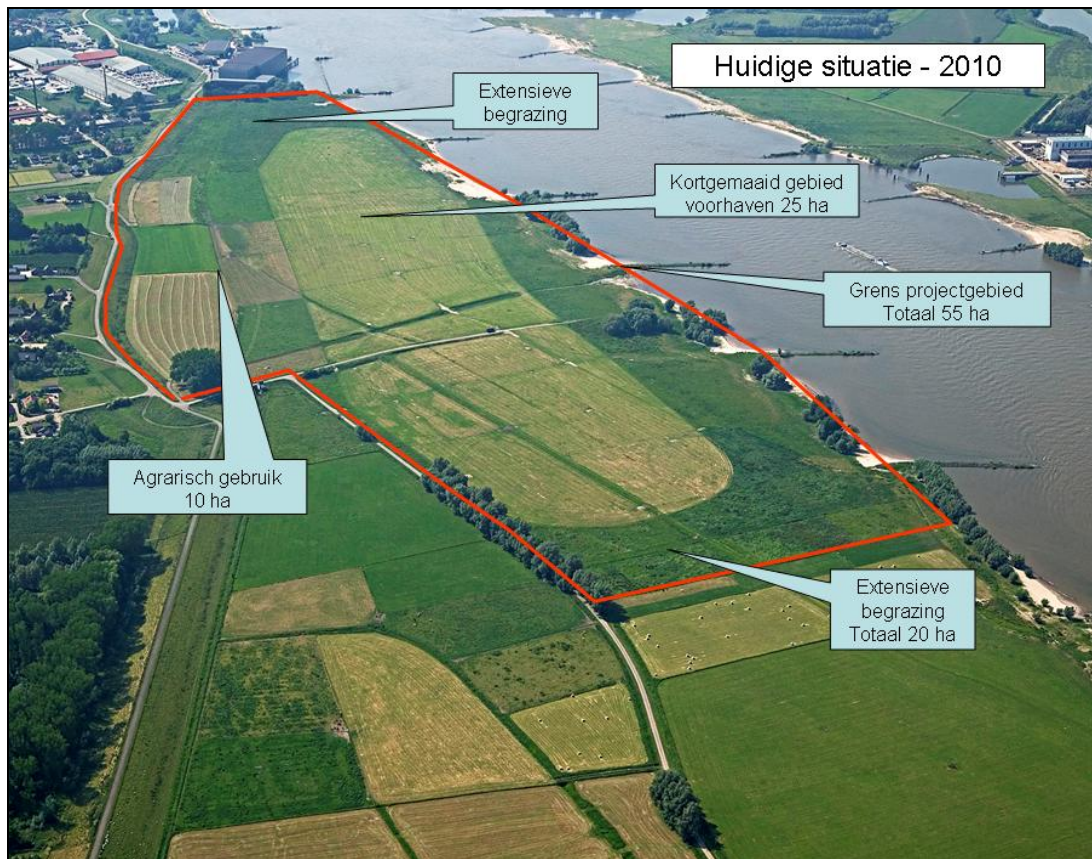
Figuur 4.1: Indicatief voorkomen leefgebieden soorten

4.3.2 Grondgebruik

Het plangebied is onderdeel van de Winssense Waarden. Dit totale gebied is ongeveer 225 hectare groot. In de huidige situatie bestaat het grondgebruik uit intensief beheerde graslanden, extensief beheerde reservaatgebieden met kruidenrijkere graslanden (eigendom van SBB), enkele percelen akkerland en een woonperceel met boerderij. Dit betekent dat in de huidige situatie de Winssense Waarden met name voor de ganzen, weidevogels, Kleine zwaan en de Meerkoet waarde hebben als foerageergebied. Als broedgebied had het gebied in het verleden (bewezen) waarde voor de Kwartelkoning. Voor de zwem- en duikeenden en overige watervogels heeft het gebied weinig waarde, omdat er weinig ondiep open water aanwezig is.

Ter plaatse van de 25 hectares waar het natte deel van de beoogde Voorhaven gerealiseerd zal gaan worden is al diverse jaren sprake van frequent gemaaid, kort, soortenarm grasland (figuur 4.2.). Het huidige beheer is erop gericht te voorkomen dat zich ter plaatse beschermde natuurwaarden vestigen of ontwikkelen welke de ontwikkeling van het project in de weg zouden kunnen gaan staan. Zodoende heeft dit grasland bewust nauwelijks of geen waarde voor broedvogels. Het grasland heeft wel een beperkte waarde voor wintergasten als foerageergebied. Deze waarde is beperkt omdat al sinds jaren een verschrallingsbeheer wordt uitgevoerd en ook in september gemaaid wordt, waardoor het grasland relatief kort de winter ingaat.

Reeds in 1993 is door de initiatiefnemer middels een uitruil van gronden voorgesorteerd op het tijdelijk oppervlakteverlies in de uiterwaarden als gevolg van dit project. Door middel van uitruil van gronden is er door de initiatiefnemer in de Winssense waarden – ten oosten van de geplande ingreep- een oppervlakte van 54 ha in eigendom en beheer overgedragen aan Staatsbosbeheer. Deze oppervlakte wordt sindsdien beheerd met het oog op de realisatie en instandhouding van stroomdalgraslanden en leefgebied voor de Kwartelkoning.

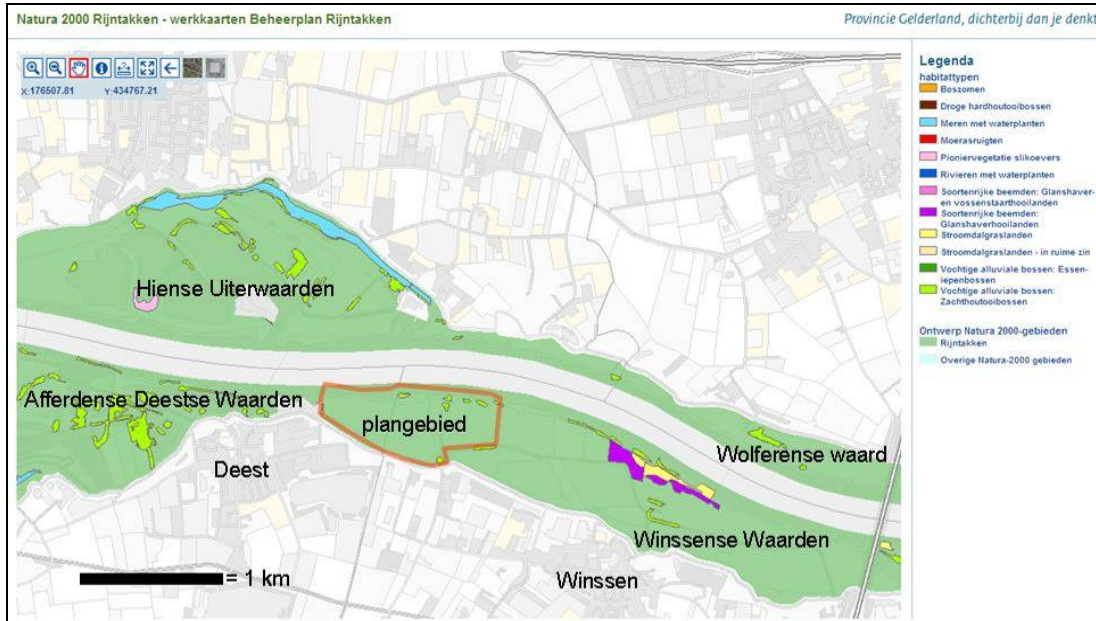
Figuur 4.2: Projectgebied met huidig beheer

Tussen de dijk en de geprojecteerde Voorhaven ligt een oppervlakte van ongeveer 10 hectare welke in regulier en intensief agrarisch beheer is. Het beheer is gericht op het produceren van hooi en gras. Er is geen sprake van een natuurlijke vegetatie.

Rondom het gebied van de Voorhaven ligt een oppervlakte van ongeveer 20 hectare (de begrenzing is inclusief de oeverzone en daardoor variabel) welke al diverse jaren wordt beheerd als droog grasland door middel van extensieve begrazing. Binnen de hele Winssense Waarden komen ongeveer 3 hectares wilgenbos voor. Hiervan ligt globaal 1 hectare binnen het plangebied. In 2010 is een groot deel van de aanwezige beplanting (geclassificeerd als zachthoutooibos) door RWS verwijderd ten behoeve van de rivierveiligheid (Actie Stroomlijn).

4.3.3 Habitattypen

Ten behoeve van het beheerplanproces zijn de bestaande habitattypen in beeld gebracht (figuur 4.3.). In het plangebied zelf liggen enkele kleine fragmenten van zachthoutoibos en op ongeveer een kilometer ten oosten van het plangebied liggen ruim 9 hectare droge graslanden (Glanshaverhooiland en Stroomdalgrasland).

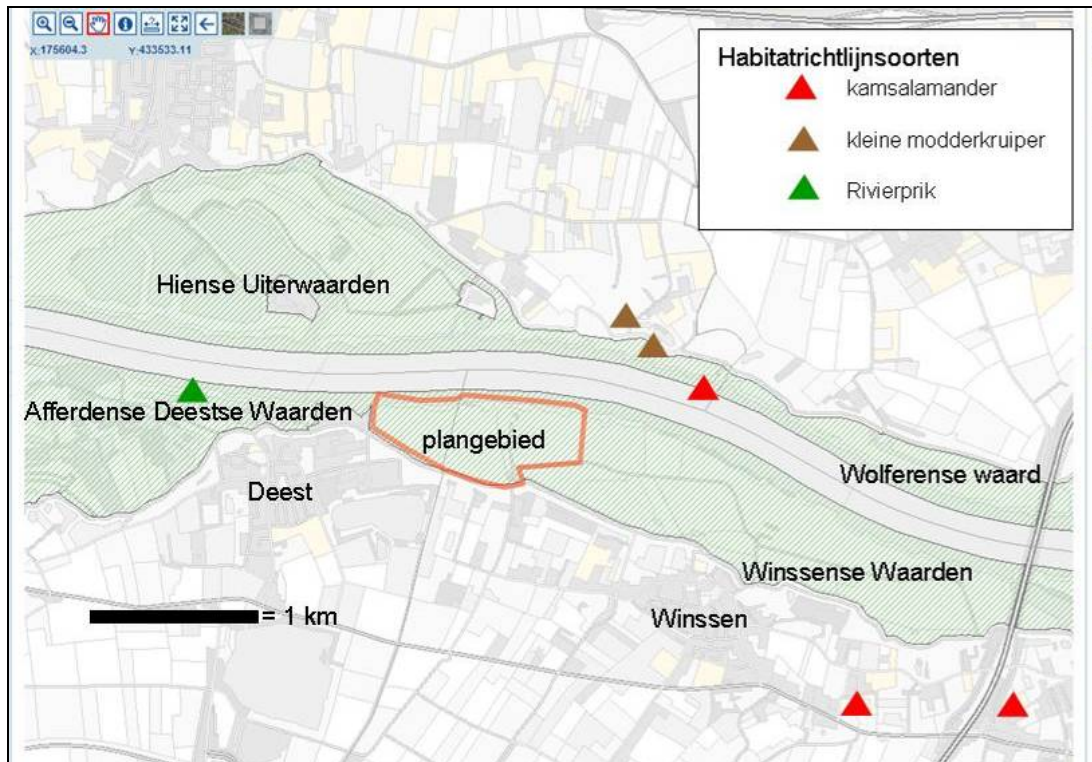

Figuur 4.3: Huidig voorkomen van habitattypen

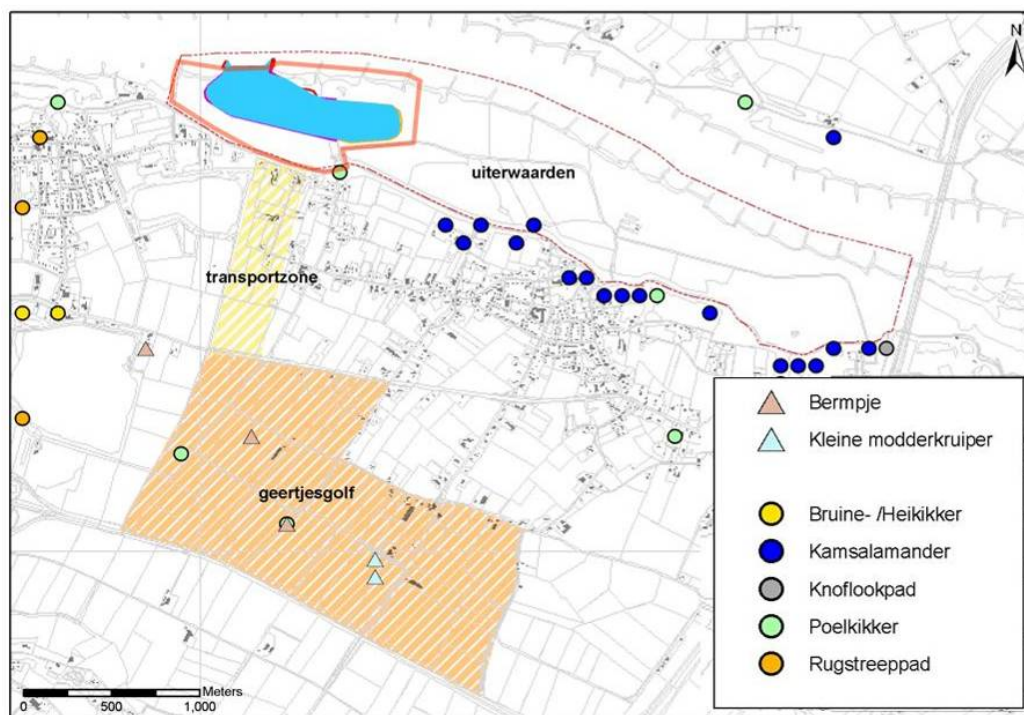
In de huidige situatie is het plangebied dus van beperkt belang voor reeds aanwezige habitattypen.

4.3.4 Habitatrichtlijnsoorten

Ten behoeve van het beheerplanproces zijn de voorkomende aanwijzingssoorten vanuit de Habitatrichtlijn in beeld gebracht (figuur 4.4.). Het gaat hierbij om vissoorten, de Kamsalamander en de Bever. Hierbij is gebruik gemaakt van informatie zoals deze tot 2007 bij het Natuurloket en bij de provincie Gelderland beschikbaar was. Samen met de informatie uit het MER van Royal Haskoning uit 2006 (figuur 4.5.) en informatie tot 2011 van www.waarneming.nl is een goed beeld ontstaan van aanwezige habitats en habitatrichtlijnsoorten.

Figuur 4.4: Voorkomen van aanwijzingssoorten vanuit de Habitatrichtlijn uit beheerplanproces (2009)

Figuur 4.5: Voorkomen vis- en amfibiesoorten uit de MER(2006)

Op www.waarneming.nl zijn geen waarnemingen bekend van de aanwijzingssoorten tot en met januari 2011.

Vanuit de toetsing aan de NB-wet is met name het voorkomen van de Kamsalamander, de Kleine modderkruiper en de Rivierprik van belang.

Ten aanzien van de Kamsalamander is duidelijk dat er aan de zuidzijde van de bandijk aan de oostzijde van de Winssense Waarden een populatie voorkomt in een gebied van ongeveer 3 kilometer lang en 250 – 500 m breed. Het betreft een binnendijs gebied met kleinschalige landschapselementen en dijkkwel welke buiten het Natura-2000 gebied ligt. Er zijn enkele bosjes aanwezig en er zijn naast voortplantingswateren (sloten) ook enkele geschikte landhabitats. Naar verwachting is hier sprake van een vrij kleine maar tot nu toe duurzame populatie.

Er zijn ook enkele waarnemingen buitendijs in de Wolferense Waard. Dit gebied sluit mogelijk aan op een binnendijs leefgebied waar ook sprake is van dijkkwel. Het achterliggende gebied is echter open met nauwelijks landschapselementen. Daardoor zijn landhabitats schaars voor wat betreft dit leefgebied. De verwachting is dat dit hooguit een kleine of relictpopulatie betreft. Duidelijk is dat geen van beide populaties een relatie heeft met het plangebied en dat het plangebied thans zeker geen leefgebied is voor de Kamsalamander. De geschiktheid daarvan is overigens ook zeer laag.

De Kleine Modderkruiper is aan beide zijden van het Natura-2000 gebied binnendijs aangetroffen. Er zijn geen waarnemingen buitendijs. In het plangebied ontbreken geschikte habitats, in de vorm van schone sloten met waterplanten en een slibbige bodem, vrijwel geheel.

De enige waarneming van de Rivierprik is in een meestromende geul van de Afferdense en Deestse Waarden. Dit geeft aan dat bij de ontwikkeling van meestromende geulen er potenties zijn voor deze soort. In het plangebied ontbreekt geschikt habitat volledig.

Geen van de overige vissoorten kan voorkomen in het plangebied omdat oppervlaktewater afwezig is. Er zijn geen waarnemingen bekend van de Bever in het plangebied en de aanwezigheid (thans of binnen afzienbare tijd) van deze soort wordt in het plangebied onwaarschijnlijk geacht, voornamelijk door de afwezigheid van zachthoutoibossen van voldoende omvang. De Bever kan hier hooguit een tussenstop maken tijdens migratie langs de rivieroever.

In het plangebied komen dus op dit moment geen van de aanwijzingssoorten vanuit de Habitatrichtlijn voor. De geschiktheid van het gebied voor deze soorten is ook laag of nul.

4.3.5 Broedvogelsoorten

De broedvogelsoorten waarvoor dit Natura-2000 gebied is aangewezen betreffen het Porseleinhoen, de Kwartelkoning en de Zwarte stern. De Zwarte stern en het Porseleinhoen hebben permanent of periodiek natte gebieden nodig met water en moerasplanten. In het plangebied is dit niet aanwezig waardoor deze soorten hier zeker niet voor kunnen komen.

Van de Kwartelkoning zijn in 2000 - 2002 jaarlijks gemiddeld 2 roepende mannetjes waargenomen in de Winssense Waarden⁸. Daarvan is regelmatig één mannetje in het westelijke deel van het plangebied gehoord. Over 2006 melden Schoppers en Koffijberg⁹ geen waarnemingen meer.

Ook is gekeken op de site www.waarneming.nl. Hier zijn tot eind januari 2011 in totaal 577 waarnemingen van vogels ingevoerd voor de Winssense Waarden, waarvan niet één van de Kwartelkoning. Er zijn op dezelfde site in dezelfde periode wel meerdere waarnemingen ten westen; in de Afferdense en Deestse Waarden en ten oosten van Ewijk tot aan de Ooijpolder. Hieruit mag afgeleid worden dat de waarnemingsintensiteit wel voldoende is om de aanwezigheid van deze soort vast te stellen. Uit de waarnemingen sinds 2000 is af te leiden dat het aantal waarnemingen ten westen, in de Afferdense en Deestse Waarden afneemt, terwijl deze in het oosten vrijwel gelijk blijven. Dit sluit aan bij de landelijke trend, waarbij sinds 2000 een aanzienlijke afname van het aantal broedgevallen is waargenomen in meerdere gebieden in West-Europa. Omdat de geschiktheid van veel gebieden niet lijkt te zijn afgenomen, eerder toegenomen door gericht beheer, is het mogelijk dat de verbeterde omstandigheden van de voornaamste broedgebieden in Oost-Europa een dusdanige aantrekkende werking hebben dat de aantallen in het westen van Europa afnemen (zie ook www.kwartelkoning.nl). Feit is dat ogenschijnlijk prima geschikte gebieden de afgelopen tien jaren verlaten zijn.

Het huidige productiegroenland is ongeschikt voor de Kwartelkoning. Gangbaar cultuurgrasland waar vroeg en frequent gemaaid wordt, wordt geheel gemeden. Het voorkomen van de Kwartelkoning is voornamelijk gebonden aan kleibodems en geassocieerd met gras- en kruidvegetatie van minimaal 20 cm hoog. De bedekking hoeft niet 100% te zijn. De voorkeur gaat eerder uit naar vegetatietypen met een zekere afwisseling en structuur. Kwartelkoningen arriveren eind april/begin mei en de broedperiode start eind mei tot medio augustus. Door het late broeden is de soort gebonden aan vegetatietypen die laat in het seizoen worden gemaaid of geoogst, of helemaal geen maaibeheer kennen. (Bron: Beschermingsplan Kwartelkoning, Expertisecentrum LNV, 2004, Ede).

In de huidige situatie komen geschikte hooilanden en ruigten vrijwel alleen voor op de oeverwal¹⁰. Dergelijke graslanden zijn in de Winssense Waarden vooral te vinden vanaf ongeveer 1 kilometer ten oosten van het plangebied. De percelen binnen het plangebied welke extensief begraaasd worden, zijn waarschijnlijk nog steeds geschikt als broedgebied, maar er is geen reden aan te nemen dat er de afgelopen 5-6 jaar in het plangebied is gebroed door de Kwartelkoning. Indien landelijk herstel optreedt van de broedvogelpopulatie van deze soort, wordt verwacht dat deze soort opnieuw in dit gebied gaat broeden.

⁸ Ottburg & Rademakers, 2002; Janssen, 2005.

⁹ Jan Schoppers en Kees Koffijberg. 2007. Kwartelkoningen in Nederland in 2006. SOVON-informatierapport 2007/05.

¹⁰ Risicobeoordeling inrichting Winssensche Waarden in relatie tot Natura 2000, Arcadis i.o.v. Gemeente Beuningen, 2007.

4.3.6 Niet-broedvogelsoorten

In het MER van 2006 is ondermeer gebruik gemaakt van wintervogeltelgegevens van het telgebied RG5122 (Winssense en Ewijkse Waarden). Dit gebied is veel groter dan het plangebied. Deze gegevens zijn ten behoeve van deze toets uitgebreid met data van www.waarneming.nl. De gegevens van [waarneming.nl](http://www.waarneming.nl) betreffen alleen de Winssense waarden. Het plangebied beslaat daar weer ongeveer 25% van. Deze informatie wordt hierna besproken in relatie tot het plangebied.

Van de aanwijzingssoorten zijn de Kolgans, Grauwe gans, Smient, Pijlstaart, Meerkoet en Krakeend planteneters die ook in oevers en drassig terrein foerageren. Voor deze soorten is het plangebied na inundatie of bij veel regenval geschikt als foerageergebied. Voor de overige soorten is het foerageergebied beperkt tot open water langs de rivieroever (soortendatabase LNV-internetsite <http://www.nederlandsesoorten.nl/lnv/>).

Het huidige productiegrasland in het plangebied wordt mogelijk als foerageergebied gebruikt door de planteneters maar niet door de soorten die beperkt zijn tot open water. Zowel Pijlstaart, Meerkoet als Krakeend worden regelmatig waargenomen in de Winssense Waarden (www.waarneming.nl). Het gaat sinds 2005 dan meestal om 6-17 Krakeenden en meestal 1-5 Meerkoeten en Pijlstaarten per waarneming. In 2006 is éénmaal een groep van 22 Pijlstaarten waargenomen en in 2009 éénmaal 15 Meerkoeten. Van deze waarnemingen is niet bekend of deze het plangebied of het overige deel van de Winssense waarden betreffen. Opgemerkt dient te worden dat het middelste deel van de Winssense waarden, tegen de dijk aan, laaggelegen is en lang onder water staat na inundatie en het noordoostelijke deel al jaren als natuurgebied beheerd wordt. Hierdoor zijn daar habitatkwaliteiten die in het plangebied niet aanwezig zijn. Er moet echter vanuit worden gegaan dat de geschikte delen in het plangebied thans ook in gebruik zijn als foerageergebied voor geringe aantallen plantenetende watervogels.

Weidevogels zoals de Grutto, Kievit en de Wulp foerageren buiten het broedseizoen op open vochtige terreinen met niet al te hoge begroeiing; vooral grasland geniet de voorkeur (internetsites: www.grutto.nl; www.nederlandsesoorten.nl/lnv/; www.vogelbescherming.nl). Deze condities komen voor in delen van het plangebied en vooral in de rest van de Winssense Waarden. Op www.waarneming.nl zijn tussen 2008 en 2011 waarnemingen te vinden voor de hele Winssense Waarden van kleine groepjes Kieviten (4-25 exemplaren), enkele grote groepen Grutto's (tot 150 exemplaren) en een incidentele Wulp. Tussen 1998 en 2003 zijn regelmatig grotere aantallen Kieviten waargenomen, tot meer dan 800 individuen. Maar dat betrof wel een groter telgebied inclusief de Ewijkse Plaat.

Ook van de overige aanwijzingssoorten (vooral trekvogels) worden sinds 2005 de meeste soorten regelmatig waargenomen in de Winssense Waarden. In aantallen vallen vooral de Kolgans en de Grauwe gans op. Van de Kolgans worden regelmatig groepen van 1000 - 2000 exemplaren waargenomen en van de Grauwe gans zijn de grootste groepen 400 - 1000 exemplaren. Zij komen hier foerageren, maar rusten vooral in gebieden met rustig oppervlaktewater zoals de Hiensche Waarden en de Afferdense en Deestse Waarden. Er zijn trouwens van beide soorten ook vaak kleinere groepen (40 - 200 exemplaren) te zien.

De Brandgans foerageert regelmatig in groepen van 20 - 100 exemplaren in de Winssense Waarden en dus mogelijk ook in het plangebied.

De overige eendensoorten worden hooguit incidenteel en in kleine aantallen waargenomen. Soorten als Smient, Kuifeend en Slobeend worden in groepen van 4 - 40 waargenomen, alleen als de uiterwaarden (deels) geïnundeerd zijn. Deze zijn dus vooral te verwachten in het lagere centrale deel van de Winssense Waarden. Aalscholver en Fuut zijn ook alleen dan hier in hele kleine aantallen te vinden, terwijl deze wel regelmatig op de Waal of in nevengeulen/plassen in uiterwaarden in de omgeving worden aangetroffen. Van de Kleine zwaan is één waarneming bekend in 10 jaar tijd van 5 exemplaren. De laatste 'grote' waarneming stamt uit 1993/94 en betrof 290 individuen voor het grotere telgebied van de Winssense en Ewijkse Waarden. Er mag dus aangenomen worden dat de Winssense Waarden en dus het plangebied alleen heel incidenteel door de Kleine zwaan wordt aangedaan.

Samenvattend is het plangebied voor wat betreft vogels vooral van belang voor foeragerende ganzen en migrerende groepen Grutto's. Voor de overige aanwijzingssoorten heeft het gebied weinig betekenis.

4.4 Leemten in kennis

Er zijn geen relevante leemtes in kennis geconstateerd ten aanzien van het voorkomen van instandhoudingsdoelstellingen in het plangebied en haar omgeving.

5 BEOOGDE WERKZAAMHEDEN EN ALTERNATIEVENAFWEGING

5.1 Beoogde werkzaamheden op basis van recente ontwikkelingen

Deze paragraaf beschrijft op hoofdlijnen de diverse fases die tijdens de uitvoeringsperiode onderscheiden kunnen worden en de bij de betreffende fase behorende werkzaamheden:

Aanlegfase Voorhaven

De aanleg van de Voorhaven start met het verwijderen van de afdekkende kleilaag welke aanwezig is binnen de contour van het eigenlijke havenbekken. Deze kleilaag bestaat uit een bovenste laag humusrijke roofofgrond van ongeveer 0,5m en een onderlaag met een dikte die varieert tussen 0,5 en 3,5 m. Beide lagen zijn waarschijnlijk niet tot nauwelijks vermarktbaar als keramische klei en zullen hoofdzakelijk worden gebruikt voor de aanleg van een ringkade rondom het havenbekken (welke rivierhydraulisch noodzakelijk is voor het functioneren van de Voorhaven en is voorgeschreven in de vigerende Watervergunning). De overige klei zal worden gebruikt om het terrein vanaf de scheepswerf en tussen de dijk en de Voorhaven op te hogen als hoogwatervrij terrein. Deze werkzaamheden zullen plaatsvinden middels droog grondverzet en worden uitgevoerd door hydraulische kranen, bulldozers, shovels en vrachtwagens voor het transport tussen de plaats van ontgraving en de plaats van verwerking.

Nadat de deklaag is verwijderd zal er door middel van een profielzuiger vanuit het kribvak langs de Waal waar de in- en uitvaart komt een startgat worden gezogen met een oppervlakte van ca. 3,5 -4 ha. Het daarbij vrijkomende ongesorteerde zand wordt via een persleiding op de afgeruimde zandspiegel van het havenbekken gedeponeerd. Dit startgat is noodzakelijk om de eerste drijvende klasseerinstallatie in af te kunnen meren die vervolgens met behulp van het aanwezige zandpakket uit het te realiseren havenbekken kan starten met de productie van industriezand en grind. Het eventuele ophoogzand dat bij deze productie overblijft kan worden gebruikt voor de verdere aanleg en ophoging van het hoogwatervrije terrein tussen de haven en de dijk. Dit hoogwatervrije terrein beslaat na realisatie een oppervlakte van maximaal ca. 15 ha. Op dit hoogwatervrije terrein zal onder andere een afschermdende geluidswal worden gerealiseerd ten behoeve van de binnendijks gelegen woningen.

De start van de aanleg van de Voorhaven is, afhankelijk van de tijdige beschikbaarheid van alle benodigde vergunningen, voorzien eind 2013 en de aanleg zelf neemt ca. 1,5 -2 jaar in beslag.

Gebruiksfase Voorhaven

Zodra de klasseerinstallatie het aanwezige zandpakket in het havenbekken voor een belangrijk deel heeft verbruikt en er voldoende oppervlakte met een waterdiepte van ca. 20 - 25 meter is ontstaan, kan de aanvoer van ongesorteerd materiaal vanuit de binnendijkse winlocatie naar het onderwaterdepot via een transportband beginnen. Er is dan bovendien gelegenheid voor de inzet van een tweede drijvende klasseerinstallatie. Beide drijvende klasseerinstallaties zuigen vanuit het onderwaterdepot het ongesorteerde zand op en scheiden dit in diverse fracties welke aan boord in bunkers worden opgeslagen. Vanuit deze voorraadbunkers wordt vervolgens door menging van fracties in de juiste samenstelling het door de klant bestelde recept vervaardigd.

Dit eindproduct wordt in een naastgelegen schip geladen en vervolgens via de Waal afgevoerd. Het bij de scheiding vrijkomende grind wordt in een specifiek onderwaterdepot gedeponeerd en vervolgens met behulp van een grindverwerker opgeknepen en verwerkt tot vermarktbaar grindproducten die eveneens per schip worden afgevoerd.

Ook het bij de productie van industriezand vrijkomende ophoogzand zal periodiek worden afgevoerd om te voorkomen dat het havenbekken te ondiep wordt. Dat kan onder andere met behulp van zelfzuigers.

Tussen zandwinlocatie Geertjesgolf en de Voorhaven in de uiterwaard wordt een transportband aangelegd. Deze transportband met een breedte van ca. 1,40m staat op korte poten en loopt over het bestaande maaiveld en de dijk heen richting Voorhaven. Ook wordt de aanleg van een retourleiding voor de aanvoer van water naar de binnendijkse winlocatie voorzien. De plaats van het tracé van de transportband/retourleiding is indicatief aangegeven op figuur 1.1.

De totale duur van het gebruik van de Voorhaven inclusief de herinrichting na afloop bedraagt maximaal 15 jaar.

Herinrichtingsfase Voorhaven

De haven wordt na afloop van de klasseerwerkzaamheden gedempt. De definitieve herinrichting zal gericht zijn op het versterken van de natuurwaarden in de Winssense Waarden. In dit stadium kan alleen op hoofdlijnen aangegeven worden hoe deze herinrichting er naar verwachting uit zou kunnen zien. Uiterlijk twee jaar voor het einde van de gebruikperiode van de Voorhaven, zal een definitief herinrichtingsplan worden opgesteld dat gebaseerd is op de dan beschikbare informatie over gewenste natuurwaarden en rivierveiligheid. Het huidige uitgangspunt is dat er een mozaïek komt waarin open water, oevervegetaties, stroomdalgraslanden en zachthoutoobossen voorkomen. Het is mogelijk dat over 15 jaar blijkt dat er andere prioriteiten zijn. Daarom wordt er nadrukkelijk voor gekozen om de toekomstige herinrichting nu nog niet vast te leggen, maar ondergeschikt te maken aan de op dat moment best geschikt geachte inrichting. Uiteraard zullen de plannen daarvoor opgesteld worden voordat de winperiode afloopt zodat zo snel mogelijk met de herinrichting ten behoeve van de natuurinrichting kan worden begonnen.

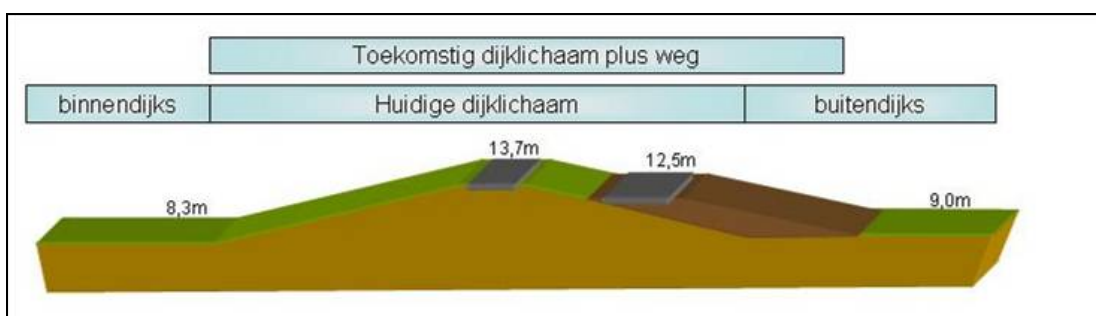
Het herin te richten gebied zal in ieder geval bestaan uit de voorhaven (25 ha) en het hoogwatervrije terrein (15 ha). Het is mogelijk dat ook de overige 15 ha van het plangebied hierbij betrokken wordt. Het is echter aannemelijk dat deze laatste oppervlakte in de loop der tijd al dusdanige natuurwaarden ontwikkeld heeft, dat eventuele herinrichting niet meer zinvol of wenselijk is.

Realisatie nieuwe ontsluitingsweg Industrierrein Deest

Zoals in paragraaf 1.1. al is aangegeven zal er een nieuwe gebiedsontsluitingsweg worden gerealiseerd tussen de Van Heemstraweg en het industrierrein van Deest (zie bijlage 4). Een deel van het tracé valt samen met de huidige dijk. Deze weg vervangt de huidige ontsluitingsweg (Vriezeweg) die vanwege woningbouw en zandwinning (door andere initiatiefnemers) aan de zuidzijde van Deest wordt gerealiseerd. Deze nieuwe ontsluitingsweg heeft functioneel geen relatie met het project Geertjesgolf/Voorhaven.

De nieuwe weg wordt aan de buitendijkse zijde van de dijk en iets beneden het niveau van de huidige kruin aangelegd. De bestaande weg op de kruin blijft een functie behouden voor langzaam verkeer en directe ontsluiting van enkele woningen. In figuur 5.1. is de nieuwe weg en de relatie tot de huidige weg en de dijk geïllustreerd. Hierbij zijn ook de hoogtes ten opzichte van NAP aangegeven. De verbreding aan de dijkvoet zal tussen de 10 en 30 m bedragen over een lengte van 500 m. Voor deze toetsing is uitgegaan van een totaal buitendijks ruimtebeslag van ca. 1 hectare.

Gedurende de periode dat de Voorhaven operationeel is, is er dus tijdelijk sprake van een combinatie van effecten van weg en haven. Na afloop van de zandwinning zal alleen de invloed van de weg blijven bestaan.

Figuur 5.1: Schematisch dwarsprofiel huidige dijk en nieuwe weg. De maaiveldhoogte van de verschillende onderdelen is aangegeven in m+NAP

Beheer

Tot nu toe is het beheer van het plangebied toegespitst geweest op drie deelgebieden (zie figuur 4.2.):

- De toekomstige voorhaven (circa 22 hectares) wordt sinds 2004 voldoende vaak gemaaid om de vegetatie kort te houden.
- Het gebied tussen de Voorhaven en de dijk (10 hectares) is in regulier beheer bij een agrariër.
- Het overige gebied, voornamelijk tussen de voorhaven en de rivier (20-25 hectares) wordt licht begrast en is daardoor wat ruiger dan de overige gebieden. Hier bevonden zich ook de zachthoutoibosjes welke deels recent door RWS verwijderd zijn.

Als de Voorhaven wordt aangelegd zal de haven zelf gebruikt worden plus een gebied tussen haven, dijk en scheepswerf als hoogwatervrij terrein en een gedeelte als ringkade rondom het havenbekken. Totaal gaat het om ongeveer 40 hectare die daadwerkelijk in gebruik wordt genomen cq. ingericht. De rest van het plangebied, circa 15 hectare, zal niet direct voor het project gebruikt behoeven te worden en kan in principe meteen ingericht en beheerd worden ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen. Wel zal er in dit gebied sprake zijn van enige verstoring door geluid en beweging zolang het project duurt.

5.2 Afweging alternatieven vanuit het MER

Het MER dat in 2006/2007 is uitgevoerd heeft een beeld gegeven van diverse op dat moment overwogen uitvoeringsvarianten. Ook is er een Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) uitgewerkt.

Dit alternatief had relatief kleine voordelen voor het milieu ten opzichte van de andere alternatieven, alle varianten -op een na- scoorden vrijwel gelijk, los van eventuele mitigerende en compenserende maatregelen.

In 2011 is de situatie dusdanig veranderd dat de alternatievenafweging van destijds niet meer actueel is. De nevengeul is geheel uit de plannen verdwenen omdat die ingreep teveel effecten had op onder andere het ganzenfoeragegebied en de binnendijkse waterhuishouding en slechts een beperkte bijdrage leverde aan de te realiseren zanddoelstelling. Ook de Commissie MER had moeite met dit planonderdeel en heeft haar goedkeuring aan dat deel van de MER onthouden.

Het project Voorhaven, zoals dat thans wordt voorzien, heeft derhalve aanzienlijk minder ingrijpende effecten op het Natura 2000-gebied. Van de gehele 225 hectare van de Winssense Waarden, wordt het grondgebruik van slechts ongeveer 40 hectares gedurende 15 jaar veranderd.

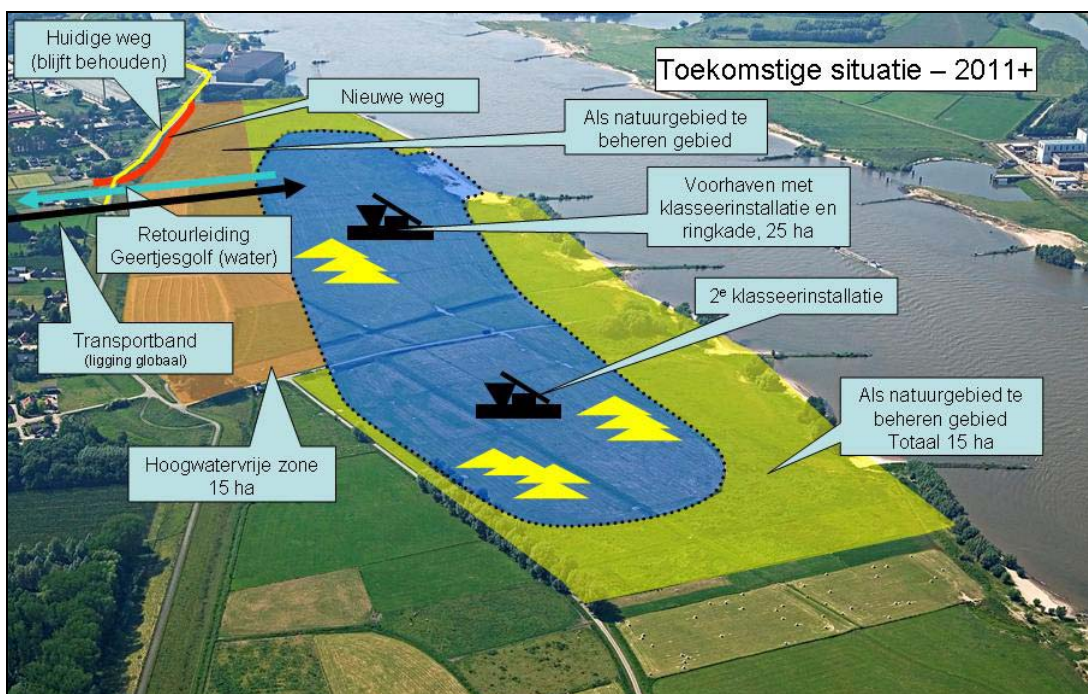
Voor de verdere uitwerking van het project is er voortgeborduurd op de MER-variant met de grootste haven, waarbij er gebruik wordt gemaakt van een transportband vanuit Geertjesgolf en twee drijvende klasseerinstallaties in de haven voor de verwerking van het zand tot eindproduct (Alternatief 6/7). Als gevolg van deze grote Voorhaven-variant zijn er op korte termijn weliswaar wat meer negatieve effecten (tijdelijk oppervlakteverlies is groter), op de lange termijn biedt demping van de Voorhaven een goede kans om de potenties voor natuurontwikkeling ten opzichte van de referentiesituatie te kunnen benutten. Hier kan namelijk een afwisselend gebied ontstaan met ondiep water met waterplanten, verboste oevers en riviergebonden graslanden, waardoor er aanzienlijke verbeteringen optreden ten aanzien van de autonome ontwikkeling.

In figuur 5.2. is het verwachte ruimtegebruik tijdens de duur van het project Voorhaven weergegeven. Voor de herinrichting na de projectfase zijn in de loop van de jaren diverse ideeën ontwikkeld en verschillende schetsvoorstellen gedaan. Ter illustratie wordt in figuur 5.3. een globaal eindplan weergegeven zoals dat zal worden gevoegd bij de aanvraag voor de ontgrondingsvergunning. Dit betreft dus een **mogelijke** herinrichting aan het einde van de looptijd van het project. Een **definitief** voorstel zal pas tegen die tijd uitgewerkt worden en uitgaan van de kennis en wensen op dat moment omtrent de te behalen instandhoudingsdoelstellingen en overige te realiseren natuur- en landschapswaarden. Het is namelijk mogelijk dat tegen die tijd er in het overige deel van de Winssense Waarden of elders in Natura 2000-gebied Rijntakken ontwikkelingen hebben plaatsgevonden, die de accenten voor de inrichting van het plangebied anders maken.

In tabel 5.1. is het grondgebruik voor, tijdens en na het project schematisch weergegeven.

Tabel 5.1: Grondgebruik in relatie tot projectfases

Projectfase	Grondgebruik		
Huidig grond gebruik	Intensief gemaaid en verschaald grasland	Agrarisch beheerd cultuurgras	Extensief begraasd natuurgrasland
	25 ha	10 ha	20 ha
Grondgebruik tijdens het project	Voorhaven en kades	Hoogwatervrij terrein	Extensief begraasd natuurgrasland
	25 ha	15 ha	15 ha
Grondgebruik na realisatie project	Herinrichten voor natuurontwikkeling		Natuurontwikkeling door beheer
	40 ha		15 ha

Figuur 5.2: Voorgesteld ruimtegebruik tijdens de projectduur (indicatief)

Figuur 5.3: Globaal eindplan als illustratie voor een mogelijke definitieve herinrichting; het uiteindelijke inrichtingsbeeld is afhankelijk van de prioriteiten die te zijner tijd gelden

6 BEOORDELING EFFECTEN OP INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

De mogelijke effecten van het project worden in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

Het gaat hierbij om de volgende effecten:

Tabel 6.1: Effecten van het project

Effect	Oppervlakte	Duur en tijdstip
Oppervlakteverlies door aanleg Voorhaven inclusief ringkade en hoogwatervrij terrein	40 hectares	Tijdelijk - 15 jaar vanaf eind 2013
Oppervlakteverlies door ontsluitingsweg	Maximaal 1 hectare	Permanent vanaf 2012
Verstoring door geluid en beweging door project Voorhaven	Nader te bepalen	Tijdelijk - 15 jaar vanaf eind 2013
Verstoring door geluid, licht en beweging door de ontsluitingsweg	Nader te bepalen	Permanent vanaf 2012
Emissie en depositie van stikstofoxiden als gevolg van het project Voorhaven	Nader te bepalen	Tijdelijk - 15 jaar vanaf eind 2013
Emissie en depositie van stikstofoxiden als gevolg van de ontsluitingsweg	Nader te bepalen	Permanent vanaf 2012

6.1 Oppervlakteverlies door aanleg Voorhaven en hoogwatervrij terrein

6.1.1 Habitattypen

Het oppervlakteverlies speelt geen rol voor de huidige habitattypen omdat er geen ruimtelijke overlap is. Omdat het oppervlakteverlies bovendien tijdelijk is, staat het ook de uitbreidingsdoelstellingen op lange termijn niet in de weg. Voor de korte termijn geldt wel dat thans aanwezige potenties nog niet benut kunnen worden totdat het project is afgerond. Na afronding van het project is het de bedoeling gericht te werken aan het behalen van een deel van doelstellingen. Het gebied heeft namelijk potenties voor diverse habitattypen, met name glanshaver- en vossenstaarthooilanden en vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen). Op de stroomrug langs de rivier kunnen stroomdalgraslanden ontwikkeld worden.

6.1.2 Niet-broedvogelsoorten en de Kwartelkoning

Vanuit het ontwerp-aanwijzingsbesluit gaat het om leefgebied voor broed- en wintervogels, terwijl sinds 26 januari 2010 ook habitattypen mogelijk een plek krijgen in het plangebied. Het conceptbeheerplan uit 2009 speelt hier al op in. Uit beschikbare gegevens komt naar voren dat de Winssense Waarden als geheel vooral van belang zijn als foerageergebied voor ganzen en mogelijk ook voor groepen migrerende grutto's en dat andere aanwijzingssoorten geen of beperkt gebruik maken van dit gebied. Het gebied waar het natte deel van de Voorhaven komt is thans schraal en heeft door een gericht maaibeheer kort gras, waardoor de geschiktheid als foerageergebied voor zowel ganzen als grutto's zeer beperkt is.

In het MER (2006) zijn de oppervlakten van het gehele Natura 2000-gebied vergeleken met het aangewezen foerageergebied en is de bijdrage van het plangebied berekend. Tijdens het beheerplanproces is deze benadering aangehouden.

Het betreft een theoretische berekening van het aandeel van onderdelen van het plangebied in het totale Natura 2000-gebied en het daarbinnen aangewezen foerageergebied. Dat is toen ook doorvertaald naar een mogelijk effect op maximale aantallen wintervogels.

Zowel de Kwartelkoning als de wintervogels laten in de praktijk een opportunistisch gedrag zien, waarbij situatieafhankelijk gekozen wordt voor plaatsen om te broeden, te foerageren of te rusten. Hierbij spelen formele aanwijzingen van gebieden geen directe rol. In het rivierengebied betekent dit dat ganzen (en ook de andere soorten, maar voor hen is het plangebied nauwelijks interessant) vanuit veilige rustlocaties dagelijks op zoek gaan naar foerageergebieden welke rust en voldoende kwaliteit voedsel bieden bij voorkeur dicht bij de rustlocaties. Het plangebied is door ligging en rust redelijk geschikt (het oostelijke deel) tot matig geschikt (het westelijke deel nabij de scheepswerf en het industrieterrein van Deest). Rustige gebieden zijn vooral belangrijk aan het begin van het winterseizoen omdat de ganzen dan nog minder gewend zijn aan de achtergrondverstoring welke op veel plaatsen aanwezig is. De voedselkwaliteit in het plangebied is lager dan de productieve graslanden elders. De verwachting is daarom dat hier pas gefoerageerd wordt als betere graslanden niet meer beschikbaar zijn. Zowel binnen als buiten het Natura 2000-gebied zijn vele duizenden hectares grasland van betere kwaliteit beschikbaar. Een deel daarvan heeft meer verstoring dan het plangebied, en komen daardoor aan het begin van het winterseizoen niet in aanmerking. Tegen het einde van het winterseizoen zijn de ganzen meer gewend aan achtergrondverstoring en zullen ze wel gebruik maken van meer verstoorde locaties. Het niet beschikbaar zijn van deze 40 hectare zal daarom mogelijk een licht negatief effect hebben op de grasetende watervogels. Ze zullen in plaats daarvan gebruik moeten maken van één van de vele andere locaties welke wel beschikbaar zijn en blijven. In verband hiermee is het relevant dat er al jaren een tendens is van een toename van de ganzenpopulaties, dus is er blijkbaar geen beperking vanuit de beschikbare foerageergebieden om verder te groeien. Een marginale afname hiervan brengt het in stand houden van de huidige of gewenste populatiegrootte daarom zeker niet in gevaar.

Mede in verband hiermee is de "ten gunste van-regeling" van belang. Deze beschrijft dat een achteruitgang tot 16% op het niveau van Uiterwaarden Waal geoorloofd is voor Grauwe gans, Kolgans en andere ganzensoorten, mits de hernieuwde inrichting ten gunste komt van de volgende instandhoudingsdoelen:

- slikkige rivieroeveren;
- zachthoutoebossen;
- stroomdalgraslanden;
- porseleinhoen;
- kwartelkoning.

Het voornaamste effect van het project op de ganzen betreft dus het tijdelijk ongeschikt worden van ongeveer 40 hectare ganzenfoerageergebied. Daarnaast zal ook verstoring door geluid en beweging enkele tientallen hectares overig potentieel geschikt ganzenfoerageergebied beïnvloeden. Zie daarvoor 6.3. en 6.4.

In opdracht van de provincie Gelderland is door Voslamber en Liefing¹¹ een methode ontwikkeld waarmee de effecten van ingrepen in foerageergebieden van grasetende vogels op een uniforme manier berekend kunnen worden. Zij gaan hierbij uit van landgebruik en verstoringsniveau. Voor de Winssensche waarden is uitgegaan van de volgende oppervlaktes en draagkracht. Voor de Winssensche waarden zijn de feitelijke waarden niet in beeld gebracht. Gezien de aanwezigheid van veel verstoringsbronnen (wegen, bomen, recreanten, bedrijvigheid) moet ervan uitgegaan worden dat het grootste deel zeker niet ongestoord zal zijn.

Tabel 6.2: Achtergrondgegevens rekenmethodiek draagkracht ganzen

Type	Hectares	Draagkracht/hectare in kolgansdagen	
		Ongestoord	Verstoring verdisconteerd op N2000 niveau
Bouwland	13	1900	450
Cultuurgras	171	1990	1600
Hooiland	32	700	600
Natuurgras	5	345	290

In tabel 5.1 is het huidige grondgebruik in de 55 ha plangebied weergegeven. In tabel 6.3. is dit gekoppeld aan de draagkrachtgegevens. Hierbij is uitgegaan van de draagkracht voor gebied met verdisconteerde verstoring omdat in ieder geval langs de randen van het plangebied gebied verstoring relevant is.

Tabel 6.3: Huidig grondgebruik en draagkracht ganzen

Huidig grondgebruik	Toegepast type grondgebruik draagkracht	Hectares	Draagkracht/hectare	Draagkracht huidig grondgebruik
Intensief gemaaid en verschaald grasland	Hooiland	25	600	15.000
Agrarisch beheerd cultuurgras	Cultuurgras	10	1600	16.000
Extensief begraasd natuurgrasland	natuurgras	20	290	5.800
Totaal				36.800

Door de aanleg van de voorhaven, de kades en het hoogwatervrije terrein zijn voor de duur van het project 40 hectares niet geschikt als foerageergebied. In tabel 6.4. wordt aangegeven hoeveel gansdagen hierdoor tijdelijk verloren gaan.

¹¹ Standaard rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken, Voslamber & Liefing, SOVON, 2011.

Tabel 6.4: Grondgebruik tijdens het project en afname draagkracht ganzen

Huidig grondgebruik	Hectares huidig	Hectares tijdens project	Afname draagkracht tijdens project
Intensief gemaaid en verschaald grasland	25	0	15.000
Agrarisch beheerd cultuurgras	10	0	16.000
Extensief begraasd natuurgrasland	20	15	1.450
Totaal afname			32.450

Voor de hele Uiterwaarden Waal is door Voslamber en Liefing de nulwaarde voor de draagkracht op 4.614.672 gansdagen bepaald. De berekende afname komt daarmee overeen met 0,7% van de totale draagkracht. Uit diezelfde studie blijkt een overcapaciteit van 547.386 gansdagen en een aanvullende 'ten gunste van' capaciteit van 650.766 gansdagen. Deze laatste kan uiteraard alleen benut worden indien gewenste natuurwaarden gerealiseerd worden.

Een deel van de 40 ha komt uiteindelijk ten goede aan slikkige rivieroever, zachthoutoebossen, stroomdalgraslanden of de broedvogels Porseleinhoen en Kwartelkoning na beëindiging van de zandwinning¹². De gronden die niet als zodanig worden ingericht zullen weer ten goede kunnen komen aan de ganzen. Hoeveel hectaren deze gronden beslaan zal blijken uit het eindontwerp voor oplevering. Dit is tot op heden niet bekend en zal pas aan het einde van de looptijd van het project, mede op grond van de dan bestaande wensen ten aanzien van natuurontwikkeling, worden vastgesteld. Op dit moment is de verwachting en uitgangspunt dat er meer ruimte komt voor stroomdalgrasland, zachthoutoebos en slikkige rivieroever. Ook komt er meer open water, dat ook geschikt is voor ganzen om te rusten.

Ten aanzien van graslanden zal dus sprake zijn van een beperkte, doch permanente afname. Dit past in de lijn van het conceptbeheerplan. Hierin werd namelijk nog uitgegaan van de ontwikkeling van een nevengeul in de Winssense Waarden en een afname van enkele tientallen hectares aan productief agrarisch grasland. Ten aanzien van de instandhoudingsdoelstellingen voor ganzen en grasetende eenden zoals uitgewerkt in het conceptbeheerplan en het meest actuele ontwerp-aanwijzingsbesluit, zal er dus sprake zijn van een tijdelijke achteruitgang van de foerageercapaciteit van het Natura 2000-gebied van maximaal 0,7% en een permanente (aangenomen) afname van maximaal ook 0,7% ten gunste van andere habitattypen conform de condities van de 'ten gunste van-regeling'.

Ook Grutto's (kwaliteit en oppervlakte leefgebied dienen gelijk te blijven) maken incidenteel gebruik van de Winssense Waarden om in aanzienlijke aantallen te foerageren. Hierbij maken zij gebruik van de meer vochtige en voedselrijke graslanden aan de zuid-oostzijde en niet van de soortenarme en relatief droge graslanden in het plangebied zelf. Het plangebied is daarmee vrijwel niet van belang als leefgebied voor de Grutto.

¹² Ten gunste van-regeling, zoals beschreven in ontwerpbesluit Uiterwaarden Waal, ministerie van EL&I.

De Grutto's kunnen gebruik blijven maken van de foerageergebieden in het zuid-oostelijke deel van de Winssense Waarden buiten het plangebied. Eventueel gebruik van het gebied van het hoogwatervrije terrein zal in ieder geval tijdens het project niet of beperkt mogelijk zijn. Hiervan wordt verwacht dat dit geen effecten heeft op de Grutto's als populatie, omdat ook hier geen geschikt grasland aanwezig is.

De landelijke Staat van Instandhouding van de Grutto is zeer ongunstig. Dit heeft vrijwel zeker vooral te maken met het broedsucces, wat volgens onderzoek samenhangt met de intensivering van het gebruik in het agrarisch gebied (www.grutto.nl) en niet met de beschikbaarheid van voedsel voor de volwassen vogels. Er is ruim voldoende gebied voor volwassen Grutto's om voedsel te vinden ('wormenland'), maar gebrek aan opgroeigebied voor kuikens ('kuikenland')¹³.

Voor Grutto's heeft het plangebied thans geen of een zeer marginaal belang. Er is geen 'wormenland' en geen 'kuikenland', alleen intensief beheerd productiegrasland met hoogstens enkele ruigere overhoeken. Richting de strandjes zijn er ruigere, droge graslanden, maar ook deze zijn totaal ongeschikt omdat er te weinig voedsel (zoals emelten) te vinden is. Hiervoor hebben ze uitgesproken natte plekken nodig. Grutto's vinden voldoende alternatieve en vooral betere foerageerlocaties binnen het totale Natura 2000-gebied, in de vorm van vochtige hooilanden.

Tenslotte gaat het conceptbeheerplan uit van een afname van geschikte habitats voor de Grutto ten gunste van water en moeras. Ook dat hangt waarschijnlijk samen met het feit dat er in de huidige situatie geen gebrek is aan goed foerageergebied ('wormenland'). Kortom de draagkracht van het Natura 2000-gebied is groter dan het aantal Grutto's waardoor enige afname van marginaal foerageergebied geen effect heeft op de instandhoudingsdoelstelling.

De Kwartelkoning maakt al jaren geen gebruik meer van het plangebied om te broeden terwijl er wel geschikte habitats aanwezig zijn. De geschikte habitats liggen overigens in het extensief beheerde deel, niet in de 40 ha waar de Voorhaven of het hoogwatervrije terrein voorzien zijn (zie figuur 4.1.). Dus zelfs indien de Kwartelkoning weer in het gebied zou willen broeden, is het oppervlakteverlies als gevolg van de Voorhaven of het hoogwatervrije terrein hierbij geen beperking. Zie hiervoor ook de paragraaf over verstoring.

Daarnaast kan nog worden opgemerkt dat er aan de oostzijde van de Winssense Waarden door de uitruil van gronden tussen de initiatiefnemer en Staatsbosbeheer, gevolgd door een extensief beheer, al op voorhand een aanzienlijk oppervlakte (ca 54 ha¹⁴) vervangend geschikt habitat is ontwikkeld voor met name de Kwartelkoning. Dit is anno 2011 aanwezig als halfnatuurlijk, vochtig hooiland tot droger stroomdalgrasland.

Op grond van voorgaande onderbouwing worden daarom géén directe effecten verwacht op broedvogels, als gevolg van tijdelijk (en door herinrichting deels blijvend) oppervlakteverlies op de huidige of voorgestelde instandhoudingsdoelstellingen.

¹³ Guldemond, J.A. et al. 2009. Boeren voor Grutto's. Alterra 1849.

¹⁴ MER/SMB zandwinning Winssen, Royal Haskoning 2006.

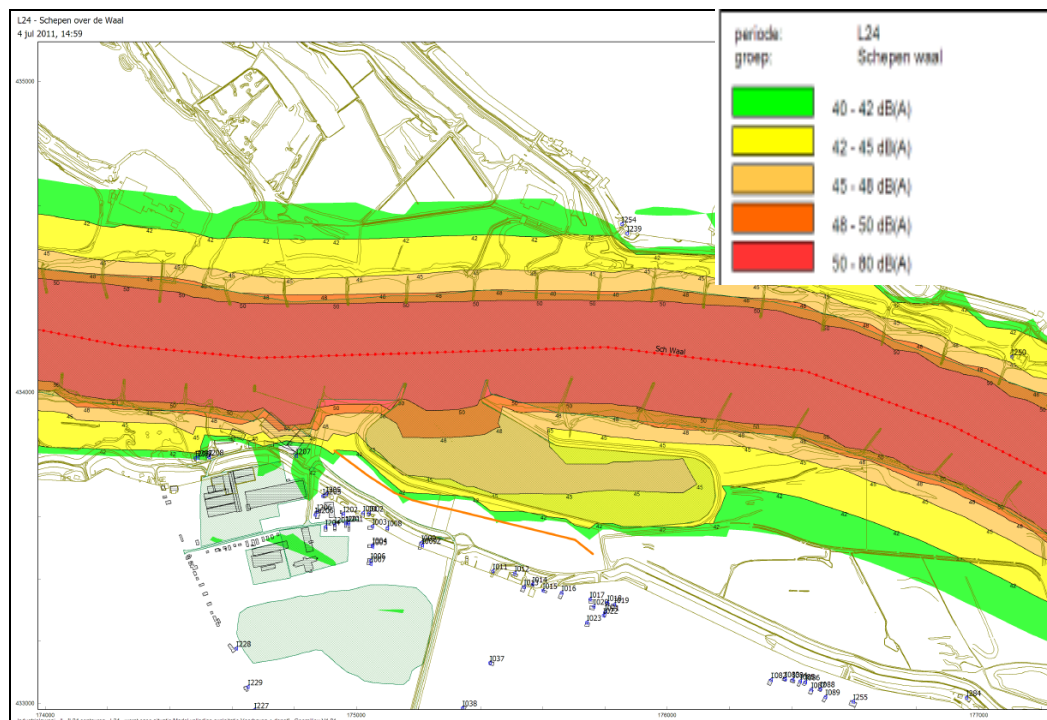
6.2 Oppervlakteverlies door de ontsluitingsweg

De oppervlakte die verloren gaat bestaat uit een langgerekte smalle strook parallel aan de bestaande dijk. Er bevinden zich thans geen habitattypen in dit gebied. Het gebruik door aanwijzingsvogels is naar verwachting nog minder dan voor het gebied van de Voorhaven en het hoogwatervrije terrein omdat het dicht bij verstoringsbronnen ligt (dijk, industrieterrein, scheepswerf). De vegetatie van het huidige dijktalud kwalificeert niet als glanshaverhooiland en conform de conceptvisie voor het beheerplan Rijntakken (2009) worden hiervoor ook geen kansen gezien langs de dijken van de Winssense Waarden. Ook als broed- of foerageergebied voor de aanwijzingssoorten biedt deze strook feitelijk geen kansen. Hiervoor is het te dicht bij de dijk (ganzen en eenden mijden gebieden waarbij ze geen ruim uitzicht hebben) en te droog. In verband met veiligheid voor de dijk kan hier geen maaiveldverlaging ten behoeve van vernatting uitgevoerd worden. Bovendien is dit een gebied met relatief veel verstoring (zie par. 6.3).

Door dit oppervlakteverlies gaat daarom geen huidig of potentieel habitatype of leefgebied verloren. Er zijn daarmee zeker geen significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen.

6.3 Verstoring door geluid en beweging vanuit Voorhaven en hoogwatervrij terrein

Het plangebied en de ruime omgeving kennen thans al een aanzienlijke verstoring door geluidsdruk en bewegingen vanaf de Waal, de wegen en vanuit industrie en bebouwing. In figuur 6.1 is de huidige geluidscontour voor scheepvaart ter hoogte van het plangebied weergegeven.

Figuur 6.1: Huidige geluidsbelasting door scheepvaart; vrijwel het gehele plangebied kent reeds een geluidsbelasting van >42 dB(A)

In figuur 6.1 zijn geen andere geluidsbronnen dan scheepvaart in beeld gebracht, maar ten aanzien van het plangebied speelt verder vooral bestaande geluidsbelasting vanuit de industrie ten zuidwesten. Geluidsverstoring boven de 42 dB(A) zal daarom thans al in vrijwel het gehele gebied een rol spelen.

Door de aanleg, het functioneren en vervolgens herinrichten van Voorhaven en hoogwatervrij terrein zal gedurende de doorloop van het project vrijwel de gehele 15 jaar een aanvullende verstoring optreden door geluid en beweging (optische verstoring).

Ten aanzien van habitattypen, habitatrictlijnsoorten en de individuele soorten zijn vooral zoogdieren en vogels gevoelig voor verstoring door geluid of beweging. De overige soortengroepen worden niet of nauwelijks door geluid beïnvloed (Visser, 1996¹⁵). Voor dit gebied is zeker dat de Bever hier niet voorkomt, dus alleen verstoring van vogels is vanuit de NB-wet toetsing van belang.

Het zijn ook veelal (broed-)vogels waarvoor het effect van geluidverstoring, al dan niet in combinatie met beweging, is onderzocht. Dit hangt waarschijnlijk samen met het feit dat verstoring bij vogels relatief gemakkelijk is waar te nemen. Toch zijn ook ten aanzien van vogels soortspecifieke dosis-effect-relaties maar beperkt beschikbaar. Wel zijn verschillende onderzoeken voorhanden die inzicht geven in verstoring door vliegtuigen (voor een overzicht zie Smit (2001)) en verkeerslawaai (onder meer Reijnen *et al*, 1987¹⁶, 1992¹⁷, 1995¹⁸, 1996¹⁹ en Reijnen & Foppen, 1994²⁰; SOVON, 2002²¹, Garniel *et al* (2007)²² en Kleijn (2008)²³). Hierbij wordt doorgaans een verstoringdrempel van 43 dB gehanteerd. Bij geluidsdruk boven dit niveau kan verstoring van met name broedvogels optreden. Deze verstoring is niet voor alle soorten en individuen gelijk. De meest gevoelige soorten en individuen laten bij een lagere geluidsdruk eerder verstoring zien dan de minder gevoelige.

¹⁵ Visser; 1996; Invloed van wandelrecreatie op de fauna van de Amsterdamse waterleidingduinen - Een inventariserend literatuuronderzoek; IN Smit, C.; 2001; Effecten van militair gebruik en recreatie op flora en fauna – een literatuuronderzoek; Expertisecentrum LNV; nr.2001-037; Wageningen.

¹⁶ Reijnen, M.J.S.M., Thissen, J.B.M.; 1987; *The effects from road traffic on breeding-bird populations in woodland*; Annual report 1986; 121-132; Research Institute for Nature Management; Leersum.

¹⁷ Reijnen, M.J.S.M., Veenbaas, G., Foppen, R.P.B.; 1992; *Het voorspellen van het effect van snelverkeer op broedvogelpopulaties*; P-DWW-92-709.

¹⁸ Reijnen, R., Foppen, R., Braak, C. ter, Thissen, J.; 1995; The effects of car traffic on breeding bird populations in woodland III - reduction of density in relation to the proximity of main roads; *The journal of applied ecology*; 32(1); 187-202.

¹⁹ Reijnen, R., Foppen, R., Meeuwsen, H.; 1996; The effects of traffic on the density of breeding birds in Dutch agricultural grasslands; *Biological conservation*; 75; 255-260.

²⁰ Reijnen, R., Foppen, R.; 1994; The effects of car traffic on breeding bird populations in woodland I – Evidence of reduced habitat quality for willow warblers (*Phylloscopus trochilus*) breeding close to a highway; *The journal of applied ecology*; 31(1); 85-94.

²¹ SOVON; 2002; *Broedvogels en de invloed van hoofdwegen - een nationaal perspectief*; SOVON onderzoeksrapport 2002/08; Beek-Ubbergen.

²² Garniel, A. et al; 2007; *Vögel und Verkehrslärm*. FuEVorhaben 02.237/2003/LR des Bundesministeriums für Verkehr, Bau- und Stadtentwicklung. 273 S. - Bonn, Kiel.

²³ Kleijn, D.; 2008; Effecten van geluid op wilde soorten - implicaties voor soorten betrokken bij de aanwijzing van Natura 2000 gebieden. Alterra rapport 1705.

Naarmate de geluidsdruk stijgt, neemt ook het percentage individuen wat verstoord wordt toe. Vanaf ongeveer 65 dB treedt bij vrijwel alle broedvogels verstoring op.

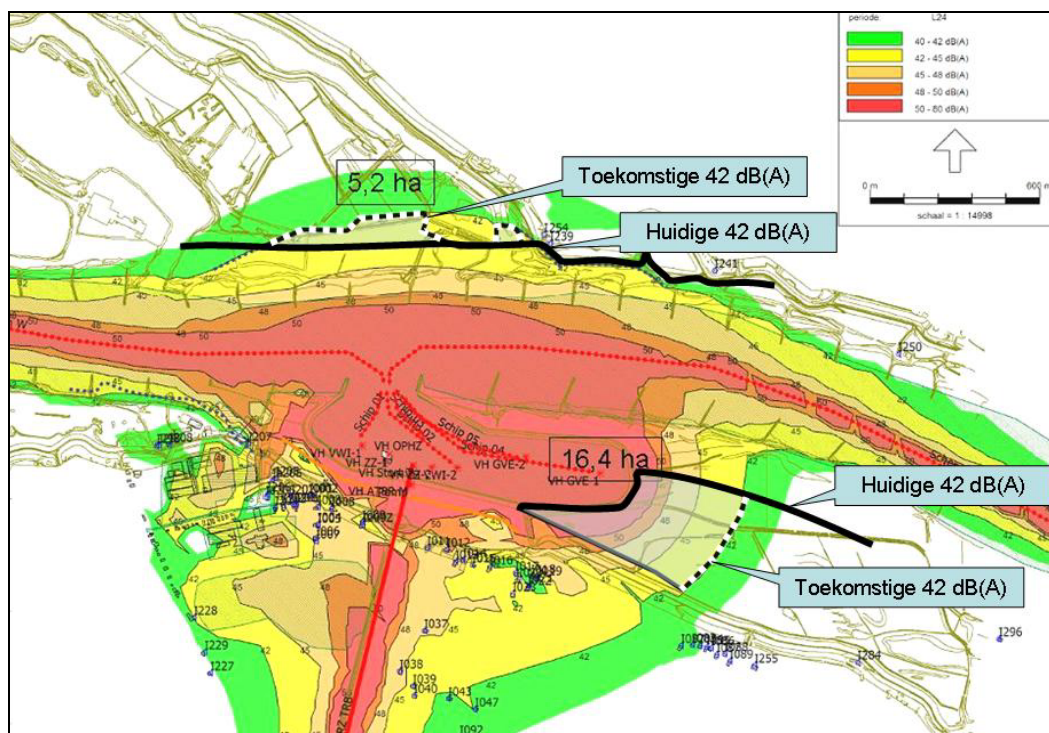
Tijdens aanleg, functioneren en herinrichten treedt zeker enige mate van verstoring op door geluid. De te verwachten bronnen van geluid zijn:

- grondverzetmaterieel (zowel bij aanleg als bij herinrichting);
- scheepvaartverkeer voor de af- en aanvoer van eindproducten;
- functioneren van de klasseerinstallaties/grindverwerkers;
- transportband/retourpomp.

Uit het geluidsonderzoek is naar voren gekomen dat de klasseerinstallaties (en de grindverwerkers) van deze bronnen het hoogste langgemiddeld bronvermogen hebben van ongeveer 116 dB(A). De verschillen in de geluidscontouren voor de aanlegfase, gebruiksfase en herinrichtingsfase zijn gering. De meest belangrijke, de geluidscontour die hoort bij de gebruiksfase, is in figuur 6.2. weergegeven. Hieruit valt af te leiden dat voor wat betreft het Natura 2000-gebied circa 5,2 hectare gelegen in de Hiensche waarden en 16,4 ha in de Winssensche waarden als gevolg van het project aanvullend binnen de 42 dB(A) contour komt te liggen. Dat betreft dus het verschuiven van de 42 dB(A) contour uit figuur 6.1.

De Hiensche Waarden is van belang voor overwinterende ganzen (Kolgans, Grauwe gans etc.), Oeverwaluwen, IJsvogel, watervogels en weidevogels (Grutto, Wulp, Kievit etc.). Een klein deel van dit gebied (ongeveer 5,2 ha) zal als gevolg van het project aanvullend binnen de 42 dB(A)-contour komen te liggen in de gebruiksfase. Het betreft graslanden tussen de Waal en de weg. Dat gebied is geheel ongeschikt voor oeverwaluwen (als broedlocatie), IJsvogel (leefgebied), alle watervogels (leefgebied) en marginaal geschikt voor weidevogels door de ligging direct langs de weg. Door deze weg ligt het gebied mogelijk nu al binnen de 42 dB(A)contour. Doordat het gebied aan de rand ligt van de geluidscontour zal geluidsdruk overal tussen de 42 en 44 dB liggen. In deze categorie is de afname van broedsucces nog maar zeer beperkt of zelfs geheel afwezig. In dit geval geldt de opgave echter voor overwinterende exemplaren. Voor zover bekend zijn deze minder gevoelig voor geluidverstoring dan broedvogels. Op grond hiervan kan er vanuit gegaan worden dat de effecten van het project op de overwinterende niet-grasetende vogels verwaarloosbaar is. De effecten op grasetende vogels zullen ook zeer beperkt zijn, maar hiervoor zal onderstaand de daarvoor vastgestelde methodiek doorlopen worden.

In figuur 6.2. is de geluidsbelasting vanuit het project weergegeven. Ter vergelijking is de 42 dB(A) contour van de huidige geluidsbelasting weergegeven (uit figuur 6.1.). De zwarte stippellijn en vlakken geven aan waar de toename zit ten opzichte van de achtergrondverstoring. Binnen de 42 dB(A) is er uiteraard ook een verschuiving van de andere geluidscontouren. Voor het toepassen van de volgende methodiek is dit echter niet relevant. De grootste aanvullende geluidsbelasting liggen in en direct rondom de voorhaven. Daar zullen deze geen aanvullende effecten veroorzaken, omdat dit gebied door het uitgraven en de werkzaamheden toch al als (tijdelijk) oppervlakteverlies is meegenomen in de toetsing.

Figuur 6.2: Geluidscontouren als gevolg van de voorhavens tijdens de functioneringsfase (door LPB Sight, 4 juli 2011). De zwarte lijnen geven de huidige contour voor 42 dB(A) aan, en de gestippelde lijn de toename binnen min of meer geschikte foerageergebieden in het Natura 2000-gebied

De netto toename geluidgestoord gebied betreft grotendeels cultuurgrasland. Door het toepassen van de criteria uit Voslamber en Liefting²⁴ is de afname van de draagkracht voor ganzen bepaald. Hierbij wordt in geluidgestoorde cultuurgraslanden uitgegaan van een afname van de draagkracht van 50% ten opzichte van de ongestoorde referentiewaarde. In tabel 6.5. is dit uitgewerkt.

Tabel 6.5: Bepaling afname draagkracht als gevolg van verstoring

Projectfase	Oppervlakte	Draagkracht/ha	Gansdagen
Huidige situatie	21,6 ha	1.600	34.560
Tijdens project	21,6 ha	1.990 x 50%	21.492
Afname			13.068

Deze berekende afname is gebaseerd op de afgesproken methodiek. De feitelijke afname zal naar verwachting minder zijn omdat:

- De graslanden in de Hiensche waarden deels begraasd worden en voor zover bekend minder intensief beheerd worden. Zowel de huidige draagkracht als de draagkracht tijdens het project zijn daardoor lager dan de waarden uit de berekening. Dat betekent ook dat de afname minder zal zijn.

²⁴ Voslamber, B. & Liefting, M. 2011. Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken. SOVON-onderzoeksrapport 2011/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- Nabij de graslanden in de Winssense waarden ligt een boomsingel (langs de aanwezige ontsluitingsweg). Ganzen mijden deze vaak, waardoor de draagkracht feitelijk lager zal zijn.

Op grond van bovenstaande argumenten kan geconcludeerd worden dat de waarde in tabel 6.5. de maximale afname in gansdagen betreft, en dat de feitelijk te verwachten afname van draagkracht aanzienlijk minder zal zijn dan 13.068 gansdagen.

Dit aantal van maximaal 13.068 gansdagen per jaar geldt voor de duur van het project en moet in cumulatie beschouwd worden met de 32.450 gansdagen per jaar welke door ruimtebeslag verloren gaan. In totaal is er daarom sprake van een afname van de draagkracht met maximaal 45.518 gansdagen. Dat is bijna 1% van de totale draagkracht van de Waaluitewaarden.

Een andere factor die in deze toets van belang is, betreft het type geluid. Hierbij spelen duur, frequentie, voorspelbaarheid en gewenning een rol. Het achtergrondgeluid van de scheepvaart is constant en zeer voorspelbaar. De frequentie is relatief laag. Voslamber en Liefthing hebben scheepsgeluid niet meegenomen in de modelering van verstoring deels omdat gegevens ontbraken en deels omdat een grote mate van gewenning op grond van expert judgement is aangenomen. Het projectgeluid is meer gevarieerd, met name tijdens het opstarten of uitschakelen van installaties zullen abrupte veranderingen in geluidsdruk optreden. Deze zijn, vanuit de te verstoren vogels, niet voorspelbaar. Ook de frequentie zal mogelijk iets gevarieerder zijn dan het scheepvaartgeluid en voorspelbaarheid en gewenning zullen dus over het algemeen lager zijn dan geldt voor scheepvaartgeluid. Daar staat tegenover dat er een grote mate van herhaling zal zijn tussen de dagen en daardoor zeker enige gewenning op zal treden. Er moet vanuit gegaan worden dat er met een geluidstoename van maximaal 8 dB(A) en een uitbreiding van de 42 dB(A) contour met 21,6 ha een verstoring optreedt ten aanzien van vogels.

Als uitgegaan wordt van ervaringen in andere gebieden waar op het water gewerkt wordt, dan trekken vogels zich in geval van verstoring in eerste instantie tot enkele honderden meters terug. In veel gevallen keren zij overigens na enkele minuten tot uren weer terug als de activiteiten zijn afgelopen of als deze voorspelbaar blijken. Zelfs het voorkomen van foeragerende of rustende watervogels op minder dan 50 meter van waterwerkzaamheden (bijvoorbeeld baggeren) zijn geen uitzondering. Daar komt bij dat enigszins vergelijkbare activiteiten (beroepsscheepvaart, landbouwactiviteiten) thans regelmatig voorkomen in en om het gebied. Gewenning is onder vergelijkbare omstandigheden vaak gebleken. Zo kan het voorkomen dat in de nabijheid van frequent gebruikte scheepvaartroutes (<50 m van passerende schepen of havens) meerkoet, fuut en wilde eend rustend, poetsend of zelfs broedend worden aangetroffen (Platteeuw & Henkens 1997)²⁵. Hierbij zal verschil optreden tussen soorten, gebieden en individuen. In dit gebied betreft het vooral soorten die hier langere tijd (ganzen, grasetende vogels) of kortere tijd (Grutto's) verblijven. Vooral de soorten die langere tijd in de omgeving van het plangebied verblijven hebben daarom voldoende tijd om te wennen.

²⁵ Platteeuw, M. & R.J.H.G. Henkens, 1997. Possible impacts of disturbance of waterbirds: individuals, populations and carrying capacity. *Wildfowl* 48: 225-236.

Individueen en soorten die kort in het gebied verblijven, zoals Grutto's op tussenstop, zullen het plangebied mogelijk mijden en kiezen voor een rustiger gebied. In de onmiddellijke nabijheid zijn vergelijkbare of kwalitatief betere en ook rustigere gebieden aanwezig, zoals de terreinen in beheer van Staatsbosbeheer, even ten oosten van het plangebied. Dus het kiezen van een andere locatie zal in dat geval niet of nauwelijks leiden tot energieverlies.

Tijdens veranderingen van de werkzaamheden kan tijdelijk de maximale verstoring optreden. Dit is vooral van belang bij het opstarten van luidruchtige werkzaamheden. In dat geval is er vanuit gegaan dat vogels binnen een oppervlakte van maximaal 21,6 hectare dusdanig verstoord worden dat foerageren of rusten beperkt wordt. Vanzelfsprekend treedt verstoring alleen op gedurende het seizoen dat de wintervogels aanwezig zijn. Een groot deel van het jaar is er dus helemaal geen sprake van effecten op de meeste aanwijzingsvogelsoorten.

Verstoring door bewegingen of optische verstoring zal vooral samenhangen met bewegingen van mensen en machines op plaatsen waar deze gewoonlijk niet of in een andere mate voorkomen. Hierbij is weer onderscheid te maken tussen de aanlegfase, de gebruiksfase en de herinrichtingsfase.

- Tijdens de aanlegfase betreft het vooral de inzet van grondverzetmachines als kranen en bulldozers op de locatie van ontgraven en op de locatie van storten en van shovels en vrachtwagens die zich tussen beide locaties heen en weer bewegen over een route die telkens wat opschuift. Incidenteel zullen naast het machinebedienend personeel andere mensen in het veld aanwezig zijn (uitvoerders, landmeters etc.).
- Tijdens de gebruiksfase is er vrijwel alleen sprake van aanwezigheid van drijvende machines (klasseerinstallaties, grindverwerkers, zandzuigers en schepen) en de transportband die allen min of meer op een vaste locatie liggen. Er zullen vrijwel geen mensen rondlopen in het gebied.
- De herinrichtingsfase zal vergelijkbaar zijn met de aanlegfase zowel wat betreft de aanwezigheid van machines als van mensen.

In de praktijk gaat optische verstoring vaak samen met verstoring door geluid. Daar komt echter bij dat met name sommige soorten trekvogels zeer gevoelig kunnen zijn voor optische verstoring. Dat speelt vooral bij ganzen. Net als bij geluid is ook vaak sprake van gewenning zolang de verstoring voorspelbaar is. Opvallend is dat gebleken is dat mensen veel meer verstoring veroorzaken dan apparaten en machines²⁶.

Tijdens de aanlegfase en de herinrichtingsfase vindt ruimtelijk de grootste verstoring door beweging plaats, vooral omdat het gaat om meer gevarieerde, deels onvoorspelbare bewegingen en de aanwezigheid van meer mensen. Vooral foerageergebieden van ganzen en weidevogels worden hierbij verstoord. Bij goed zicht zijn de bewegingen mogelijk tot op enkele honderden meters verstorend.

²⁶ Krijgsveld et al., 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Vogelbescherming Zeist Nederland.

Dit geldt in het bijzonder voor ganzen. Daarmee blijft de verstoringscontour voor beweging ruim binnen de verstoringscontour voor geluid.

Tijdens de gebruiksfase betreft het vooral bewegingen welke vaak herhaald worden. Gewenning is daarom goed mogelijk. Het volgende praktijkvoorbeeld illustreert dit: bij recente werkzaamheden voor de aanleg van de Westrandweg in Amsterdam is een kade in het Zijkanaal F verplaatst en is er gebaggerd (2010). Ook werden damwanden geplaatst en is veel heen en weer gevaren met schepen. Aanwezige vogelsoorten (waaronder Krakeend, Wilde eend, Kuifeend, Bergeend, Meerkoet, Fuut, Grauwe gans, Canadese Gans, Aalscholver en Dodaars) bleven de eerste dagen na aanvang van de werkzaamheden tot 90-100 m van de werkzaamheden verwijderd, maar na 3 dagen werd het gebied tot op 30 - 50 m (afhankelijk van de soort) weer gebruikt om te rusten en foerageren (eigen waarneming vanuit ecologische begeleiding van het project). Er was dus duidelijk sprake van gewenning aan de aanwezigheid van machines. Na een paar weken bleef de verstoringsafstand (wegzwemreactie) voor vrij rondlopende mensen echter nog 90-100 m. Ten aanzien van mensen was de gewenning dus duidelijk minder. Voor deze toetsing wordt daarom uitgegaan van een initiële storingsafstand voor beweging van gemiddeld maximaal 200 m rondom de Voorhaven en het hoogwatervrije terrein en na enige dagen van gemiddeld maximaal 50 m. Daarmee blijft de verstoringscontour voor beweging ruim binnen de verstoringscontour voor geluid.

Omdat de werktijden tussen 7.00 uur en 19.00 uur vallen zal de verstoring alleen overdag plaatsvinden. Het gebied blijft daarom in de avond en nacht geschikt om te rusten en/of te foerageren.

Naar verwachting wordt het plangebied en het verstoorte gebied vrijwel alleen gebruikt door foeragerende ganzen. Incidenteel gebruik/aanwezigheid door andere vogelsoorten is niet geheel uit te sluiten. Er wordt vanuit gegaan dat de ganzen en eventueel incidenteel voorkomende andere soorten zonder moeite uit kunnen wijken naar nabij gelegen en net zo geschikt of beter geschikt gebied waarvan in voorgaande paragrafen al duidelijk is geworden dat hier voldoende draagkracht aanwezig is binnen het Natura 2000-gebied Waalwaterwaarden en het bovendien een tijdelijk effect betreft. Er is daarom geen sprake van significant negatieve effecten door optische verstoring en geluidsverstoring op de instandhoudingsdoelen door aanleg, functioneren of herinrichten van het hoogwatervrije terrein of de Voorhaven. De eventuele effecten zijn dus beperkt en tijdelijk. Doordat de effecten kleiner zijn dan door verstoring door geluid en de oplossing - uitwijken naar beschikbare geschikte gebieden - hetzelfde is, is er geen reden tot aanvullende maatregelen.

6.4 Verstoring door geluid, licht en beweging door de ontsluitingsweg

Ten aanzien van de ontsluitingsweg is sprake van een aanlegfase en een gebruiksfase. Tijdens de aanlegfase vindt grondverzet plaats, wordt geasfalteerd en zijn voertuigen en machines bezig. Tijdens de gebruiksfase komen maximaal enkele tientallen auto's en vrachtauto's per uur over de weg.

Het is waarschijnlijk dat de aanlegfase van de ontsluitingsweg samenvalt met de aanlegfase en/of gebruiksfase van de Voorhaven en het hoogwatervrije terrein. De werkzaamheden voor de weg liggen ruimtelijk gezien in de luwte van de werkzaamheden welke worden verricht in de Voorhaven. Verder zal de geluidsdruk over het algemeen lager zijn en is de afstand tot de leefgebieden en habitattypen groter. Op grond daarvan kan worden aangenomen dat de effecten van de wegaanleg voor geluid en beweging wegvallen tegen de verstoring als gevolg van de Voorhaven en het hoogwatervrije terrein.

Nadat het zandwinproject en de Voorhaven en het hoogwatervrije terrein zijn heringericht blijft de verstoring door de nieuwe ontsluitingsweg bestaan. Het buitendijkse deel van de weg kent een snelheidsregime van maximaal 30 km/uur. De huidige weg op de dijk wordt ook straks gehandhaafd. Het verkeersgebruik is hier met orde grootte van enkele auto's en mogelijk enkele tientallen fietsers per uur wel aanzienlijk lager dan het voorziene verkeersgebruik op de nieuwe ontsluitingsweg.

De voornaamste reden dat geluid verstorend werkt op broedvogels heeft vrijwel zeker te maken met de maskerende werking van geluid op de communicatie tussen de broedpartners onderling en tussen verschillende broedparen. Een permanente geluidsverstoring is daarom een groter probleem dan incidentele pieken, zoals bij een relatief rustige weg waar 30 km/h de maximumsnelheid is.

De beweging van verkeer op de dijk volgt een vaste en voorspelbare route. Gewenning is dus waarschijnlijk. Daar komt bij dat over de huidige dijk ook al regelmatig verkeer rijdt. Er is dus al sprake van regelmatige bewegingen op de dijk. De frequentie is naar verwachting al voldoende hoog om ervoor te zorgen dat bewegingsgevoelige soorten of individuen het gebied ook nu zullen mijden.

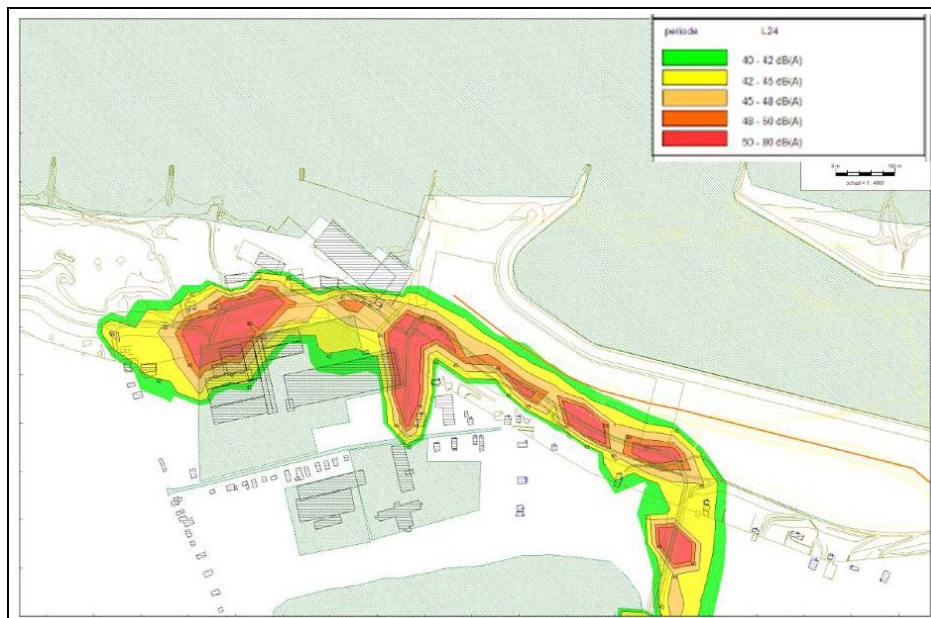
In figuur 6.3. is de geluidsverstoring vanaf de weg weergegeven. Ongeveer 4 hectare zal daardoor permanent binnen de geluidscontour van 42 dB(A) komen te liggen. Deze contour ligt pal langs de dijk vanwaar thans al verstoring optreedt door geluid en beweging. De voorspelbaarheid van de verstoring voor zowel geluid (langzaam toenemend) en beweging (vast patroon en vaste route) draagt bij aan gewenning. De feitelijke verstoring ten opzichte van de huidige situatie zal daarom marginaal zijn. Conform de methodiek van Voslamber en Liefthing²⁷ is de afname van de draagkracht voor ganzen weergegeven in tabel 6.6.

²⁷ Voslamber, B. & Liefthing, M. 2011. Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken. SOVON-onderzoeksrapport 2011/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Tabel 6.6: Bepaling afname draagkracht als gevolg van permanente onsluitingsweg

Projectfase	Oppervlakte binnen 42 dB(A) contour	Draagkracht/ha	Gansdagen
Huidige situatie	<4 ha	1.600	Maximaal 6400
Permanent na aanleg weg	4 ha	1.990 x 50%	3980
Afname			Maximaal 2.420

Deze permanente afname met 2.420 gansdagen zal tegen die tijd gecumuleerd moeten worden aan de permanente afname ten opzichte van de huidige situatie als gevolg van de definitieve herinrichting van het plangebied om een indruk te hebben van het totale permanente effect.

Figuur 6.3: Geluidscontouren gebiedsontsluitingsweg Hoekgraaf (door LPB Sight, 2011)

Bij de weg speelt naast verstoring door geluid en beweging ook de verstoring door licht. Met name als auto's de dijk kruisen en het buitendijkse deel van de nieuwe weg oprijden schijnen de koplampen direct de uiterwaard in.

Van verlichting is bekend dat deze factor negatieve effecten kan hebben op natuurwaarden (Molenaar *et al.*, 1997²⁸; Gezondheidsraad, 2000²⁹; Vegte, 2000³⁰; Smit, 2001; Rich & Longcore, 2006³¹). Onder invloed van licht stemmen dieren en planten hun fysiologische en fenologische activiteiten en processen af op hun omgeving.

²⁸ Molenaar, J.G., Donkers, D.A., Henkers, R.J.H.G.; 1997; Wegverlichting en natuur I—een literatuurstudie naar de werking en effecten van licht en verlichting op de natuur; Dienst Weg- en Waterbouwkunde; DWW-rapport W-DWW-97-057; Delft.

²⁹ Gezondheidsraad; 2000; Hinder van nachtelijk kunstlicht voor mens en natuur; Publicatienummer 2000/25; Den Haag.

³⁰ Vegte, J-W van der; 2000; Ecologische effecten van strooilicht uit de glastuinbouw; IWACO.

³¹ Rich, C., Longcore, T.; 2006; Ecological consequences of artificial night lighting; editors; Island Press; p. 459.

Hierbij zijn, in geval van dieren, niet alleen de directe zintuiglijke waarnemingen van belang, maar ook verschillende hormonale processen die gestuurd worden door licht en een rol spelen in de natuurlijke biologische ritmes. Globaal gezien heeft licht een drietal functies te weten:

- een regulerende functie;
- een visueel informerende functie;
- een energetische functie.

Verstoring door verlichting kan leiden tot (Longcore & Rich, 2004³²):

- Verbetering van oriëntatie, maar ook tot verstoring daarvan; Bij dagelijkse migratie tussen rust- en foerageergebied, maar ook bij het zoeken van voedsel zelf is een goede oriëntatie van levensbelang. Dieren die zich doorgaans in het donker verplaatsen, kunnen zich mogelijk beter oriënteren wanneer de omgeving wordt verlicht. Hierdoor neemt het predatierisico echter ook toe.
- Aantrekking, fixatie of afstoting; Dieren kunnen worden aangetrokken of afgestoten door verlichting. Dit beïnvloedt natuurlijk gedrag. Zo kan het jachtsucces erdoor toenemen (positief voor de predatorsoort, maar negatief voor de prooisorten).
- Ontregeling van biologische ritmes; Het gedrag van dieren en hun fysieke toestand wordt voor een groot deel bepaald door het licht-duister ritme. Verstoring van deze cyclische ritmes kan leiden tot uitputting als gevolg van bijvoorbeeld slaapgebrek of verstoring van voortplantingssynchronisatie of oriëntatie. Een bekend gevolg hiervan is het wereldwijd instorten van de populaties van glimwormen en vuurvliegjes.

Bovenstaande punten hebben invloed op de mate van bezetting van potentieel geschikt habitat. Verlichting kan ervoor zorgen dat bepaalde soorten geschikt habitat mijden, terwijl andere soorten er in meer dan normale dichtheden voorkomen. In beide gevallen is sprake van verstoring. Voor de bovenstaande vormen van verstoring is veelal uitgegaan van een relatief constante verstoring door verlichting. In dit project gaat het om lichten welke heel kort over de uiterwaard draaien. Hierdoor zal de verstoring vooral bestaand gedrag in de donkerperiode onderbreken omdat de dieren even afgeleid zijn. Al eerder is vastgesteld dat het gebied vooral van belang is voor ganzen om te foerageren. Dat doen zij vrijwel uitsluitend overdag, in de donkerperiode verblijven ze op rustlocaties. Deze rustlocaties zijn thans te vinden in bijvoorbeeld de Hiensche Waarden en de Afferdensch en Deestsche Waarden.

Na afloop van het zandwinproject wordt de Voorhaven heringericht en is het waarschijnlijk dat er (ondiep) oppervlaktewater resteert in een deel van het plangebied. Het is daarom waarschijnlijk dat ook dit gebied straks als rustgebied gebruikt gaat worden. In dat geval zal verstoring door licht op kunnen treden voor aanwijzingssoorten, maar in de huidige situatie is dat niet het geval. Licht geeft dus geen effect ten opzichte van de huidige situatie maar alleen een beperking voor het ontwikkelen van toekomstige functies.

Onderzoek langs snelwegen laat zien dat effecten door licht op broedvogeldichtheid in de ordegrootte 100-200m liggen³³.

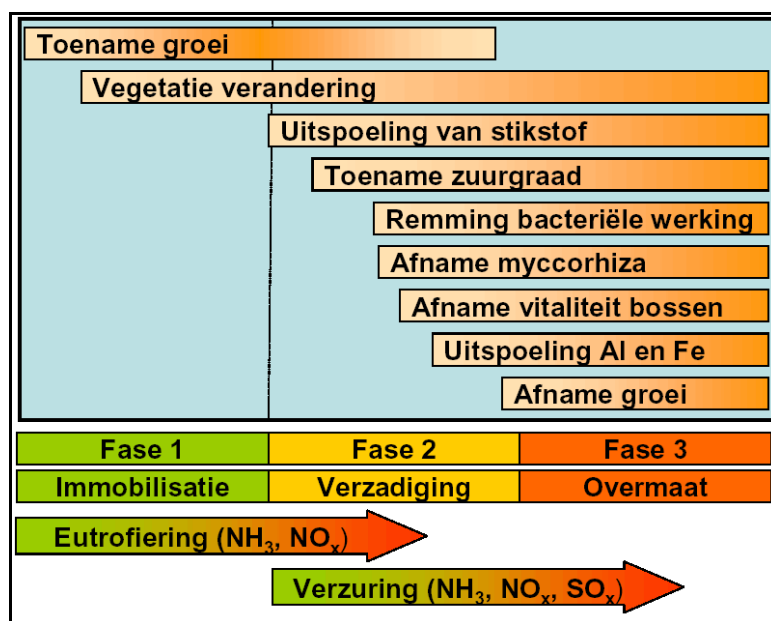
³² Longcore, T., Rich, C.; 2004; Ecological light pollution; Frontiers in ecology and environment; 2(4); 191-198.

Hier is sprake van een weg met een veel lagere lichtintensiteit, terwijl de afstand tot de toekomstige plas ruim 250 m bedraagt. Verder gaat het niet om langdurige verlichting, maar een kort moment waarna de lichten wegdraaien en doorrijden. Hieruit, in combinatie met de afstand valt af te leiden dat verstoring door licht op broedvogels en in de toekomst op eventueel hier rustende aanwijzingssoorten onwaarschijnlijk is. Daarmee is er geen sprake van negatieve effecten.

6.5 Emissie en depositie van stikstofoxiden als gevolg van Voorhaven en hoogwatervrij terrein

Het project heeft een tijdelijke toename van emissies en depositie van stikstofoxiden als gevolg omdat er gebruik gemaakt wordt van machines en voertuigen met een dieselgestookte verbrandingsmotor al dan niet via een generator. Zowel grondverzetmaterieel als schepen en klasseerinstallaties stoten stikstofoxiden uit via hun uitlaatgassen.

Effecten van vermestende en verzurende depositie zijn complex en kennen verschillende tijdschalen (figuur 6.4.). Bij lage depositieniveaus zijn ecosystemen in staat de depositie volledig op te nemen. Bij hogere niveaus treden veranderingen in de soortensamenstelling op; bepaalde plantensoorten worden bevorderd ten koste van andere. Bij nog hogere niveaus is het (inmiddels veranderde) ecosysteem niet meer in staat de depositie volledig op te nemen en spoelen (reactie)stoffen uit naar bodem en grondwater, waardoor deze verzuren (Kros *et al.*, 2008³⁴; zie daar voor meer informatie).

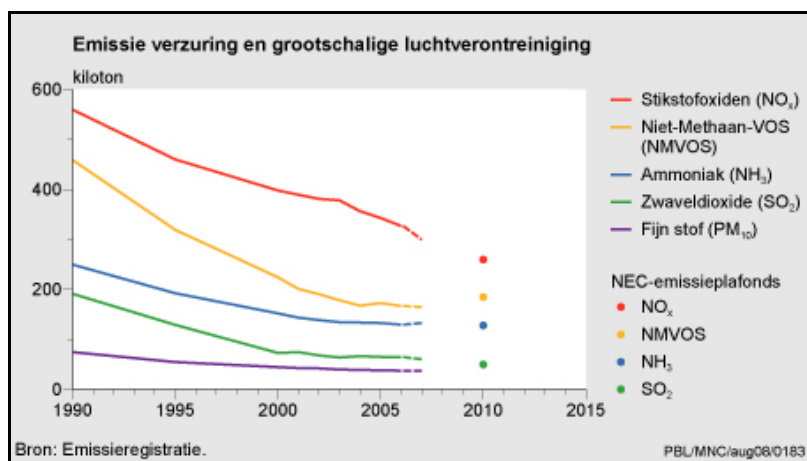
Figuur 6.4.: Effecten van eutrofiëring op ecosystemen (Kros *et al.*, 2008)

³³ Molenaar, J.G., Donkers, D.A., Henkers, R.J.H.G.; 1997; Wegverlichting en natuur I—een literatuurstudie naar de werking en effecten van licht en verlichting op de natuur; Dienst Weg- en Waterbouwkunde; DWW-rapport W-DWW-97-057; Delft.

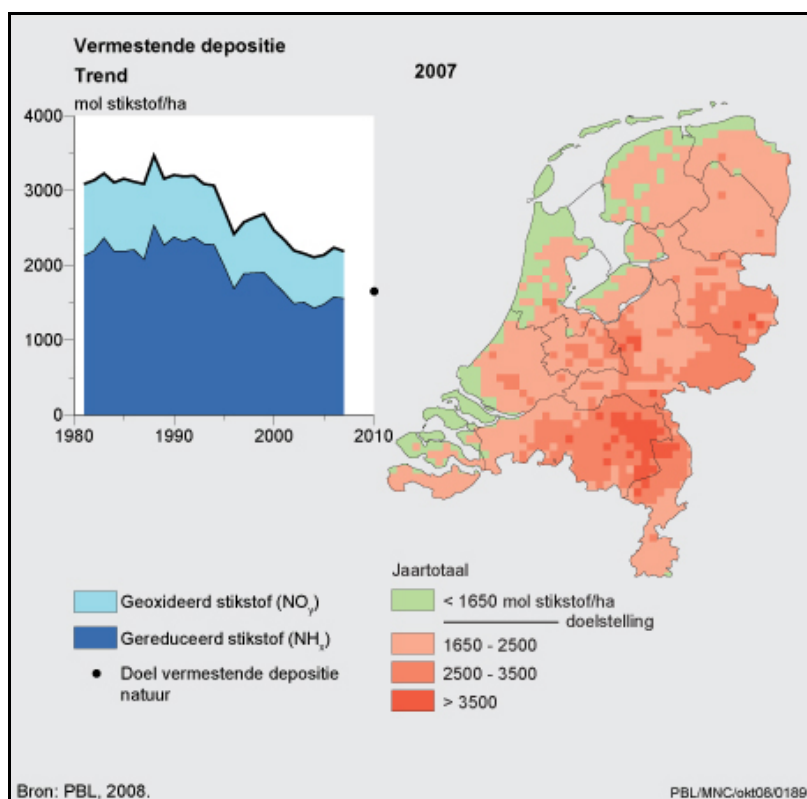
³⁴ Kros, J., Haan, B.J., de, Bobbink, R., Jaarsveld, J.A., van, Roelofs, J.G.M., Vries, W. de; 2008; Effecten van ammoniak op de Nederlandse natuur; Alterra-rapport 1698; Alterra; Wageningen.

Autonome ontwikkeling verzurende en vermistende depositie

Zowel voor verzurende als voor vermistende depositie is vanuit zowel de Europese als de Nederlandse overheid veel beleid geformuleerd gericht op het terugdringen van de emissies van deze stoffen vanuit met name industrie, landbouw en verkeer. In figuur 6.5. en 6.6. zijn de ontwikkelingen ten aanzien van respectievelijk verzurende en vermistende depositie weergegeven (MNC, 2010).

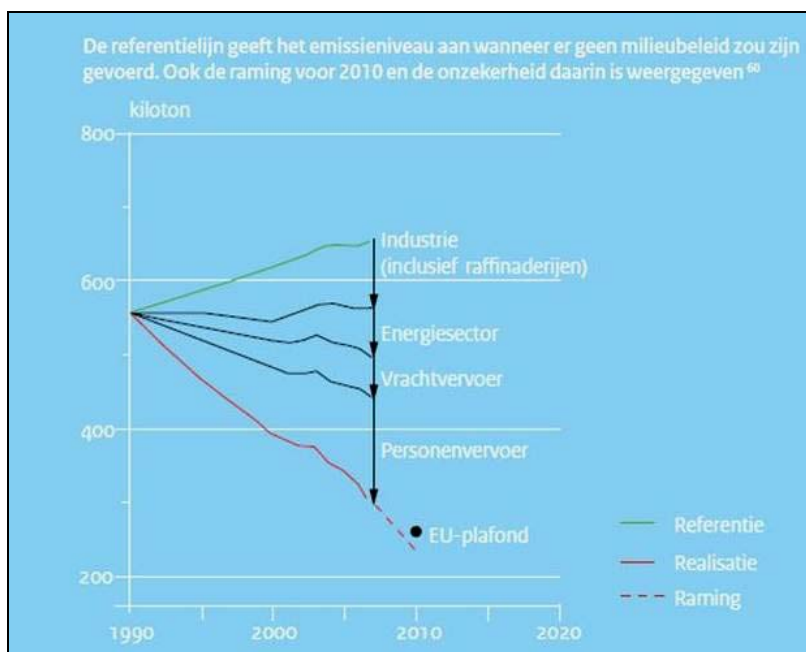

Figuur 6.5: Ontwikkeling verzurende depositie (MNC, 2010)

Figuur 6.6: Ontwikkeling vermistende depositie (MNC, 2010)

Figuur 6.5. laat zien dat de emissies van verzurende stoffen sterk zijn afgenomen sinds 1990. Vanaf 2000 nam het reductietempo wel af voor de meeste stoffen, behalve voor stikstofoxiden. De landelijk gemiddelde stikstofdepositie (figuur 6.6.), ook wel vermestende depositie genoemd, lag tot halverwege de jaren 1990 vrij constant rond de 3.100 mol stikstof (N) per hectare. Vanaf 1994 daalde de stikstofdepositie geleidelijk naar 2.200 mol per hectare in 2002. Vanaf 2002 is de depositie redelijk stabiel rond 2200 mol per hectare per jaar. De kleine variaties tussen verschillende jaren ontstaan vooral door weersomstandigheden (MNC, 2010). Thans wordt gewerkt aan de Programmatische Aanpak Stikstof. De Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) is erop gericht de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden omlaag te brengen. Het beleid van het huidige kabinet gaat hier ook van uit (fig. 6.7, site Ministerie van EL&I, 2011).

Figuur 6.7: Gerealiseerde afname emissie stikstofoxiden en verwachting voor 2010.

Ten aanzien van verzurende emissies mag worden geconcludeerd dat er sprake is van een autonome afname. Verzurende depositie is de laatste decennia ongeveer gehalveerd, hierdoor zijn de directe effecten sterk afgenomen. Daarnaast is de belangrijkste component van verzurende depositie ammoniak, welke op veel plaatsen ook de belangrijkste component is voor vermestende depositie. De stikstofdepositie van dit project is hoofdzakelijk in NO_x -vorm.

Vermestende depositie wordt thans als een groter probleem ervaren dan verzurende depositie, waardoor de aandacht vooral op vermessing is gevestigd. Opgemerkt moet worden dat, met name vanuit het kader van de beheerplannen, gewerkt wordt aan aanvullende maatregelen op het Europees en Nationaal beleid ten behoeve van het lokaal dan wel regionaal terugdringen van de vermestende depositie.

Kritische depositiewaarden en achtergronddepositie vermestende depositie

Effecten van depositie van vermestende stoffen worden in eerste instantie beoordeeld door de depositie inclusief de actuele en voorgenomen activiteiten van de Voorhaven en de ontsluitingsweg af te zetten tegen de kritische depositiewaarden zoals bepaald voor de habitattypen (onder andere Dobben & Hinsberg, 2008). In de begeleidende brief bij het vrijgeven van Dobben & Hinsberg (2008) door het ministerie van LNV met betrekking tot kritische depositiewaarden voor stikstof wordt nadrukkelijk gesteld: *Voor kritische depositiewaarden geldt dat deze per habitatype een richtinggevend wetenschappelijk hulpmiddel zijn - en geen absolute waarden - bij het beoordelen van de milieubelasting van Natura 2000-gebieden* (citaat brief van LNV TRCJZ/2008/2036, d.d. 16 juli 2008). In het door Adviesgroep Huys gepubliceerde rapport (Huys *et al.*, 2009) "Meer dynamiek bij de uitvoering van nationale en Europese natuurwetgeving" wordt een vergelijkbare oproep gedaan, waar de Minister van LNV - blijkens haar brief van 1 juli 2009 (P.D.N. 2009.56) - voornemens is gehoor aan te geven. In de hier gevolgde aanpak wordt deze ruimte benut, door in het volgende hoofdstuk een eventuele overschrijding ecologisch te interpreteren.

De door Dobben & Hinsberg (2008) berekende kritische depositiewaarden voor stikstof zijn weergegeven in tabel 6.7. Overigens blijven de Habitatrichtlijnsoorten én Vogelrichtlijnsoorten hier verder buiten beschouwing. Voor deze soorten zijn geen kritische depositiewaarden berekend. Het al dan niet voorkomen van deze soorten hangt in grote mate af van het voorkomen van de juiste vegetatiegemeenschappen (deels verzameld in habitattypen), waardoor een bemestingseffect van indirecte aard is. Ten aanzien van met name de ganzen geldt dat bemeste graslanden veel aantrekkelijker zijn dan schralere graslanden. De bijzondere situatie doet zich dus voor dat voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor ganzen een toename van stikstofdepositie veelal gunstig zal zijn.

Tabel 6.7: Kritische depositie en gevoeligheid voor vermesting "Waal uiterwaarden"

Habitatype	Kritische depositie waarde N (mol ha jaar)	Gevoeligheid voor vermesting**
Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen) (H91E0A)	2410	Gevoelig
Beken en rivieren met waterplanten (Grote fonteinkruiden) (H3260B)*	>2400	Ongevoelig
Slikkige rivieroeveren (H3270)	>2400	Ongevoelig
Stroomdalgraslanden (H6120)	1250	Gevoelig
Glanshaverhooilanden (H6510A)	1400	Gevoelig

* Toegevoegd vanuit visie voor de Rijntakken voor dit gebied.

Tabel 6.8: Achtergronddepositie en verschil met Kritische depositie voor “Waaluitwaarden”

Habitatype	Achtergrond N 2010 (mol ha jaar)*	Overschrijding Kritische Depositie N (mol/ha/jaar)**
Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen) (H91E0A)	1590	Niet van toepassing
Beken en rivieren met waterplanten (Grote fonteinkruiden) (H3260B)*	1590	Niet van toepassing
Slikkige rivieroeveren (H3270)	1590	Niet van toepassing
Stroomdalgraslanden (H6120)	1590	340
Glanshaverhooilanden (H6510A)	1590	190

* AERIUS 1.2, standaardrapportage Uiterwaarden Waal 6 juli 2011; gebiedsgemiddelde, ook representatief voor Winssense waarden.

** Achtergrond - Kritische waarden. Vetgedrukte waarden betekenen een overschrijding.

Tabel 6.8 laat zien dat voor twee habitattypen in de huidige situatie sprake is van overschrijdingen van de kritische depositiewaarden, namelijk Stroomdalgraslanden (H6120) en Glanshaverhooilanden (H6510A). Deze habitattypen komen niet voor in het plangebied maar wel op een afstand van ruim één kilometer ten oosten ervan.

Voor deze toets is de toename van de stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitattypen relevant, te weten stroomdalgraslanden en glanshaverhooilanden die direct oostelijk van het plangebied liggen. Dit zorgt voor een kleine vertraging van de verwachte afname van de stikstofdepositie in 2020, omdat er jaarlijks extra stikstof vanuit het project zal neerdalen op de stroomdalgraslanden en glanshaverhooilanden direct ten oosten van het plangebied.

In AERIUS 1.2 zijn de gemiddelde depositiewaarden berekend voor 2015, 2020 en 2030. Voor het plangebied worden gemiddeld de volgende achtergrondwaarden verwacht, op basis van vaststaand beleid³⁵:

- 2015: 1380 mol/ha/jaar;
- 2020: 1260 mol/ha/jaar;
- 2030: 1215 mol/ha/jaar.

De afname van de achtergronddepositie van ongeveer 2500 in de jaren 90 naar ca. 1590 mol/ha/j in de afgelopen 20 jaar heeft ertoe geleid dat deze thans voor minder habitattypen de kritische depositiewaarde overschrijdt en dat de resterende overschrijding fors is afgenomen. Voortzetting van deze trend is op grond van bestaand beleid te verwachten. De verwachte trend is daarom dat bij een autonome ontwikkeling op termijn (rond 2020) de achtergronddepositie voor alle genoemde habitattypen beneden de kritische depositiewaarden zal komen te liggen. Daarna is dus, ook inclusief de bijdrage vanuit het project, geen sprake meer van een overschrijding van de kritische depositiewaarde voor zelfs het meest kritische habitatype in dit gebied.

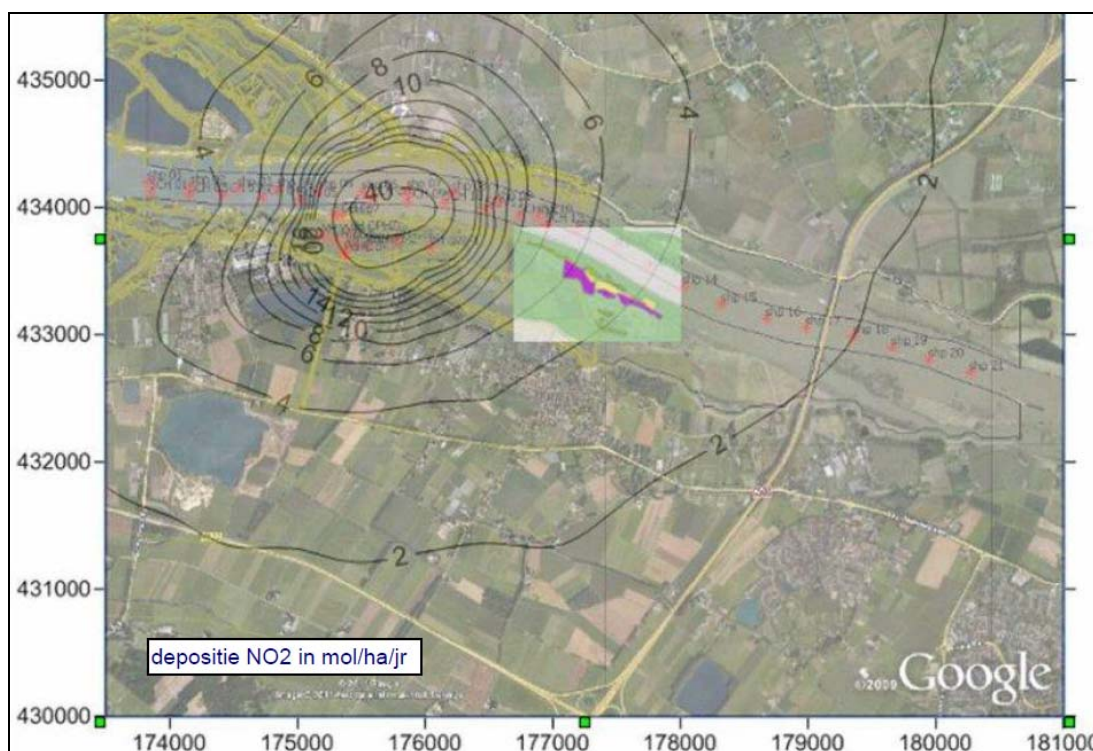
Deze toetsing zal zich verder vooral richten op de mogelijke effecten op met name Stroomdalgraslanden (H6120) en Glanshaverhooilanden (H6510A).

³⁵ AERIUS 1.2.

Bijdrage vermistende depositie haven en ontsluitingsweg

Er zijn ten behoeve van dit project specifieke stikstofberekeningen uitgevoerd door LBP Sight (figuur 6.8.). In deze figuur is de stikstofdepositie uitgedrukt in molen NO_2 . De huidige habitattypen ten oosten van het plangebied ontvangen daarbij een aanvullende depositie van 3-6 mol $\text{NO}_2/\text{ha}/\text{jr}$. Dit komt overeen met 0,25 - 0,5% van de meest kritische depositiewaarde (voor Stroomdalgraslanden). De totale verwachte afname op grond van vastgesteld beleid tot 2030 bedraagt volgens gegevens van het NPB ongeveer 375 mol N/ha/jr. De verwachte remmende werking daarvan als gevolg van dit project is daar dus een minimaal deel van en vanaf ongeveer 2020 zal de totale depositie beneden de kritische depositiewaarde komen.

Bij de berekeningen is uitgegaan van de emissie die optreedt bij het gemiddelde jaarverbruik aan brandstof dat benodigd is voor de winning van alle jaarlijks gemiddeld te produceren hoeveelheden eindproducten (zand en grind) gedurende de exploitatiefase van het project. Hiertoe is in de Voorhaven een centrale bron gemodelleerd die model staat voor het totale aantal in te zetten winwerktuigen dat in de Voorhaven gedurende de exploitatiefase werkzaam zal zijn. De emissie is omgerekend naar een gemiddeld verbruik per uur, uitgaande van de aangevraagde werktijden per dag (12 uur) en over 280 werkbare werkdagen per jaar.

Figuur 6.6: Berekende stikstofdepositie als gevolg van het project in mol $\text{NO}_2/\text{ha}/\text{jr}$ in relatie tot de gevoelige habitattypen

Tijdens de aanleg van de Voorhaven en de ontsluitingsweg zal sprake zijn van stikstofuitstoot van vrachtwagens, kranen, bulldozers, shovels, asfalteermachines etc. De ordegrrootte hiervan is vergelijkbaar met de aanleg van andere wegen, of ander grondverzet.

Tijdens de gebruiksfase van de Voorhaven is vooral sprake van uitstoot door de klasseerinstallaties, grindverwerkers en schepen (voor de afvoer van materiaal). Het gezamenlijke brandstofverbruik per draaiuur van deze installaties is aanzienlijk hoger dan het brandstofverbruik per draaiuur van het totaal aan grondverzetmaterieel dat tijdens de aanlegfase en herinrichtingsfase wordt ingezet. De gebruiksfase is derhalve de bepalende fase.

In het concept-beheerplan is aangegeven dat de problematiek van stikstofdepositie op de natuur in de Rijntakken meevalt. Bij voortzetting van het generiek ammoniakbeleid blijkt er op termijn alleen nog sprake van een te hoge stikstofdepositie op riviergebonden bloemrijke graslanden ('habitattypen' stroomdalgrasland en glanshaver- en vossestaartheooilanden). Het beheerplan geeft aan waar de kerngebieden voor deze bloemrijke graslanden langs de Rijntakken liggen. Daarbij geeft het plan aan dat bij vergunningverlening alleen getoetst hoeft te worden aan deze kerngebieden. De Winssense Waarden zijn onderdeel van één van deze kerngebieden. Overigens zijn natuurbeheer en de invloed van de rivier (door afzet van zand en klei en door overstroming) veel meer bepalend voor de ontwikkeling van deze habitattypen dan de huidige stikstofdepositie. Door goed beheer en het bevorderen van de invloed van de rivier kan meer ruimte gegeven worden aan de ontwikkelingen van aanvullende gebieden met deze habitattypen.

De tijdelijke en kleine extra depositie van stikstof op de kwetsbare habitattypen in het Natura 2000-gebied vallen weg tegen de grotere autonome afname (ordegrootte 375 mol/ha/jr tot 2030 voor bestaand beleid) en staan dus het behalen van een afname tot beneden de KDwaarden van alle habitattypen niet in de weg. In dit gebied is bovendien al sprake van een afname van ordegrote 900 mol/ha/j in de afgelopen 20 jaar. Dat betekent ook dat in die afgelopen 20 jaar, bij een aanzienlijke hogere stikstofdepositie, deze habitattypen zich door goed beheer toch prima hebben weten te ontwikkelen. De berekende zeer lichte vertraging van de verdere afname van de depositie zal daarom de instandhouding en zelfs verdere ontwikkeling van deze habitattypen zeker niet in de weg staan.

Daar komt bij dat het onttrekken van grasland met een agrarische functie duidelijke positieve effecten heeft die op kunnen lopen tot een vermindering van tientallen mol stikstof/ha/jaar in een straal van enkele kilometers van de bron³⁶. Deze bron kan gedefinieerd worden als een agrarisch gebruikt grasland met een stikstofgift van 250 kg/ha/jaar, dat is bijna 18.000 mol. Hiervan verdwijnt zo'n 1.800 mol stikstof/ha jaarlijks via de lucht om vervolgens diffuus neer te dalen op onder andere kwetsbare habitattypen. Dit is vervolgens zeer moeilijk te kwantificeren voor wat betreft stikstofgevoelige habitats. De ordegrootte van 30-40 hectare regulier agrarisch grasland in de Winssense Waarden komt al gauw in de tientallen molen stikstof/ha/jaar voor nabijgelegen hooilanden en stroomdalgraslanden. Met het blijvend verdwijnen van deze productiegraslanden heeft het project per saldo zelfs een mogelijk positief effect, ondanks de tijdelijke depositiebijdrage van de zandklasseerinstallaties en bijkomend transport.

³⁶ Vergeten stikstofbronnen, vakblad TOETS, E. van der Aa op basis van gebruiksnorm 250 kg N/ha/jaar en een N-verlies aan de lucht van 10%.

De berekende tijdelijke extra stikstofdepositie van 3-6 mol stikstof/ha/j zal daarom zeker geen effecten hebben op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Wel moet rekening gehouden worden met deze depositie als door andere activiteiten sprake is van cumulatie.

6.6 Emissie en depositie van stikstofoxiden als gevolg van de ontsluitingsweg

Deze weg dient ter vervanging van de huidige ontsluitingsweg (Vriezeweg) en neemt een deel van het transport over de huidige dijk over (onder andere het transport vanaf de buitendijkse kleidepots naar de dakpannenfabriek). Er is daarom niet direct sprake van een toename van verkeer, alleen van een verplaatsing. Door deze verplaatsing neemt de invloed toe in de richting van het Natura 2000-gebied. Het betreft hier echter een relatief laag aantal voertuigbewegingen en een weg met een snelheidslimiet van 30 km/uur. De daarmee samenhangende stikstofemissie is een fractie van de emissie die optreedt tijdens de aanleg of het gebruik van de Voorhaven. De weg ligt bovendien nog iets verder weg van de meest dichtbij gelegen kwetsbare habitattypen waardoor de effecten eveneens kleiner zijn dan de effecten die worden verwacht voor de Voorhaven. Er is daarom ook bij de aanleg of het gebruik van de nieuwe ontsluitingsweg sprake van een zeer licht negatief effect. Het is echter zeker geen significant effect, met een ordegrrootte van zeker minder dan 1 mol/ha/jaar binnen enkele honderden meters van de bron. Ter vergelijking; Een drukke driebaans snelweg veroorzaakt tot wel 20 mol/ha/jaar dicht bij de bron, om binnen enkele honderden meters af te nemen naar 5 mol/ha/jaar. Deze weg kent zeker een factor 60-100 kleinere verkeersdruk, waarmee de effecten al op een geringe afstand nihil zijn. De reeds aanwezige habitattypen ten oosten van het plangebied, alsmede habitattypen in de Hiensche waarden, ondervinden zodoende geen merkbare negatieve effecten als gevolg van de ontsluitingsweg, gezien de beperkte verkeersintensiteit en de snel afnemende effecten naarmate de afstand van de bron toeneemt. Verder vallen ook deze effecten weg tegen de forse daling als gevolg van bestaand beleid.

6.7 Conclusies omtrent negatieve effecten op de instandhoudings-doelstellingen voor het Natura 2000- gebied Waaluiterswaarden

- Er gaat geen oppervlakte huidig habitatype verloren.
- Een groot deel van het projectgebied wordt thans al verstoord door geluid en beweging vanuit verkeer, landbouw, scheepvaart en industrieterrein/ scheepswerf.
- Als gevolg van het project komt 21,6 ha actueel of potentieel leefgebied voor weidevogels (Grutto, Kievit), ganzen en watervogels aanvullend binnen de verstoringscontour voor geluid van 42 dB(A) te liggen.
- Door de hoogwatervrije zone, de Voorhaven en de daarin actief zijnde installaties wordt tijdelijk 40 ha huidig foerageergebied ongeschikt. Het betreft hier leefgebieden voor weidevogels, ganzen en watervogels van matig tot goede kwaliteit.
- Deze extra verstoring als gevolg van het project komt overeen met ongeveer 1% van de draagkracht voor ganzen voor het hele Natura 2000-gebied en betreft geen belangrijke leef- of foerageergebieden. Elders in het Natura 2000-gebied is ruim voldoende draagkracht om deze capaciteit op te vangen.
- Door de nieuwe ontsluitingsweg gaat blijvend maximaal 1 hectare Natura 2000-gebied verloren. Deze oppervlakte heeft geen potentie voor natuurontwikkeling vanwege de ligging in de beschermingszone van de winterdijk en binnen de verstoringscontouren van licht en geluid.

Mogelijk kunnen er hooilanden ontwikkeld worden; een noordelijk geëxponeerde dijkhelling is daarvoor ecologisch echter niet bijzonder interessant.

- Door deze weg komt permanent ongeveer 4 ha matig tot ongeschikt foerageergebied binnen de 42 dB(A) contour te liggen, waardoor permanent 2420 gansdagen (<0,1%) verloren gaan. Elders in het Natura 2000-gebied is ruim voldoende draagkracht om deze capaciteit op te vangen.
- De tijdelijke extra depositie van stikstof als gevolg van het gebruik van de Voorhaven bedraagt in totaal ca. 3-6 mol stikstof/ha/jaar ter plaatse van de dichtstbijzijnde aanwezige stikstofgevoelige habitattypen in het Natura 2000-gebied. Deze beperkte depositie heeft geen significante effecten op de instandhouding daarvan bij voortzetting van het huidige beheer.
- Er is een blijvende extra emissie als gevolg van de nieuwe ontsluitingsweg. Deze is nog minder dan de tijdelijke depositie van de activiteiten in de Voorhaven en heeft ook zeker geen significante effecten op de instandhouding van de habitattypen bij voortzetting van het huidige beheer.
- Tenslotte heeft het project na eindoplevering - gezien de huidige inzichten en uitgangspunten - een positief effect op watervogels, steltlopers en vogels van halfnatuurlijke riviergebonden graslanden (Kwartelkoning). Nadat de zandwinput gedicht is ontstaat er een mozaïek van water, moerassige (oever)vegetaties, oibos, stroomdalgrasland en glanshaverhooiland, die ten goede komen aan vrijwel het gehele spectrum aan instandhoudingsdoelen, met uitzondering van overwinterende ganzen, waarvan een deel (ca. 30-40 hectare) van het huidige foerageergebied permanent verdwijnt, ten gunste van voorgenoemde habitats en daarvan afhankelijke instandhoudingsdoelen.

7 NEGATIEVE EFFECTEN BEPERKEN EN KANSEN BENUTTEN

7.1 Maatregelen

In deze paragraaf worden maatregelen genoemd welke al onderdeel zijn van het huidige plan of waarin reeds op eigen initiatief is voorzien. Naar aanleiding van de toetsing is er geen noodzaak voor het treffen van formele mitigerende of compenserende maatregelen.

7.1.1 Oppervlaktecompensatie

In 1993 is reeds vrijwillig voorgesorteerd op het tijdelijk oppervlakteverlies in de uiterwaarden. Hierop is door middel van uitruil van gronden 54 ha in de Winssense waarden –ten oosten van de geplande ingreep- naar Staatsbosbeheer gegaan. Hier wordt nu beheerd op de realisatie en instandhouding van stroomdalgraslanden en leefgebied voor de Kwartelkoning.

Na afloop van het zandwinproces wordt de Voorhaven en het hoogwatervrije terrein heringericht, waarbij waterpartijen, oeverzones, vochtige graslanden, stroomdalgraslanden en oobos tot de mogelijkheden behoren, afhankelijk van het beheer en gebruik. De uitgangssituatie verbetert hierdoor; zodoende zijn er geen aanvullende mitigerende en compenserende maatregelen nodig.

7.1.2 Mitigatie verstoring door geluid, beweging en licht

Een groot deel van de Winssense Waarden en daarmee het Vogelrichtlijngebied, ligt binnen de 42 dB(A) contour.

Om effecten te beperken op natuurwaarden wordt/worden:

- de toegang tot het gebied door mensen beperkt (er mag wel gewandeld worden in het deel dat als struingebied toegankelijk is);
- harde geluiden en onverwachte bewegingen zoveel mogelijk voorkomen;
- de omvang van het werkterrein tot een minimum beperkt;
- de werktijden beperkt tot de dagperiode;
- voor de nieuwe ontsluitingsweg alleen voorzien in een lantaarnpaal op wegkruisingen; de rest van het buitendijkse tracé blijft onverlicht om de uiterwaard gedurende de nacht zo duister mogelijk te houden.

7.2 Aanbevelingen omtrent natuurvriendelijk opleveren voormalige Voorhaven en hoogwatervrij terrein

Voordat de Voorhaven wordt teruggegeven aan de natuur is het belangrijk om een ecologisch goed onderbouwd voorstel te hebben. Dit is van bijzonder belang omdat er gewerkt wordt in een Natura 2000-gebied. In deze paragraaf wordt een voorstel gedaan voor een natuurlijke inrichting die rekening houdt met de huidige potenties van het terrein in relatie tot de instandhoudingsdoelen die specifiek voor de Winssense Waarden opgesteld zijn.

Op basis hiervan houdt het ontwerp rekening met de volgende uitgangspunten:

- I. Het ontwerp draagt bij aan de instandhoudingsdoelen (lees: kernopgaven concept beheerplan Natura 2000).
- II. Het ontwerp heeft een positief effect op de doorstroombaarheid van de uiterwaard.

7.2.1 Het advies in een notendop

Gezien de kernopgaven uit het concept-Natura 2000-beheerplan Uiterwaarden Waal en de ambitie van Rijkswaterstaat om de veiligheid langs de grote rivieren te verbeteren, is het wenselijk dat er voornamelijk gekozen wordt voor graslanden, moerassen en open water.

- Dit betekent dat het grootste deel van de voormalige Voorhaven en hoogwatervrije zone opgeleverd kan worden als een zandige vlakte met ondiep en dieper oppervlaktewater. Een groot deel van het terrein zal na ontwikkeling van vegetatie bestaan uit vochtige, bloemrijke graslanden. Voorwaarde hiervoor is dat het terrein zandig en natuurtechnisch wordt opgeleverd. Stroomdalsoorten kiemen uitstekend op zandig afgewerkte terreinen. Hierdoor ontstaan kansen voor vogels van graslanden, zoals de Kwartelkoning, maar ook voor ganzen en weidevogels.
- Langs de zuidrand is wellicht ruimte voor ooibos, met name zachthoutooibos. Hiermee worden zonnige bosranden gecreëerd, wat gunstig is voor warmteminnende stroomdalplanten, dagvlinders, libellen en kleine zoogdieren.
- Langs de rivieroever mag weer een zandstrand ontstaan, dat geleidelijk overgaat in stroomdalgrasland en zachthoutooibos.
- Hogere delen langs de rivieroever kunnen ontdaan worden van de voedselrijke toplaag, waarbij een schraal, zandig substraat achterblijft. Dit is gunstig voor stroomdalgraslanden en daarmee ook voor de Kwartelkoning.
- Glanshaverhooilanden van de vochtige variant kunnen zich ontwikkelen op verschraalde delen die lager gelegen zijn.
- Ontwikkeling van lagere delen en open water biedt perspectieven voor moerassige zones en slikkige rivieroever. Moerassige zones zijn gunstig voor onder meer de Porseleinhoen; de slikkige zones zijn goed voor steltlopers.

Beheerstechnische voorwaarden zijn:

- laat maai-beheer, jaarlijks vanaf eind augustus/begin september, of;
- jaarrondbegrazing die voldoende intensief is om snelle verbossing te voorkomen;
- uitrasteren van delen die bestemd zijn voor ooibos en ontwikkeling daarvan.

Als gevolg van de juiste begrazingsintensiteit, eventueel aangevuld met maaien, ontstaan na verloop van tijd graslanden met een afwisselende structuur, waar de Kwartelkoning kan broeden en foerageren³⁷. Periodiek aanvullend beheer (maaien, kappen, ca. 1x per 10 jaar) is altijd nodig om bosvorming en verruiging tegen te gaan.

Met het oog op ooibosontwikkeling is het aan te bevelen om een deel uit te rasteren indien er gekozen wordt voor jaarrondbegrazing. De eerste jaren zal hier verruiging optreden, maar zonder aanvullende maatregelen kan er binnen 10 jaar zachthoutooibos ontstaan.

Afhankelijk van de doelstellingen voor zowel natuur als riviergeveiligheid en de beschikbaarheid van materiaal kan ook meer oppervlaktewater toegevoegd worden aan de herinrichting. De inrichting hiervan kan meerdere doelen dienen; het kan in open verbinding staan met de rivier en dienen als opgroeiplek en schuilplek bij hoogwater voor vis. Daarnaast kan het ook een rustplaats zijn voor grasetende watervogels. Ook kan het een afgesloten, ondiepe plas worden, geschikt voor de Grote modderkruiper, moerasplanten en moerasvogels.

Tot aan de herinrichting kan het projectgebied tussen de Voorhaven en de Waal al een natuurgericht beheer krijgen/houden. Ook kan de noordelijke oever van de Voorhaven al deels ten behoeve van natuur ingericht worden. Voor het beheer van de strook tussen de Waal en de Voorhaven lijkt een beheer gericht op stroomdalgrasland en overige graslanden het meest geschikt. Dit gebied kan deels als foerageergebied voor eenden en ganzen blijven fungeren, voor wat betreft de voedselrijkere, lagere delen. Stroomdalgraslanden zijn slechts marginaal geschikt.

De oeverzone van de Voorhaven kan natuurvriendelijk ingericht worden door:

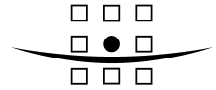
- Enkele steile wanden aan te leggen ten behoeve van de oeverwaluw. Dit bij voorkeur in delen waar weinig overige activiteiten zullen zijn.
- Andere delen van de oever kunnen zeer flauw aangelegd worden ten behoeve van waadvogels en waterplanten.

³⁷ http://www.vogelbescherming.nl/nl/vogels_beschermen/landelijk_gebied/weidevogels/kwartelkoning/leefgebied.

LITERATUUR

- MER/SMB zandwinning Winssen, Royal Haskoning 2006.
- Beheerplan Natura 2000 Rijntakken, H1-4, Arcadis, 17 november 2009.
- Ontwerpbesluit Uiterwaarden Waal, Ministerie van LNV, 2008.
- Inrichtingsvarianten voor de Winssense Waarden, Bureau Strooming, 20 april 2009.
- Akoestisch onderzoek wegverkeerslawaaï Deest Zuid, 2006.
- Kaartendatabase www.gelderland.nl.
- Effectenindicator Ministerie van EL&I, 2009.
- www.keent.net.
- Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken, SOVON onderzoeksrapport 2011-09, Voslamber & Liefing, 2011.

A COMPANY OF

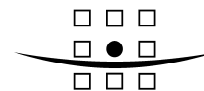

ROYAL HASKONING

Bijlage 1 **Geluidscontouren gebiedsontsluitingsweg**

A COMPANY OF

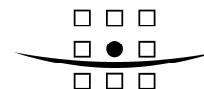
ROYAL HASKONING

Bijlage 2

Overzicht storingsfactoren vs. effecten op instandhoudingdoelen

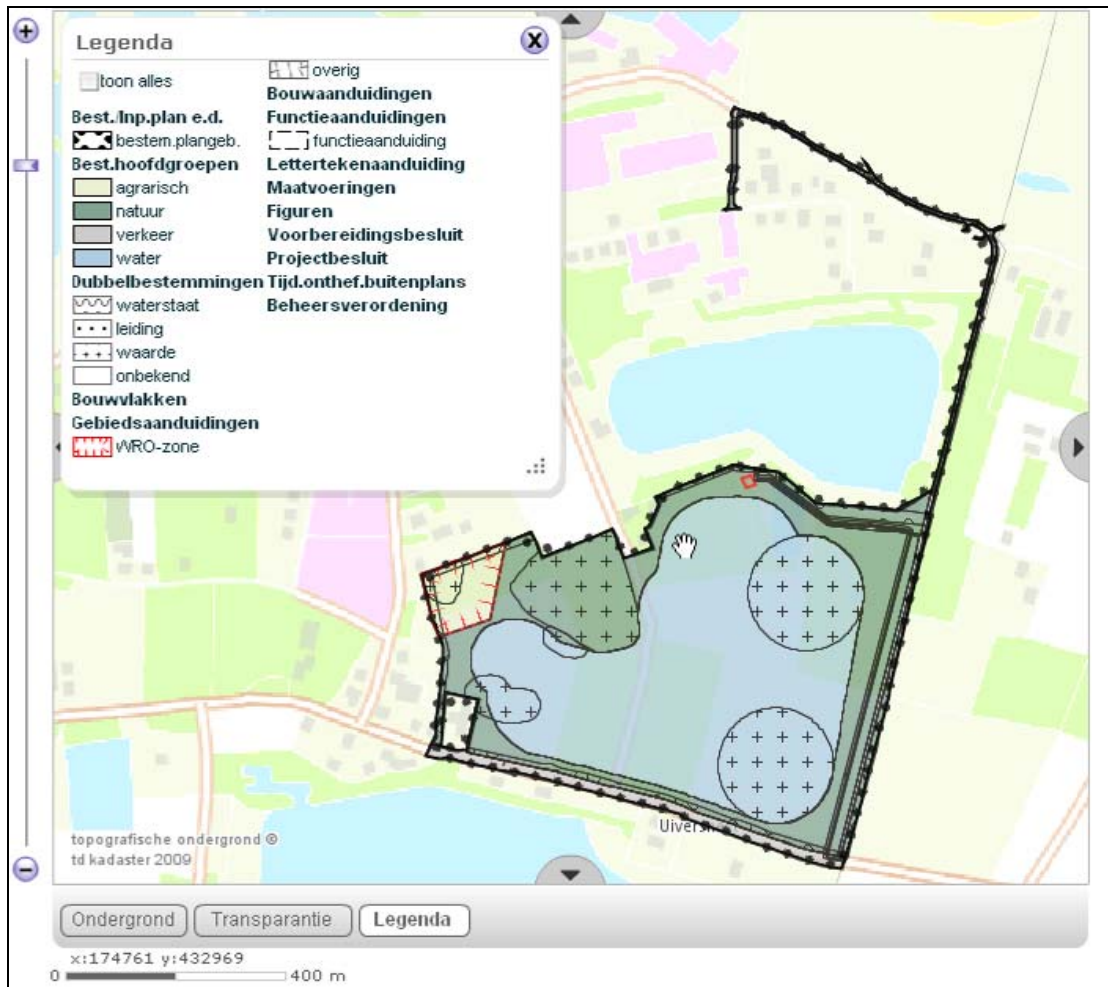
Storingsfactor	Oppervlakteverlies	Verontreiniging	Verdroging	Geluid	Licht	Verstoring door mensen	Mechanische effecten	Versnippering
Habitatype/ soort	Gevoeligheid							
6510 (Laaggelegen schraal hooiland)	gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
91E0 (Alluviale bossen)	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Kamsalamander	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	onbekend	onbekend	onbekend	zeer gevoelig	zeer gevoelig
Aalscholver	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	gevoelig
Brandgans	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig
Fuut	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	onbekend	gevoelig
Grauwe gans	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig
Grutto	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	gevoelig
Kievit	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig
Kleine zilverreiger	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig
Kleine zwaan	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig
Kolgans	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig
Krakeend	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig
Kuifeend	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig
Kwartelkoning	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig
Meerkoet	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	onbekend	niet gevoelig
Nonnetje	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.
Pijlstaart	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig
Porseleinhoen	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig
Slechtvalk	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig
Slobeend	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	gevoelig
Smient	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig
Tafeleend	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	gevoelig
Wulp	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig
Effect	geen	geen	mogelijk	mogelijk	geen	mogelijk	geen	geen

A COMPANY OF

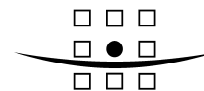

ROYAL HASKONING

Bijlage 3 **Kaart bestemmingsplan 'Deest ontzanding'**

A COMPANY OF

ROYAL HASKONING

Bijlage 4
Brief minister van LNV d.d. 26 januari 2010 (beperkt tot
wijzigingsvoorstellen Natura 2000-gebied Rijntakken)

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG
Datum 26 januari 2010

Betreft Stand van zaken Natura 2000

Geachte Voorzitter,

In het voorjaar van 2008 heb ik op verzoek van uw Kamer met de provincies afgesproken om de definitieve aanwijzing van een aantal Natura 2000-gebieden aan te houden. De provincies zijn daarmee in de gelegenheid gesteld om voor deze gebieden eerst conceptbeheerplannen op te stellen. In het kader van deze "koppelings"-afspraken hebben de provincies op 1 september 2009 conceptbeheerplannen of knelpuntennotities van 71 Natura 2000-gebieden opgeleverd, met daarin algemene knelpunten en gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen. De afgelopen periode heb ik deze voorstellen zorgvuldig geanalyseerd. Zojuist heb ik de provincies op de hoogte gesteld van de uitkomsten daarvan. Met deze brief wil ik u graag informeren over de resultaten van deze afspraak. Ik zal u een beeld schetsen van mijn reactie op de algemene knelpunten en gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen, en dit illustreren met concrete voorbeelden. Tevens zal ik op verzoek van de Kamer in gaan op de sociaal-economische aspecten van beheerplannen (33123-XIV-29/2009D59219), en beantwoord ik de motie van het lid Cramer c.s (32123XIV-106). Deze motie vraagt om een analyse van de conceptbeheerplannen waarbij wordt ingegaan op de aard/omvang van de knelpunten (paragraaf 1), de kosteneffectiviteit van maatregelen (paragraaf 2), het zo volledig mogelijk opnemen van bestaand gebruik (paragraaf 3) en de stagnatie bij vergunningverlening (paragraaf 4). Met deze brief geef ik tevens antwoord op uw verzoek tot informatie over de stand van zaken van de aanwijzingsbesluiten en de beheerplannen (321230XIV-131/2010D02818).

1. Uitkomsten 1-september afspraak

Op verzoek van uw Kamer heb ik de provincies tot 1 september 2009 in de gelegenheid gesteld samen met de betrokken partijen in de gebieden conceptbeheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze afspraak beoogde draagvlak te creëren voor de beheerplannen en de implementatie daarvan, en meer inzicht te geven in de haalbaarheid en betaalbaarheid van de natuurdoelen. Daarbij is overeengekomen dat de provincies op basis van deze conceptbeheerplannen een goed onderbouwd en gemotiveerd advies zouden geven over de haalbaarheid en betaalbaarheid van de natuurdoelen. Op grond van dit advies konden provincies voor een gebied een voorstel doen voor bijstelling van die doelen en/of grenzen, onder voorwaarde dat de landelijke doelen en de Europese verplichtingen niet in gevaar komen. In totaal zijn er van 71 Natura 2000-gebieden conceptbeheerplannen of knelpuntennotities opgeleverd, met daarin algemene knelpunten en ruim 100 gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen. Onderstaand informeer ik u kort over meer algemene knelpunten zoals ik deze ook reeds heb besproken in het Bestuurlijk Overleg van 11 november. Daarna ga ik in op de gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen die de provincies naar aanleiding van de conceptbeheerplannen hebben ingediend.

1.1 Algemene knelpunten

Op 11 november 2009 heeft naar aanleiding van de 1-septemberplannen een bestuurlijk overleg met de bevoegde gezagen plaatsgevonden. Ik heb met de bevoegde gezagen afspraken gemaakt over de aanpak van de meer algemene knelpunten. Over deze knelpunten zijn goede afspraken gemaakt die leidend zijn voor de verdere uitwerking. Het betreft met name stikstof, water en financiering.

Stikstof

Stikstof is het grootste probleem bij de implementatie van Natura 2000. Het gat tussen de actuele condities en de condities die nodig zijn om natuurdoelen te realiseren is op veel plaatsen groot. De stikstofbelasting moet afnemen. Van cruciaal maatschappelijk belang is daarbij dat economische ontwikkeling mogelijk is binnen een per saldo afnemende depositie van stikstof. Het Bestuurlijk Overleg heeft ingestemd met het conceptvoorstel inzake de programmatische aanpak stikstof (PAS). Inmiddels is de werkorganisatie, waarin de verschillende bestuurslagen vertegenwoordigd zijn, van start gegaan. In de PAS wordt concreet afgesproken hoe we in gezamenlijkheid via drie niveaus (generiek, provinciaal en gebiedsgericht) en met maatregelen naar verschillende sectoren de stikstofdepositie terug gaan dringen. De PAS wordt verankerd in het voorstel tot een Crisis- en herstelwet. Op korte termijn zal een definitieve hoofdlijnennotitie PAS naar de Kamer worden gezonden.

Water

In het Bestuurlijk Overleg is afgesproken dat de bevoegde gezagen onverkort werken in lijn met de bestaande afspraken over Sense of Urgency-gebieden (minimaal in 2015 achteruitgang gestopt) en waar mogelijk extra inzet plegen. Dit betekent onder meer dat naar slimme combinaties moet worden gezocht tussen bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000-maatregelen. Tevens is afgesproken dat de bevoegde gezagen zich inspannen om eventuele kennishiaten over hydrologische maatregelen op te heffen dan wel nader onderzoek op te nemen in de beheerplannen. Het Interbestuurlijk Regiebureau Natura 2000 faciliteert hierbij en ondersteunt dit door middel van onder andere het organiseren van een kennisdag.

Financiering en schaderegeling

In het Bestuurlijk Overleg is afgesproken de financiële paragrafen in de conceptbeheerplannen vergelijkbaar te maken, zodat eventuele tekorten scherp in beeld zijn. Voorts is de afgesproken lijn zo veel mogelijk in te zetten op het voorkómen van schade. In beide gevallen zal de financiering moeten komen uit bestaande budgetten. Daarom is het van belang in het beheerplan goed rekening te houden met het tempo van doelrealisatie en de beschikbare budgetten slim en voor de meest urgente zaken in te zetten. Soms vraagt dat om een herprioritering binnen de budgetten.

1.2 Beoordeling wijzigingsvoorstellen per gebied

De gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen zijn zorgvuldig beoordeeld. Ik heb provincies waar dat nodig was ook de mogelijkheid geboden aanvullende onderbouwing te leveren.

De wijzigingsvoorstellen heb ik op een vergelijkbare manier behandeld als de wijze waarop de zienswijzen in het reguliere aanwijzingstraject worden beoordeeld: Is de aangeleverde informatie juist? Wat betekent het voor de doelen, zowel op gebieds- als op landelijk niveau? Kan het binnen de Europese kaders? Daarbij vind ik ook draagvlak voor de gedane voorstellen zeer relevant. Indien aan de orde heb ik tevens de in het reguliere proces verkregen zienswijzen meegenomen.

Het beoordelingsproces van de gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen heeft plaatsgevonden in goed en constructief overleg op ambtelijk niveau met de provincie. Daarbij is niet alleen gekeken of aanpassingen in het aanwijzingsbesluit nodig waren, maar ook nadrukkelijk naar de mogelijkheden in het beheerplan. Uitgangspunt van dit proces is dat we de natuurdoelen moeten realiseren, maar dat we niet het onmogelijke vragen. In de laatste fase heeft bestuurlijke sondering plaatsgevonden. Het overgrote deel van de voorgenomen conclusies kunnen op breed draagvlak rekenen bij de verantwoordelijk bestuurders.

Doelen

Door de provincies is voor vijf procent van het totaal aantal doelen (1284) in de provinciale gebieden verzocht om een verlaging en/of verwijdering van deze natuurdoelen. Het overgrote deel van de doelen zelf leidt dus niet tot problemen. Waarbij ik uiteraard de kanttekening moet plaatsen dat stikstof en water (en de daarmee gemoeide financiën) apart worden gezien.

Wijzigingsvoorstellen

Uiteindelijk is van 114 onderbouwde wijzigingsvoorstellen¹ (doelen én begrenzings) beoordeeld of deze tot aanpassing van het ontwerp-aanwijzingsbesluit zouden leiden. Uitkomst hiervan is dat ik bijna driekwart van de voorstellen geheel (59) of gedeeltelijk (25) ga overnemen in de definitieve aanwijzingsbesluiten. Ik zal 30 voorstellen niet overnemen. Dit laatste heeft veelal te maken met de aanwezigheid van beschermde soorten dan wel habitattypen in de Natura 2000-gebieden, waardoor het niet mogelijk is een instandhoudingsdoelstelling te verwijderen of een gebiedsdeel uit de begrenzing te halen. Een andere reden kan zijn dat er sprake is van een onherroepelijke grens van een Vogelrichtlijngebied. Voor deze voorstellen geldt dat er nadrukkelijk met de betreffende provincie is gekeken naar de mogelijkheden die het beheerplan biedt. In veel gevallen is daar een alternatief gevonden.

De wijzigingsvoorstellen die zijn overgenomen zijn passend in de reguliere systematiek van Natura 2000. Met uitzondering van een drietal gevallen in de gebieden Groote Wielen, Korenburgerveen en Bergvennen & Brecklenkampse Veld. Hier zal ik zo verder op in gaan.

1.3 Toelichting op de wijzigingsvoorstellen

In de bijlage bij deze brief is een totaaloverzicht opgenomen van mijn conclusies per wijzigingsvoorstel (bijlage 1). Onderstaand licht ik kort de belangrijkste categorieën en/of oplossingen toe.

Actuele gegevens leiden tot wijziging

Een aantal wijzigingsvoorstellen levert nieuwe gegevens op die nog niet voorhanden waren bij het ontwerp-aanwijzingsbesluit. Veel van deze categorie wijzigingsvoorstellen kunnen worden overgenomen. Zo ben ik bijvoorbeeld voornemens om voor een aantal gebieden de begrenzing te verkleinen. In de betreffende gebieden blijkt het te beschermen natuurdoel niet aanwezig, ook niet ten tijde van de aanmelding in 2004.

Temporiseren in het behalen van doelen

Bij een aantal wijzigingsvoorstellen leidt temporiseren in het beheerplan tot een oplossing bij het geconstateerde knelpunt. Zo geeft de provincie Gelderland bijvoorbeeld aan dat in een bepaald gebied de realisatie van het doel voor blauwgrasland alleen mogelijk is door actieve afname van de alluviale bossen. Door temporiseren kan echter zowel voor het blauwgrasland als voor de zogenaamde alluviale bossen de doelstelling gehaald worden. Door de tijd te nemen voor de realisatie van blauwgraslanden behoeft er geen deel van de alluviale bossen te worden opgeofferd.

¹ In eerste instantie heb ik uw Kamer bericht over 149 wijzigingsvoorstellen. De uiteindelijke stand van zaken is gewijzigd, door de 2de opinie van het Regiebureau (RB) en het terugtrekken en samenvoegen van enkele wijzigingsvoorstellen. Daarnaast bleek een aantal wijzigingsvoorstellen gevat te kunnen worden onder de algemene thema's financiering, stikstof en water en worden een aantal voorstellen ondervangen door de Crisis- en Herstelwet.

Proportionaliteit i.r.t. autonome ontwikkelingen

Een derde categorie betreft de onzekerheid over autonome ontwikkelingen. Zo is het verzoek van provincie Noord-Holland om in een aantal gebieden de doelstelling voor de brakke variant van ruigten en zomen te laten vervallen.

Het laten vervallen van het behoudsdoel is niet mogelijk, aangezien dit type aanwezig is in de betreffende gebieden. Echter, ik heb wel begrip voor de keuze om een zware maatregel als actieve verbrakking niet in het beheerplan op te nemen, uit oogpunt van haalbaarheid en betaalbaarheid. Ik kan met deze lijn instemmen, omdat volgens deskundigen de brakke variant nog enkele decennia in stand kan worden gehouden door adequaat vegetatiebeheer, mits de verzoeting zoveel mogelijk wordt afgeremd. In het beheerplan moet hier in worden voorzien. Overigens zou op lange termijn de zout-invloed door de zeespiegelstijging autonoom kunnen toenemen (zie het rapport van de Delta-commissie), waardoor de brakke variant mogelijk zonder actieve verbrakking-maatregelen duurzaam in stand kan blijven.

De letter en de geest van Natura 2000

Zoals aangegeven heb ik van drie provinciale voorstellen geconstateerd dat deze minder goed passen binnen de algemeen gehanteerde systematiek voor begrenzing en formulering van doelen. Ik ben echter van mening dat in deze gebieden een bijzondere situatie aanwezig is waarvoor een oplossing moet worden gevonden. Zo geven de provincies aan dat in deze gebieden, vanwege de huidige begrenzing en/of natuurdoelstelling, een ernstig gebrek aan draagvlak is ontstaan. Tevens worden door de provincies bij deze voorstellen zekerheden ingebouwd die de doelstellingen beter waarborgen. Ik wil deze voorstellen overnemen en ben voornemens deze casussen in te Brussel bespreken. Onderstaand licht ik deze voorstellen kort toe.

Blauwgrasland in Grootte Wielen

De provincie Friesland stelt voor om voor het gebied Grootte Wielen het habitatype blauwgraslanden (beperkte omvang, grote externe effecten) als doel te laten vervallen en in ruil hiervoor een aanzienlijke oppervlakte blauwgraslanden te beschermen in Van Oordt's Mersken. Ik ga in dit bijzondere geval akkoord met het voorstel van de provincie, aangezien zij de bewuste doelstelling wil gaan realiseren in een ander Natura 2000-gebied in de provincie Friesland. Daar kan het doel zowel kwantitatief als kwalitatief beter worden gerealiseerd met een geringere inspanning en met minder impact op de aangrenzende activiteiten. Daarmee is de doelstelling voor dit bewuste habitatype beter gewaarborgd.

Bescherming Kamsalamander in Korenburgerveen

De provincie Gelderland heeft verzocht voor de kamsalamander zoveel mogelijk gebruik te maken van vrijwillige afspraken in het kader van de leefgebiedenbenadering. Specifiek heeft dit betrekking op het leefgebied van de kamsalamander aan de westzijde van het Korenburgerveen. Volgens de Natura 2000-systematiek moeten de gebiedsdelen waarin Natura 2000 waarden voorkomen, onderdeel uitmaken van het Natura 2000-gebied. Om die reden zijn bij de ontwerpaanwijzing ook de betreffende percelen aan de westzijde binnen de begrenzing opgenomen. De provincie geeft aan dat de poelen op dit westelijk perceel voor de kamsalamander zijn aangelegd op vrijwillige basis, in de veronderstelling dat dit niet zou leiden tot strikte bescherming van dit leefgebied. Ik ben van mening dat hier sprake is van een bijzondere situatie. De kamsalamander komt in vrijwel de gehele achterhoek voor. De doelstelling voor de kamsalamander blijft in Korenburgerveen ook haalbaar te zijn met het leefgebied dat aan de oostzijde na de aanmelding is toegevoegd. Mede gezien het draagvlak is het dan ook mijn voornemen om de bedoelde percelen aan de westzijde uit de begrenzing te halen. Ik stel hierbij wel als voorwaarde dat wordt voorzien in een gebiedsgericht beschermingsplan voor de kamsalamander buiten het Natura 2000-netwerk.

Verwijderen deelgebied in gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld

De derde situatie betreft de Vetpot in het gebied Bergvennen & Brecklenkampse Veld. De Vetpot wordt omgeven door agrarisch gebied, waardoor bescherming van dit deelgebied grote gevolgen heeft voor de omgeving. Dit vanwege de hoge eisen die het habitatype vochtige heiden stelt aan de luchtkwaliteit en de hydrologie. Er is daarom veel weerstand in de omgeving. De provincie stelt voor om in plaats van de Vetpot de noordoostelijk gelegen enclave aan het gebied toe te voegen, waar de verwerving voor realisatie van nieuwe natuur al is gestart.

Deze enclave is van grote betekenis voor het hydrologisch herstel van het Natura 2000-gebied én biedt goede mogelijkheden voor het ontwikkelen van onder andere vochtige heiden. De doelstelling voor dat type kan dan zelfs beter worden gerealiseerd. Ik heb veel waardering voor het feit dat dit alternatief, dat beter is voor de doelrealisatie, is voorgesteld en draagvlak bij alle betrokkenen heeft. Ik acht het verdedigbaar om ook voor dit gebied een uitzondering te maken op de gehanteerde lijn. Het is dan ook mijn voornemen om het deelgebied Vetpot uit de begrenzing te halen en tegelijkertijd de doelstelling voor vochtige heiden van behoud te veranderen in uitbreiding.

Ten algemene

Het overgrote deel van de doelstellingen in de gebieden blijkt dus realiseerbaar. De gebiedsgerichte wijzigingsvoorstellen die zijn aangereikt door de provincie kunnen grotendeels worden overgenomen of kunnen worden opgelost via het beheerplan. De landelijke doelstellingen kunnen hierbij ook worden gerealiseerd. Waarbij nogmaals aangetekend dat we de problematiek rond stikstof en water voor een behoorlijk deel van de gebieden nog op moeten lossen. Daar werken we met de bevoegde gezagen in samenwerking met de maatschappelijke organisaties en het Interbestuurlijk Regiebureau Natura 2000 hard aan. De drie voorstellen zal ik in Brussel bespreken. Ik heb er vertrouwen in dat ook de EC vindt dat we hier geheel in de geest van de Natura 2000-systematiek opereren. Ik kom nu op de overige onderdelen uit de motie Cramer c.s., het verzoek uit de Kamer over de sociaal-economische paragraaf en het verzoek om de laatste stand zaken met betrekking tot de aanwijzingsbesluiten en beheerplannen.

2. Kosteneffectiviteit van de maatregelen en sociaal-economische aspecten

Zoals hierboven reeds aangegeven is bij de beoordeling van de gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen tevens gekeken naar de proportionaliteit van beheer- (maatregelen). Bij de nadere uitwerking van de beheerplannen en het bepalen van de maatregelen zal hier verder naar moeten worden gekeken. Ook bij water is afgesproken dat wordt ingezet op een slimme (en dat is vaak een kosteneffectieve) inzet van middelen. Dit wordt komende tijd verder opgepakt.

Ik vind het van belang dat we zoeken naar een balans tussen het realiseren van de gestelde ecologische doelen en de sociaal-economische activiteiten die kunnen plaatsvinden. Ik heb geconstateerd dat de sociaal-economische aspecten voor een gebied nog niet altijd geëxpliciteerd zijn in de conceptbeheerplannen. Dit vind ik wel van belang. Daarvoor is het in ieder geval nodig om in de beheerplanprocessen de juiste partijen aan tafel te hebben. Daar waar de sociaaleconomische aspecten niet of onvoldoende zijn meegenomen, zou ik graag zien dat dit in het verdere proces alsnog plaatsvindt. Dit beperkt zich uiteraard niet alleen tot de beheerplannen waar de provincies voortouwnemer is, maar dit geldt voor alle plannen. In het lopende proces van concept- naar ontwerpbeheerplan kan dit nog goed worden meegenomen.

Ik heb het Interbestuurlijk Regiebureau Natura 2000 gevraagd om te onderzoeken waar het nuttig en nodig is nadere invulling te geven aan de sociaal-economische aspecten. Het Regiebureau heeft aangegeven dat het op dit moment bezig is om samen met enkele maatschappelijke organisaties aan de hand van voorbeelden aan te geven hoe de sociaal-economische aspecten ingevuld kunnen worden. Deze 'best practises' kunnen dan door anderen gebruikt worden om hun beheerplan op dit aspect te verbeteren. Ik verwacht hiervan in maart de resultaten. Ook zal als onderdeel van de Programmatische aanpak stikstof nadrukkelijk de kosteneffectiviteit van maatregelen worden meegenomen. Er zal daarbij onder andere moeten worden beoordeeld op welk niveau de maatregelen het meest (kosten-)effectief zijn: nationaal of regionaal en vanuit welke sector. Verder brengen we in het kader van de Programmatische aanpak stikstof de sociaal-economische aspecten van de te nemen maatregelen in kaart.

3. Bestaand gebruik

Het uitgangspunt is dat het bestaand gebruik zoveel mogelijk in het beheerplan wordt geregeld. Het beheerplan is immers het aangewezen instrument om doelen, de beoordeling van gebruik en ontwikkelingen en maatregelen in onderlinge samenhang te bezien. In de beheerplanprocessen is de inventarisatie van bestaand gebruik dan ook een belangrijke activiteit bij de totstandkoming van een beheerplan. Hierbij is het van belang om een goede betrokkenheid van relevante actoren te borgen.

In dit kader ondersteunt ook het Interbestuurlijk regiebureau Natura 2000. Dit gebeurt door middel van bijvoorbeeld sectornotities Bestaand Gebruik en door het uitwisselen van best practices.

Om ondernemers zoveel mogelijk zekerheid te geven heb ik een extra voorziening getroffen. Zoals reeds aangegeven in mijn brief van 30 juni 2009 (PDN.2009.56) regelt de Natuurbeschermingswet 1998 dat bestaand gebruik dat opgenomen wordt in het beheerplan vergunningvrij zal zijn. Bestaand gebruik dat onverhoopt niet in het beheerplan is opgeschreven zou daarmee vergunningplichtig worden. Dit leidt tot onzekerheid voor ondernemers. In dit kader wordt in de Crisis- en herstelwet voorgesteld dat bestaand gebruik dat niet wordt opgenomen in het beheerplan, vrijgesteld blijft van de vergunningplicht. Uiteraard wordt daarbij ook geregeld dat het bevoegd gezag de mogelijkheid houdt om ten aanzien van het bestaand gebruik passende maatregelen te nemen.

4. Stagnatie vergunningverlening

In de motie van het lid Cramer c.s. (32123-XIV-106) wordt ook verzocht om inzicht te geven in welke situaties sprake is van stagnatie in de vergunningverlening door onvoldoende kennis bij het bevoegd gezag. Op dit moment is er sprake van een impasse die de vergunningverlening inzake de Nb-wet gedeeltelijk stillet. Daar waar de vergunningverlening stagneert betreft het vooral vergunningen die te maken hebben met de stikstofproblematiek. Via een stikstofvoorziening in de Crisis- en Herstelwet (CHW) en een programmatische aanpak voor stikstof wil ik deze impasse doorbreken. Ik kan niet inschatten in hoeverre onvoldoende kennis bij het bevoegd gezag hier een rol speelt. Wel is duidelijk dat het hier een complex vraagstuk betreft dat gezamenlijk met alle bevoegde gezagen opgelost moet gaan worden middels de programmatische aanpak zoals ook opgenomen in de Crisis- en Herstelwet (CHW).

5. Stand van zaken aanwijzingsbesluiten en beheerplannen

Naar aanleiding van het verzoek van uw kamer van 20 januari jl. ((321230XIV-131/2010D02818) wordt onderstaand kort ingegaan op de algemene stand van zaken rondom de aanwijzingsbesluiten en beheerplannen. In de loop van 2010 zullen de definitieve aanwijzingsbesluiten, verdeeld over vijf groepen, worden gepubliceerd. De overgenomen voorstellen van de conceptbeheerplannen zullen worden opgenomen in de definitieve aanwijzingsbesluiten. Verder zullen daarbij ook alle andere zienswijzen die zijn ingediend ten aanzien van de gepubliceerde ontwerp-aanwijzingsbesluiten worden behandeld. Deze kunnen nog op andere onderdelen van de aanwijzingsbesluiten tot aanpassing leiden.

De fasering voor 2010 van de aanwijzingsbesluiten is onder regie van het Interbestuurlijk Regiebureau Natura 2000 in nauw overleg met de provincies opgesteld.

De meeste beheerplanprocessen zijn nu gestart en in veel gevallen al in een vergevorderd stadium. Er ontstaat daardoor steeds meer duidelijkheid, ook over het feit dat veel zaken wel goed te realiseren zijn en dat gesignaleerde problemen vaak oplosbaar of hanteerbaar zijn te maken. Ten aanzien van het gestelde in mijn brief van 12 november 2009 (32123, XI, nr. 29), zijn er geen grote wijzigingen in de stand van zaken van de beheerplannen. De meest recente informatie is aangegeven in paragraaf 1 van deze brief.

6. Tot slot

De exercitie met betrekking tot de 1 septemberplannen heeft het beeld bevestigd dat veel van de gestelde doelen in het kader van Natura 2000 haalbaar zijn. Waarbij ik me nogmaals realiseer dat de haalbaarheid van met name de stikstofgevoelige doelen zal afhangen van de aanpak die we in het kader van de PAS ontwikkelen. De 1 september exercitie maakt het ook mogelijk beter te focussen op de problemen die nog resteren. Dat is winst, in de wetenschap dat we stap voor stap de problemen waar we bij de implementatie van Natura 2000 tegen aan lopen achter ons kunnen laten.

Van belang is verder om ons te realiseren dat er een aantal momenten is waarop de natuurdoelen herijkt en zonodig bijgesteld kunnen worden. Op dit moment doe ik dat onder andere bij de definitieve aanwijzing gebaseerd op de zienswijzen en op evident nieuwe inzichten die volgen uit het beheerplanproces. En dat doe ik bij de geplande evaluatie in 2015, waarin ook de ervaringen van de eerste beheerplannen kunnen worden meegenomen. In tussentijd ga ik, waar nodig, met concrete voorbeelden naar Brussel om draagvlak te krijgen voor aanpassingen of voorgestane oplossingen.

Natuurlijk hebben we een stevige ambitie op ons bord liggen. Het is nodig om de kwaliteit van de natuur in ons land te verbeteren en daarmee een bijdrage te leveren aan het keren van de wereldwijde achteruitgang van deze kwaliteit. Dat is niet alleen van belang voor de planten en de dieren, maar ook voor de volgende generaties. Mijn inzet is voortdurend om die ambitie te realiseren op een manier die redelijk is voor ondernemers, burgers en overheden. Ik realiseer me iedere dag dat die opgave complex is. Maar ik wens ieder die betrokken is bij de implementatie toe dat we achter die complexiteit oog blijven houden voor waar het uiteindelijk om te doen is: betere natuur en in balans met een duurzame economie.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit,

G. Verburg

11. Slikkige rivieroeveren (H3270)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	66 Uiterwaarden Neder-Rijn
Wijzigingsvoorstel	Uitbreidingsdoelstelling voor slikkige rivieroeveren voor dit gebied laten vervallen, indien geen regionale doelstelling wordt geformuleerd.
Conclusie	Voorstel overnemen Het habitattypen komt voor in het gebied, maar heeft binnen de huidige habitatrictlijn begrenzing weinig uitbreidingsmogelijkheden. Uit de informatie van de provincie blijkt dat de voor dit habitattypen belangrijke dynamiek (overstroming) in dit gebied veelal ontbreekt. Voor het habitattypen is een doelstelling van behoud van het habitattypen dan meer reëel dan uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Uitbreidingdoelstelling kan gehandhaafd blijven indien de begrenzing van Vogel- en Habitatrictlijn gelijk worden getrokken (zie wijzigingsvoorstel 13).
Mogelijkheden bp	n.v.t.

12. Vochtige alluviale bossen, zachthoutoibossen (H91E0A)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	68 Uiterwaarden Waal
Wijzigingsvoorstel	Verzoek om toelichting op het doel van vochtige alluviale bossen in Uiterwaarden Waal aan te passen door de uitbreidingsmogelijkheden in dit gebied te relativeren.
Conclusie	Voorstel overnemen Gezien het grote belang van de Waal voor waterafvoer van de Rijn, zijn de ontwikkelingsmogelijkheden voor vochtige alluviale bossen, <i>zachthoutoibossen</i> (H91E0A) in het gebied Uiterwaarden Waal inderdaad beperkt. De uitbreidingsmogelijkheden van het habitattypen blijven echter bestaan met name in en langs uitgegraven terreinen. Derhalve kan de instandhoudingsdoelstelling niet aangepast worden. Wél zal in de toelichting op het doel de beschrijving van het gebied Uiterwaarden Waal als één van de belangrijkste gebieden voor ontwikkeling van dit habitattypen verwijderd worden.
Mogelijkheden bp	De beperkte mate van uitbreiding kan verder uitgewerkt worden in het beheerplan.

13. Gelijktrekken begrenzing Vogel- en Habitatrictlijngebieden	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Uiterwaarden Neder-Rijn (66); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68)
Wijzigingsvoorstel provincie	Gelijktrekken grenzen Vogel- en Habitatrictlijngebieden in verband met huidige lappendeken van verschillende beschermingsregimes in dit gebied.
Conclusie	Voorstel overnemen Het Bestuurlijk Overleg Bovenrivieren heeft voorgesteld om binnen de vier gebieden geen onderscheid te maken tussen Vogelrichtlijngebieden en Habitatrictlijngebieden. Dat is op zich conform de algemene beleidslijn. Het leidt tevens tot een vereenvoudiging van het beschermingsregime (zo vallen de complementaire Habitatrictlijn doelen binnen Vogelrichtlijngebieden onder de 'gewone' instandhoudingsdoelstellingen). En het geeft veel meer ruimtelijke flexibiliteit bij het bereiken van de doelen, iets wat erg belangrijk is in het uitvoeringstraject van Ruimte voor de Rivier. Het aandeel Habitatrictlijngebied is echter in de huidige begrenzingen vrij gering (met uitzondering van de Gelderse Poort). Hoewel het gelijktrekken dan ook tot een forse vergroting van het Habitatrictlijnoppervlak leidt, is verzwaring van het beschermingsregime slechts ten dele aan de orde. Dit vanwege het feit dat er reeds complementaire habitatrictlijn doelen zijn gekoppeld aan het gehele vogelrichtlijngebied. Het is, alles afwegende, het voornemen van de Minister van LNV om de begrenzingen gelijk te trekken, mits er draagvlak voor is bij alle bevoegde gezagen

14. Begrenzing vergroten	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38)
Wijzigingsvoorstel	Het compensatiegebied Havikerwaard voor overwinterende ganzen binnen de begrenzing brengen.
Conclusie	Voorstel overnemen Het buiten Natura 2000 gelegen deel van het compensatiegebied voor overwinterende ganzen (de betreffende percelen zijn aangrenzend aan de huidige begrenzing), wordt in zijn geheel opgenomen binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

15. Begrenzing tot aan de teen van de dijk terug brengen	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Uiterwaarden Neder-Rijn (66); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68); Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem (71)
Wijzigingsvoorstel	De provincie stelt voor om de grens van het Natura 2000 gebied te laten lopen tot aan de buitendijkse zijde van de kruin van de dijk in geval er op het dijktaalud bijzondere natuurwaarden aanwezig zijn en indien zulke waarden niet aanwezig zijn op het dijktaalud om de grens tot aan de teen van de buitendijkse zijde van de dijk te laten lopen.
Conclusie	Voorstel overnemen Het voorstel kan worden overgenomen voor zover de voorgestelde aanpassingen betrekking hebben op de als Habitatrichtlijngebied begrensde delen van de Natura 2000-gebieden (zie echter ook wijzigingsvoorstel 13). Dit moet nog wel op een praktische manier worden uitgewerkt. Immers de trajecten waarbij ook het dijktaalud binnen de begrenzing valt of wordt opgenomen, moeten wel in het veld herkenbaar zijn en niet te verbrokken liggen.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

16. Begrenzing buitendijkse gebieden	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Uiterwaarden Neder-Rijn (66); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68); Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem (71)
Wijzigingsvoorstel	Toekomstige buitendijkse gebieden niet automatisch mee begrenzen.
Conclusie	Voorstel overnemen Door dijkverlegging (en andere wijzigingen van topografie) wordt de grens van Natura 2000-gebieden niet automatisch ook aangepast. Dat kan slechts gebeuren door het nemen van een wijzigingsbesluit. Dit kan in de besluiten wellicht nog worden verduidelijkt. Projecten waarbij dijkverlegging en/of andere belangrijke wijzigingen in de topografie optreden, zullen mogelijk aanleiding zijn de begrenzing van het gebied aan te passen.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

17. Glanshaver- en vossenstaarthooiden (H6510)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38) en Uiterwaarden Waal (68)
Wijzigingsvoorstel	Toelichting op het doel glanshaver- en vossenstaarthooiden (H6510) aanpassen aan recente habitatkartering; het habitatype komt op meer plaatsen voor dan eerder gedacht.
Conclusie	Voorstel overnemen De subtypen blijken op meer plaatsen voor te komen dan nu vermeld staat. De toelichting op het doel en de beschrijving van de verspreiding van het habitatype

21. Rietvogels	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Uiterwaarden Neder-Rijn (66); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68)
Wijzigingsvoorstel	De doelstellingen van de kolgans (A041), grauwe gans (A043) en smient (A050) zodanig aanpassen dat afname van het foerageergebied van deze soorten ten gunste van de ontwikkeling van het leefgebied van rietvogels mogelijk is.
Conclusie	Voorstel overnemen Middels een ten gunste formulering kan ruimte gecreëerd worden om ten koste van foerageergebied van ganzen en smient, het leefgebied voor een aantal soorten broedvogels uit te breiden. Het betreft de porseleinhoen en kwartelkoning. Voor de gebieden Uiterwaarden Waal, Uiterwaarden IJssel en Uiterwaarden Nederrijn is hiermee reeds maximaal invulling gegeven aan het voorstel van de provincie. Alleen voor het gebied Gelderse Poort kan deze "ten gunste formulering" worden uitgebreid met de soorten woudaap, roerdomp en grote karekiet.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

22. Brandgans (A045)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden Waal (68)
Wijzigingsvoorstel	Verzoek om de "ten gunste formulering", zoals gebruikt bij de kolgans (A041), ook op te nemen bij de brandgans (A045).
Conclusie	Voorstel overnemen De "ten gunste formulering" kan ook voor de brandgans worden opgenomen. Dit heeft alleen betrekking op het gebied Uiterwaarden Waal.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

23. Bever (H1337)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden Waal (68)
Wijzigingsvoorstel	Doelen en toelichting voor vochtige alluviale bossen en bever in Uiterwaarden Waal met elkaar in overeenstemming brengen (bever ook op uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied zetten, omdat de vochtige alluviale bossen leefgebied voor de bever betreft).
Conclusie	Voorstel overnemen Het Habitatrichtlijn gedeelte binnen de begrenzing Uiterwaarden Waal biedt binnen de huidige begrenzing voorlopig voldoende potentie voor uitbreiding van de beverpopulatie, bij behoud van het huidige leefgebied. Het uitbreidingsdoel voor habitattypen vochtige alluviale bossen, <i>zachthoutoibossen</i> (H91E0A) in het Vogelrichtlijngebied dient vooral om de beverpopulaties in de Biesbosch en de Gelderse Poort met elkaar te verbinden en vestiging van bevers vanuit deze twee kernpopulaties langs de Waal mogelijk te maken. Binnen het huidige Habitatrichtlijngedeelte van het gebied is er momenteel geen ruimte voor uitbreiding van het habitattypen zachthoutoibossen. In het gedeelte dat alleen valt onder de Vogelrichtlijn is geen bestendige populatie aanwezig. Het opnemen van een complementair ontwikkelingsdoel voor dat gedeelte past niet binnen de systematiek van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien de Habitat- en Vogelrichtlijnbegrenzing gelijk worden getrokken (wijzigingsvoorstel 13) ontstaat echter een andere situatie. Het complementaire doel voor alluviale bossen vervalt dan, omdat het doel wordt opgenomen voor het gehele gebied. De doelstelling van de bever zal hierop aansluitend worden aangepast.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

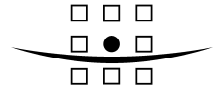
33. Stroomdalgraslanden (H6120)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68); Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem (71)
Wijzigingsvoorstel	(1) Toekomstig procesbeheer stroomdalgraslanden meenemen in definitie en profielbeschrijving en (2) aanvoer van zandig sediment toevoegen als bepalend proces in toelichting op doel stroomdalgraslanden.
Conclusie	Voorstel deels overnemen (1) Het eerste voorstel valt in feite buiten de reikwijdte van de aanwijzingsbesluiten. Hiervoor kan in dat kader dan ook geen voorstel voor worden gedaan. De huidige definitie van stroomdalgraslanden in het profielendocument geeft wel enige ruimte voor 'pioniervormen'. Mocht de provincie op grond van een veldcheck in het kader van de habitatkartering van mening zijn dat het procesbeheer tot andere vormen heeft geleid, dan zal het ministerie van LNV deze informatie beoordelen binnen de Europese definitie en alsnog het profiel daar eventueel op aanpassen. Het ministerie van LNV staat open voor een inhoudelijk overleg hierover om vast te stellen of het gaat om tot nu toe onbekende vegetatietypen en zo ja, of die aan de definitie kunnen worden toegevoegd. (2) Het tweede voorstel kan worden overgenomen door zandafzetting als belangrijk proces op te nemen in de toelichting op de doelstellingen van het habitattype stroomdalgraslanden in het rivierengebied. Het gaat te ver om dit proces als "bepalend" proces op te nemen in de toelichting, aangezien dit habitattype ook voorkomt in gebieden waar waarschijnlijk al decennia lang geen aanvoer van zand heeft plaatsgevonden.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

18. Kamsalamander (H1166)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Uiterwaarden Neder-Rijn (66); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68); Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem (71)
Wijzigingsvoorstel	De toelichting op het doel kamsalamander aanpassen aan de beperkte rol van de uiterwaarden voor verbinding van de leefgebieden.
Conclusie	Voorstel overnemen In de toelichting op de doelstellingen van de kamsalamander in de Rijntakken kan het belang van de verbinding met binnendijks gelegen populaties als volgt geëxpliciteerd worden: <i>"De populaties in de uiterwaarden kunnen lijden onder (extreem) hoog water. Voor het in stand houden van duurzame populaties zijn daarom de verbindingen met binnendijkse populaties van belang."</i>
Mogelijkheden bp	n.v.t.

19. Begrenzing technische correcties	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Uiterwaarden Neder-Rijn (66); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68); Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem (71)
Wijzigingsvoorstel	Technische correcties op begrenzings en exclaverings doorvoeren onder voorbehoud van informatie die met het beheerplan beschikbaar komt.
Conclusie	Voorstel overnemen Dit aanbod voor advies bij de vaststelling van de definitieve begrenzing wordt graag aangenomen.
Mogelijkheden bp	n.v.t.

20. Porseleinhoen (A119b)	
Provincie	Gelderland
Gebiedsnummer	'Rijntakken': Uiterwaarden IJssel (38); Uiterwaarden Neder-Rijn (66); Gelderse Poort (67); Uiterwaarden Waal (68)
Wijzigingsvoorstel	Verduidelijken hoe de doelstelling (doelniveau met betrekking op gunstige jaren) voor het porseleinhoen begrepen moet worden.
Conclusie	Voorstel overnemen De aantallen in de doelen zijn volgens de systematiek ontleend aan historische maxima op basis van langjarige telgegevens van SOVON. De toelichtingen bij de instandhoudingsdoelstellingen zullen (waar nodig) worden aangevuld met een beschrijving van 'goede broedplekken' en een definitie van 'gunstige jaren' voor het porseleinhoen: 'goede broedplekken' voor het porseleinhoen zijn open moerassige terreinen van minimaal 1-2 ha met matig voedselrijk water. 'Gunstige jaren' voor het porseleinhoen zijn jaren met hoge rivierwaterstanden met inundaties van uiterwaarden in mei/juni.
Mogelijkheden bp	Maatregelen tegen verdroging en ten gunste van moerasontwikkeling kunnen een bijdrage leveren aan het herstel van het leefgebied. Of en in welke mate inspanningen gericht op het herstel van natuurwaarden duurzaam zullen bijdragen tot een stabiele populatie van het porseleinhoen moet worden afgewacht. De keuze voor en toepassing van het juiste beheer is hierbij waarschijnlijk essentieel.

A COMPANY OF

ROYAL HASKONING

Bijlage 5 **Uitspraak Raad van State 201008812**

Datum uitspraak: 14-02-2011
Datum publicatie: 23-02-2011
Rechtsgebied: Bestuursrecht overig
Soort procedure: Voorlopige voorziening
Inhoudsindicatie: Bij besluit van 3 februari 2010 heeft het college aan de Bestuurscommissie Dwingelderveld een vergunning krachtens artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nbw 1998) verleend voor de herinrichting van een aantal gedeelten van het Natura 2000-gebied Dwingelderveld.

Uitspraak
201008812/2/R2.
Datum uitspraak: 14 februari 2011

AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

Uitspraak van de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op het verzoek om het treffen van een voorlopige voorziening (artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht) in het geding tussen:

de stichting Stichting Instituut Quatro, gevestigd te Veeningen, gemeente De Wolden (hierna: IQuatro), en [verzoeker], wonend te [woonplaats],

en

het college van gedeputeerde staten van Drenthe, verweerder.

1. Procesverloop

Bij besluit van 3 februari 2010 heeft het college aan de Bestuurscommissie Dwingelderveld een vergunning krachtens artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nbw 1998) verleend voor de herinrichting van een aantal gedeelten van het Natura 2000-gebied Dwingelderveld.

Bij besluit van 29 juli 2010, verzonden op 30 juli 2010, heeft het college het onder andere door IQuatro en [verzoeker] hiertegen gemaakte bezwaar niet-ontvankelijk verklaard.

Tegen dit besluit hebben [verzoeker] bij brief, bij de Raad van State ingekomen op 6 september 2010, en IQuatro bij brief, bij de Raad van State ingekomen op 7 september 2010, beroep ingesteld.

Bij brief, bij de Raad van State ingekomen op 1 februari 2011, hebben IQuatro en [verzoeker] de voorzitter verzocht een voorlopige voorziening te treffen.

IQuatro, [verzoeker] en het college hebben nadere stukken ingediend.

De voorzitter heeft de verzoeken ter zitting behandeld op 9 februari 2011, waar IQuatro, vertegenwoordigd door dr. N.M. Gerrits, en [verzoeker], het college, vertegenwoordigd door B. Klijs, P. Pasman en R. Bijlsma, allen werkzaam bij de provincie, alsmede de Bestuurscommissie Dwingelderveld, vertegenwoordigd door J. van Roon, zijn verschenen.

2. Overwegingen

2.1. Het oordeel van de voorzitter heeft een voorlopig karakter en is niet bindend in de bodemprocedure.

2.2. Bij het bestreden besluit heeft het college het bezwaar van [verzoeker] niet-ontvankelijk verklaard, omdat zij geen belanghebbende is. Het college heeft het bezwaar van IQuatro niet-ontvankelijk verklaard, omdat zij niet binnen de haar daartoe gestelde termijn haar statuten heeft overgelegd.

2.3. Ten tijde van het indienen van het verzoek was begonnen met een gedeelte van de vergunde herinrichting van het Natura 2000-gebied Dwingelderveld, te weten het afgraven van grond in het gebiedsdeel Noordenveld en het kappen van bomen en het aanleggen van een aarden wal langs de A28.

2.4. De voorzitter zal eerst nagaan of [verzoeker] en IQuatro terecht niet-ontvankelijk zijn verklaard in bezwaar.

2.4.1. Ter zitting is gebleken dat de woning van [verzoeker] aan Lhee 100 te Dwingeloo op een afstand van ongeveer een kilometer is gelegen van de rand van het gebiedsdeel Noordenveld, dat het dichtst bij haar woning gelegen gebiedsdeel is waarop de vergunning betrekking heeft. Zij heeft vanuit haar woning geen zicht op het Noordenveld. Verder heeft zij niet aannemelijk gemaakt dat de wateroverlast, die zij beweerdelijk ondervindt ter plaatse van haar woning een gevolg is van de vergunde werkzaamheden in het gebiedsdeel Noordenveld. Hierbij is in aanmerking genomen dat ter zitting van deskundige zijde is uiteengezet dat de stroomrichting van het grondwater in het Noordenveld dusdanig is dat dit water geen invloed kan hebben op het grondwater ter plaatse van de woning Lhee 100 te Dwingeloo. Gelet hierop is de voorzitter van oordeel dat het college het bezwaar van [verzoeker] terecht niet-ontvankelijk heeft verklaard omdat zij geen belanghebbende als bedoeld in artikel 1:2 van de Awb is.

2.4.2. De voorzitter is voorshands van oordeel dat het college IQuatro ten onrechte niet-ontvankelijk heeft verklaard op grond van de overweging dat zij haar statuten niet binnen de daartoe gestelde tijd heeft overgelegd. Hierbij is in aanmerking genomen dat de Commissie rechtsbescherming ten tijde van het opstellen van het advies en het college ten tijde van het nemen van het bestreden besluit beschikten over een afschrift van de statuten.

De voorzitter heeft echter enige twijfel over het antwoord op de vraag of IQuatro als belanghebbende als bedoeld in artikel 1:2, van de Awb kan worden aangemerkt. Daarbij is in aanmerking genomen dat haar statutaire doelstelling zeer ruim is gesteld en niet concreet ziet op het Natura 2000-gebied Dwingelderveld. Wat betreft haar feitelijke werkzaamheden heeft IQuatro verwezen naar een brief met betrekking tot Natura 2000-gebieden in het algemeen die zij heeft gericht aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Deze brief noch de website van IQuatro bevatten informatie waaruit valt af te leiden dat haar feitelijke werkzaamheden concreet gericht zijn op het Natura 2000-gebied Dwingelderveld.

2.4.3. Nu het niet op voorhand uitgesloten is dat het bestreden besluit in de bodemprocedure om de in rechtsoverweging 2.4.2. genoemde reden niet geheel in stand zal blijven, zal de voorzitter bezien of er aanleiding is het besluit van 3 februari 2010 te schorsen.

Schorsing van uitsluitend het bestreden besluit heeft immers geen effect op het mogen voortzetten van de vergunde activiteiten.

2.4.4. IQuatro betoogt dat aan het bestreden besluit ten onrechte geen passende beoordeling als bedoeld in artikel 19f van de Nbw 1998 ten grondslag is gelegd. Wat betreft het Noordenveld wijst zij op aantasting van onder meer het leefgebied van het paapje en wat betreft de strook bomen en de aanleg van de aarden wal langs de A28 op de aantasting van het leefgebied van de zwarte specht.

2.4.5. De voorzitter stelt vast dat het aan het besluit van 3 februari 2010 ten grondslag gelegde rapport 'Toets (her)inrichtingsmaatregelen aan de Natuurbeschermingswet' van 9 juli 2009 geen gegevens bevat die tot de conclusie leiden dat de herinrichting een significant verslechterend effect of een significant verstorend effect heeft op de kwalificerende waarden van het Natura 2000-gebied Dwingelderveld. Daarbij is mede in aanmerking genomen dat ter zitting van de zijde van het college is toegelicht dat weliswaar een tijdelijke verslechtering van het leefgebied van het paapje door de werkzaamheden in het Noordenveld niet is uitgesloten, maar dat met het afgraven ook maatregelen in het Noordenveld worden getroffen waardoor het leefgebied van het paapje op iets langere termijn juist verbeterd en geen grond bestaat voor de vrees dat de soort in het gebied achteruit gaat. De voorzitter neemt tevens in aanmerking dat om de tijdelijke vermindering aan foerageermogelijkheden van deze vogelsoort te ondervangen aan de rand van het Natura 2000-gebied op enkele graslanden beheermaatregelen worden getroffen. Wat betreft de strook bomen langs de A28 en de aanleg van de aarden wal is ter zitting van de zijde van het college toegelicht dat slechts weinig van de te kappen bomen nestmogelijkheid bieden voor de zwarte specht en dat er verder inrichtingsmaatregelen getroffen worden in dit gebiedsdeel die gunstig zijn voor de zwarte specht.

IQuatro heeft het tegendeel niet aannemelijk gemaakt.

2.4.6. Gelet op het voorgaande, ziet de voorzitter geen aanleiding voor het treffen van een voorlopige voorziening, zodat het verzoek wordt afgewezen.

2.5. Voor een proceskostenveroordeling bestaat geen aanleiding.

3. Beslissing

De voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State:

wijst het verzoek af.

Aldus vastgesteld door mr. P.J.J. van Buuren, als voorzitter, in tegenwoordigheid van mr. P.J.A.M. Broekman, ambtenaar van staat.

w.g. Van Buuren w.g. Broekman
voorzitter ambtenaar van staat

Uitgesproken in het openbaar op 14 februari 2011